

9—10 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 9 november

	Sid.
Minnesord över avliden ledamot av kammaren.....	5
Svar på frågor av:	
herr Börjesson i Falköping ang. nedsmältningen av mynt i privat regi.....	5
herr Hamrin i Jönköping ang. åtgärder för att hjälpa värnpliktiga med svåra anpassningsproblem	6
herr Johansson i Skärstad ang. åtgärder mot pennalism.....	7
herr Persson i Heden ang. kapaciteten vid försvarets fabriksverks tvätterier.....	8
herr Jonasson ang. ersättning till idrottsföreningar för inkomstbortfall vid beskattning av bingovinster.....	11
herr Holmberg ang. arrendeavgifterna för sommarstugetomter....	13
herr Andersson i Örebro ang. beräkningen av resetillägg inom studiehjälpssystemet.....	14
herr Nordstrandh ang. ifrågasatt spärr för tillträde till tvåbetygsundervisningen i ämnet psykologi.....	14
herr Sjöholm ang. relegation som korrektionsmedel.....	16
herr Hyltander ang. utnyttjandet av byggnadskvoten.....	18
Svar på interpellation av herr Persson i Heden ang. militära trupptransporter och på fråga av herr Jönsson i Ingemarsgården i samma ämne.....	20
Interpellationer av:	
herr Lundberg ang. en professur i geriatrik vid Uppsala universitet	26
herr Larsson i Hedenäset ang. beställningar hos företagare i övre Norrland av materiel för försvarets behov.....	27

	Sid.
herr Westberg ang. informationen till från utlandet invandrad arbetskraft om de politiska konsekvenserna av anslutning till svensk facklig organisation.....	28
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Åkerlind ang. kollektivanslutning till politiskt parti.....	30
herr Björk i Göteborg ang. lagstiftning mot diskriminering på grund av ras eller nationalitet	30
fru Eriksson i Stockholm ang. den svenska kärnvapenfrågan.....	30

Onsdagen den 10 november

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten.....	32
Lag om säkerheten på fartyg, m. m.....	41
Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.....	50
Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.....	74
Kommunernas upphandlingsverksamhet.....	84
Interpellationer av:	
herr Hamrin i Jönköping ang. undersökning av orsakerna till trafikolyckor.....	85
herr Franzén i Träkumla ang. statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar i anslutning till fritidsbebyggelse.....	85
herr Hedin ang. antalet prästtjänster.....	86
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Fridolfsson i Stockholm ang. åtgärder mot läkarbristen.....	88
herr Nilsson i Bästekille ang. vuxenutbildningen för handikappade	88
herr Hedin ang. delningstal och lärarlöner i grundskola och folkskola.....	88
fröken Ljungberg ang. kvarsittningsfrekvensen vid stockholmsgymnasierna.....	88
herr Grebäck ang. medel för vägar inom kommunblock.....	88
herr Gomér ang. åtgärder mot provinsialläkarbristen.....	88
herr Wennerfors ang. studiemedel till vissa äldre studerande.....	88

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 10 november

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 145, om viss reformering av de svenska FN-förbandens utbildning.....	32
— nr 146, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. statsverket, i vad avser den praktiska tillämpningen av vissa avlöningsbestämmelser.....	32

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 147, om utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten	32
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 41, om ändring i kommunalskattelagen, m. m.	41
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 30, ang. lag om säkerheten på fartyg, m. m.	41
— nr 31, ang. godkännande av 1960 års internationella konvention om säkerheten för människoliv till sjöss.	50
— nr 32, om upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.	50
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 41, om utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m., ang. idrottens hälsofrämjande betydelse, m. m., och ang. samhällets stöd åt idrotten	74
— nr 42, ang. kommunernas upphandlingsverksamhet.	84
— nr 43, ang. mättningsförfarandet inom byggnads- och anläggningsverksamheten.	85
— nr 44, ang. utbyggnad av Södertälje kanal m. m.	85

Tisdagen den 9 november

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Minnesord över avliden ledamot av kammaren

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Ledamoten av kammaren Emil Elmwall avled i söndags efter en kort tids sjukdom.

Elmwall invaldes i riksdagen år 1958 och har sedan år 1961 varit verksam inom jordbruksutskottet. Under kortare perioder har han också deltagit i konstitutionsutskottets och bankoutskottets arbete. Han har innehaft en rad kommunala uppdrag och varit hemvärnsområdesbefälhavare.

Emil Elmwalls insatser i riksdagsarbetet präglades av mångsidighet, saktighet och kunnighet. Speciellt intresserade han sig för frågor rörande jordbruk och skogsbruk, men även trafik-, försvars- och ungdomsvårdsfrågor låg honom varmt om hjärtat.

Vi minns honom som en trygg, vänlig och god riksdagskamrat och lyser frid över hans minne.

Detta anförande åhördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Svar på fråga ang. nedsmältningen av mynt i privat regi

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag har obser-

verat den nedsmältning av mynt i privat regi som förekommer och vilka åtgärder jag har för avsikt att vidta.

Jag vet att nedsmältning av mynt förekommer. Denna trafik torde dock för närvarande inte ha den omfattningen att något speciellt ingripande framstår som nödvändigt. Jag vill emellertid påpeka att frågan övervägs av myntkommittén.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få frambära ett tack för svaret på min enkla fråga.

Anledningen till min fråga har varit vissa pressuppgifter som ger vid handen att en enligt min mening icke obetydlig nedsmältning av skiljemynt förekommer i vårt land. Om en sådan verksamhet får större omfattning, kan det givetvis medföra brist på skiljemynt och därigenom olägenheter vid växlingstransaktioner. Det är ju inte heller meningen att staten skall tillhandahålla växelmynt för nedsmältningsändamål.

Jag ser därför, herr finansminister, ganska allvarligt på denna sak, och det hade nog varit önskvärt att åtgärder vidtagits. Av svaret framgår att frågan kommer att bli föremål för övervägande inom myntkommittén. Det kanhända vore en framkomlig väg att återinföra tidigare gällande lagbestämmelser om förbud mot nedsmältning av skiljemynt. Kungörelsen om denna lag utfärdades på sin tid, den 20 juni 1918, av dåvarande finansminister Thorsson. Denna kungörelse upphävdes dock den 16 oktober 1925 av finansminister Wigforss som stod för beslutet.

Svar på fråga ang. åtgärder för att hjälpa värnpliktiga med svåra anpassningsproblem

Jag ber, herr talman, att än en gång få tacka för svaret på min fråga, men jag hade hoppats att det skulle vara ännu mer positivt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. åtgärder för att hjälpa värnpliktiga med svåra anpassningsproblem

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hamrin i Jönköping har frågat mig, om jag är beredd att vidta åtgärder — t. ex. genom upprustning av personalvården och den psykiatriska vården inom försvaret — för att hjälpa värnpliktiga med svåra anpassningsproblem och därigenom förhindra ett upprepande av sådana tragiska händelser som den nyligen inträffade skarpskjutningen inom en militärförläggning i Jönköping.

Personalvården inom försvaret är under successiv utbyggnad samtidigt som utbildningen i personalvårdstjänst intensifieras. Bl. a. har överbefälhavaren i år föreskrivit att var och en som utbildas till befäl av något slag skall få undervisning i personalvård. Vidare ges de värnpliktiga i början av sin tjänstgöring en noggrann orientering om sina möjligheter att vända sig till personalvårdspersonal eller kompanichef för att få hjälp med olika personliga problem.

I fråga om den psykiatriska vården vill jag erinra om att det på grundval av psykologiska prov vid inskrivningarna och i vissa fall psykiatriska undersökningar efter inryckning till tjänstgöring sker en gallring bland de värnpliktiga. Det mest ändamålsenliga när det gäller att förebygga tragiska händelser av den art, som herr Hamrin åsyftar, skulle emellertid vara, om man vid inskrivningarna kunde göra en så nog-

grann undersökning av de värnpliktiga, att man redan då så långt möjligt upptäckte personer, som med hänsyn till sin psykiska status eller av andra skäl inte bör fullgöra sin värnpliktstjänstgöring i vanlig ordning. Förra året tillkallade jag en utredningsman för undersökning av inskrivningsväsendets framtida utformning. Han har i höst genomfört prov med ett nytt system. Proven har bl. a. det syfte, som jag nyss angav. Så snart utredningsmannen redovisat sitt material och lämnat sina förslag, skall jag i vanlig ordning ta ställning i frågan.

Vidare anförde

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag behöver väl inte närmare utveckla, att min fråga i första hand dikterats av vanlig mänsklig medkänsla med den stackars pojke som, tydligen på grund av ett labilt psyke, kombinerat med uppenbara anpassningssvårigheter, kommit att råka så illa ut. Men det är också — det vill jag understryka — uttryck för ett positivt försvarsintresse att hävda att allt vad göras kan för att undvika sådana här händelser också måste göras.

De händelser som utspelades i logementskorridoren på A6 kunde för övrigt ha slutat i en tragedi av långt större format, eftersom flera av den skarpskjutande ynglingens kamrater vid tillfället svävade i direkt livsfara. Det hela var tydligen en desperat aktion som kom till utlösning genom högggradigt ackumulerad vantrivsel. Man måste naturligtvis beklaga att ingen i ansvarig ställning eller i 20-åringens omgivning i tid kom underfund med hur det stod till med honom, så att olyckan hade kunnat avväjas.

Jag är fullt medveten om att det inom vårt försvar dess bättre finns en fast organisation för personalvård, men frågan är om sättet, på vilket den funge-

Svar på fråga ang. åtgärder mot pennalism

rar, i varje fall i dag, är betryggande och om den ändå inte är underdimensionerad.

Jag noterar med tillfredsställelse försvarsministerns försäkran att denna personalvårdsinsats är under utveckling. Man får hoppas att utbyggnaden kommer att ske tillräckligt snabbt och effektivt, då jag tror att detta är i hög grad av behovet påkallat. Militär livet är nu en gång en hård skola och måste väl i viss mening vara det, men just därför är det naturligtvis angeläget, att alla rimliga hänsyn tas till vecka och ömtåliga naturer som helt enkelt inte alltid orkar med miljön. Ett förtroendefullt samarbete mellan befälet å ena sidan och de inom personal- och psykvården verksamma krafterna å den andra måste sägas vara nödvändigt. Det är också väsentligt att man i tid spårar upp sådana här kritiska fall.

Det är också med glädje jag konstaterar, att inskrivningsförfarandet är under omprövning. Kanske kan man efter denna omprövning vänta sig att det skall bli möjligt att göra en noggrannare sovring bland det klientel det här är fråga om. Skulle det trots detta finnas värnpliktiga, som vantrivs och får det särskilt svårt, är det verkligen angeläget, att man har detta underobservans och att man kan ingripa i tid. Jag tror med andra ord att det är viktigt att statsrådet alltjämt noga uppmärksammar denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. åtgärder mot pennalism**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat mig om jag med anledning av den pennalism, som nyligen

uppdagats i Karlsborg, har för avsikt att vidta åtgärder i syfte att förebygga företeelser av dylikt slag.

Jag vill först erinra om att översitteri, kamratförtryck och självtagen bestraffningsrätt är företeelser av sådan art, att de kan medföra straffansvar enligt brottsbalken. Detta förhållande påpekas uttryckligen i tjänstereglementet för krigsmakten.

Inom försvaret har sedan länge vidtagits olika åtgärder för att förebygga pennalism bland de värnpliktiga. Sålunda har överbefälhavaren med anledning av en hemställan från riksdagens militieombudsman redan år 1958 anmodat försvarsgrenscheferna att ägna dylika frågor all möjlig uppmärksamhet bl. a. genom att utfärda föreskrifter om åtgärder till förebyggande av kamratförtryck. Sådana föreskrifter har chefen för armén utfärdat i en order till samtliga skolor och förband inom armén. I publikationen Armésoldat, som utdelas till och genomgås med samtliga värnpliktiga inom armén, har tagits i samma erinran om straffansvaret för översitteri m. m., som enligt vad jag nämnde finns i tjänstereglementet för krigsmakten. Motsvarande åtgärder har vidtagits inom de andra försvarsgrenarna.

Under första tjänstgöringen hålls truppsamtal med de värnpliktiga angående åtgärder för att förhindra kamratförtryck. I samband med dessa samtal undervisas om det olämpliga i att utöva och tåla sådant förtryck. Vid flertalet förband utdelas också en särskild PM till varje värnpliktig, där han upplyses om att han är skyldig att anmäla iakttagelser om kamratförtryck och att sådant förtryck och översitteri är straffbara handlingar.

Med hänsyn till den intensiva upplysningsverksamhet som sålunda bedrivs inom krigsmakten för att förhindra pennalism anser jag inte att ytterligare åtgärder erfordras från min sida.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. kapaciteten vid försvarets fabriksverks tvätterier

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. Även om det var positivt hade jag väntat klarare besked om vilka åtgärder försvarsministern ämnar vidta, då de hittills vidtagna inte synes vara nog effektiva. Med tanke på att dylik pennalism av och till förekommit och alltjämt förekommer, måste det nu uppdagade sadistiska fallet i Karlsborg inge många föräldrar oro inför vad som kan hända deras söner under värnplikttiden.

Dylika utfall måste ju åsamka psykisk skada för lång tid, ja kanske för hela livet, och den repareras inte av de straff som utövarna får upp bära. Vad anser försvarsministern vara orsaken till de övriga värnpliktigas passivitet då grymheterna förekommer på logementen och pågår så länge utan att de kommer till befälets kännedom? Jag tänker särskilt på dagofficerarna. Om det är befälet, vilket framskymtat i pressen, som låtit värnpliktiga vittna mot sina kamrater, något som ju händer, är det väl befälets självklara plikt att tillse att pennalism inte blir följden. Befälets behov av psykologisk utbildning och behovet av en effektiv personalvård kan inte nog framhållas.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad efterlyser ytterligare åtgärder. Jag skulle vara honom och andra mycket tacksam om jag kunde få uppslag.

När man går igenom dessa s. k. pennalismfall upptäcker man att antalet, om man nu håller sig till detta, blir mindre för varje år som går. De åtgärder, som jag har talat om och som har föranletts av tidigare mycket uppmärksammade pennalismfall, har bidragit till att denna företeelse nu är mera sällsynt. Allt befäl är skyldigt att söka upptäcka pennalism. Men dessutom försöker vi att få samtliga värnpliktiga — genom skriftliga promemorior som

de får i sin hand att läsa och även genom samtal inom gruppen — att anmäla om de upptäcker någonting liknande.

Jag vet inte vad man skulle kunna göra mer. Vi kan inte på varje »lucka» ha särskilda övervakare, som försöker hålla reda på denna sak vid sidan om det ordinarie befälet, vilket jag i detta fall absolut litar på. Får befälet reda på att pennalism förekommer, är jag övertygad om att man ögonblickligen slår till.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Alla fall som inträffar kommer väl inte till offentlig kännedom. Man måste förvåna sig över att sådant kan ske under så lång tid och under så grymma former som skedde i Karlsborg.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. kapaciteten vid försvarets fabriksverks tvätterier

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden har frågat mig om jag vidtagit sådana åtgärder, att försvarets fabriksverks tvätterier får sådan kapacitet, att otillräckliga leveranser av tvätt till lasareten inte hindrar dessas planerade verksamhet.

Till svar vill jag anföra följande.

Försvarets fabriksverks tvätteriverksamhet expanderar f. n. kraftigt. Den främsta orsaken till detta är det samarbete som utvecklats mellan fabriksverket och landstingen. Hittills har statsmakterna tillmötesgått verkets framställningar om att få bygga ut sin produktionskapacitet i takt med sina åtaganden. Uppkommande frågor i anslutning till samarbetet får på sedvan-

Svar på fråga ang. kapaciteten vid försvarets fabriksverks tvätterier

ligt sätt klaras genom överläggning mellan parterna.

Vidare anförde:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag vill först tacka försvarsministern för svaret på min enkla fråga. Jag är medveten om att försvarets fabriksverks tvätterier överallt i landet expanderar ganska kraftigt. Denna expansion får dock inte ske i så rask takt att man inte hinner utföra de uppgifter som föreligger — i all synnerhet gäller detta sådan tvätt som kommer från våra sjukhus. Det kan annars, som i ett aktuellt fall, uppstå oerhörda svårigheter.

Herr talman! Jag hade givetvis inte gjort detta till en riksdagsfråga, om jag inte hade ansett att det var en ytterst allvarlig situation. Människors liv står på spel om man nödgas inställa operationer, vilket har skett på grund av att försvarets fabriksverks tvättinrättning inte levererade tillräcklig mängd tvätt, speciellt operationskläder.

Vi förstår också att denna fråga har en oerhörd betydelse för människorna. De som vet att de skall opereras en viss dag är både fysiskt och psykiskt inställda på detta. Så nödgas chefsläkaren på ett sjukhus meddela att man inte kan göra operationen. Det betyder inte bara att patientens tillfrisknande tar längre tid, utan det innebär också en allvarlig psykisk press.

Jag hade inte heller tagit upp frågan här i kammaren om det hade varit ett enstaka fall. Så är ingalunda fallet. Det har emellertid förekommit vid ett flertal tillfällen här i landet.

I det aktuella fallet i Västsverige, då lasarettets egen tvättinrättning nedlades på grund av centralisering av tvätten till försvarets fabriksverks tvättinrättning, har man upprepade gånger haft besvär och olägenheter. Det har inte bara varit en oerhörd lång väntan på leveranserna, utan dessa har också i

kvalitativt hänseende varit i miserabelt skick. Chefsläkaren på kirurgiska avdelningen visade mig häromedagen operationskläder som kommit från tvättinrättningen. Det fanns kvar blodklumpar på dessa kläder, och detta är väl en oerhörd allvarlig anmärkning.

Orsaken till dessa förhållanden är väl att denna tvättinrättning liksom många andra i landet expanderar fortare än kapaciteten tillåter. Det ligger i detta tvätterier en mängd kläder på lager som man inte hunnit med att tvätta, och då måste mycket kläder bli förstörda.

Jag är glad över att denna sak tagits upp till allmän belysning, och jag vore mycket tacksam om försvarsministern, såsom varande den högste vårdaren också av försvarets fabriksverks tvättinrättningar, ville medverka till en annan tingens ordning. Det var inga drastiska åtgärder som chefsläkaren vidtog då han inställde operationerna, utan han var absolut tvungen att inställa dem på grund av brist på tvättkläder. Så får det inte ske i fortsättningen.

Jag har nämligen den uppfattningen att läkarna på våra sjukhus är så upptagna av sina egentliga arbetsuppgifter att de skall besparas att gå efter annan ringa till denna inrättning för att få fram tillräckligt med tvätt. Det är en psykisk press också på läkarna att jämt och ständigt vara i ovisshet om man verkligen får leveranser av tvätten eller inte.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Det var ju en mycket kraftig kritik herr Persson i Heden riktade mot försvarets fabriksverks tvätterier. Jag har inte själv fått någon rapport om dessa händelser, men om lasarettet i Borås vid ett tillfälle inte har fått sin tvätt i tid kan detta inte ha berott på alingsåstvätteriet — som är ganska nytt — är underdimensionerat vare sig byggnads- eller utrustningsmässigt. Det måste vara andra orsaker som

Svar på fråga ang. kapaciteten vid försvarets fabriksverks tvätterier

föranlett förseningen. Jag har anmodat fabriksverket att undersöka denna sak och inkomma med rapport, men jag har inte fått någon sådan ännu.

Jag vill emellertid erinra om att i en proposition, som ligger på riksdagens bord och snart skall behandlas, föreslår jag inrättandet av tvätteriråd mellan fabriksverket och landstingen, och det är just frågor av detta slag som tvätteriråden skall ta upp till behandling.

Här föreligger såvitt jag förstår ett missförstånd, eller också har någon svårighet tillstött. I vilket fall som helst kan det inte vara underkapacitet vid alingsåstvättet som har orsakat förseningen.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag är tacksam för försvarsministerns upplysning om att det påtalade fallet i Borås skall utredas ytterligare. Men för att inget missförstånd skall uppstå och för att ingen skall kunna säga, att min kritik är alltför kraftig, ber jag att få nämna några data i det aktuella fallet.

Det aktuella fallet gällde de inställda operationerna på lasarettet fredagen den 29 oktober. Redan onsdagen den 27 oktober ringde sjukhusets tvättföreståndarinna till tvätteriet och meddelade att man måste ha rena kläder omedelbart, annars förelåg risk för att operationerna måste inställas. Varken under onsdagen eller den följande torsdagen kom det dock någon tvätt till boråslasarettets operationsavdelning. Då ansåg överläkaren på den kirurgiska avdelningen det vara nödvändigt att hindra de patienter som skulle tas in på lasarettet den dagen för att opereras under fredagen. De patienter som redan var intagna och väntade på operation samma dag räknade han däremot med att kunna operera.

Klockan 8 torsdagen den 28 oktober kom så meddelande från operationsavdelningen att man under fredagen inte

kunde operera annat än akuta fall på grund av att man inte hade mera rena kläder än att det räckte för ett visst beredskapslager för de akuta fallen. Klockan 10 underrättades landstingsdirektören härom, och klockan 14 meddelade han om katastroftillståndet på alingsåstväkten.

Trots onsdagens och torsdagens påstötningar kom inte ens under torsdagseftermiddagen någon tvätt till lasarettet. Först klockan 12.10 på fredagen fick man kläder från tvätteriet. Det kan sålunda inte ha förelegat något missförstånd mellan lasarettet och tvätteriet, utan såvitt jag förstår måste det hela ha berott på ren överansträngning på tvätteriet. Att det inte kan ha varit sabotage är jag medveten om. Men förmodligen var tvätteriet överbelastat. Kanske brast det också i organisationen.

Även veckan därpå inträffade ett liknande fall vid ett lasarett i ett annat län. Den gången behövde man dock inte inställa operationerna, men det var mycket nära. Jag vill nämna om den saken också för att visa att min kritik inte är obefogad.

Härutöver skall jag bara nämna några siffror som ytterligare ger belägg för det berättigade i min kritik. Jag tar dem från en uppställning över de rekvisitioner av tvättkläder som gjorts från lasarettet och hur mycket tvätt man mottagit. Uppställningen omfattar tiden 1 mars, då centraliseringen genomfördes, till den 31 oktober. Jag tar bara några siffror ur högen. Man rekvirerade vid ett tillfälle 7 000 operationsdukar och fick 2 800. En annan gång rekvirerade man 3 000 dukar och fick 800. Av 4 000 rekvirerade operationsrockar fick man 450 och av 200 operationsmössor fick man noll.

Jag skulle kunna räkna upp många sådana fall. Detta är väl om något bevis på att det är fel i systemet. Jag vill tyda det så att man är överbelastad på tvätteriet, och jag förutsätter att myn-

Svar på fråga ang. ersättning till idrottsföreningar för inkomstbortfall vid beskattning av bingovinster

digheterna vill medverka till att få en rättelse till stånd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6**Svar på fråga ang. ersättning till idrottsföreningar för inkomstbortfall vid beskattning av bingovinster**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat om åtgärder övervägs i syfte att ge landets idrottsföreningar ekonomisk hjälp som kan ersätta det inkomstbortfall, som de kommer att drabbas av vid det aviserade införandet av skatt på bingovinster.

Jag vill svara följande:

Det statliga stödet till idrotten lämnas i form av bidrag från fonden för idrottens främjande. Bidrag till enskilda idrottsföreningar lämnas över Riksidrottsförbundet från den anslagspost som Kungl. Maj:t för ändamålet ställer till förbundets förfogande. Frågan om ramen för det statliga stödet för idrotten under nästa budgetår prövas f. n. Jag kan sålunda ej uttala mig därom förrän statsverkspropositionen föreligger.

Vidare anförde:

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka handelsministern för svaret.

Efter finansministerns besked i förra veckan att skatt skall uttagas på bingovinster har man på idrottens håll blivit mycket fundersam när det gäller ekonomien i framtiden. Man får i föreningarna troligen mycket svårt att i framtiden klara dels de löpande utgifterna och dels de utgifter för skuld, räntor m. m., som många alltid har.

Det är ett gott arbete och en god ung-

domsfostrande gärning som idrottsföreningarna utför i samhället, och i det arbetet måste man huvudsakligen lita till frivilliga krafter. Givetvis kan man ge idrottsföreningarna pengar på annat sätt, t. ex. genom att införa lättnader i lotteriförordningen — som ju också har signalerats och ansetts nödvändiga. Man kan där konstatera att det nuvarande skattefria beloppet om 100 kronor fastställdes 1928 och att den summan med hänsyn till penningvärdeförsämringen nu är alldeles för låg. Beloppet borde väl i stället ligga på omkring 500 kronor. Det borde vara en mera lämplig summa.

Detta skulle ge idrottsföreningarna bättre möjligheter att klara finanserna. Vidare finns möjligheten att direkt ge dem mera pengar. För min del tror jag att en kombination av dessa åtgärder — bättre villkor med hänsyn till lotterimedelsförordningen och större anslag — är vad som behövs.

Nu säger handelsministern att anslagsramen för närvarande prövas i departementet. Man är dock inom idrottsrörelsen mycket fundersam och ser dystert på framtiden ur ekonomiska synpunkter. Därför hade det varit bra om handelsministern givit ett mera klart besked. Jag beklagar för min del om idrotten inte får de resurser som den behöver. De medel som lämnas till idrotten är ur samhällets synpunkt väl använda pengar.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Denna fråga har ju i olika sammanhang under de senaste veckorna diskuterats i detta hus. Jag har en känsla av att konsekvenserna av att vinsterna i bingospelet avses bli beskattade har överdrivits i diskussionen. Utan att vilja ge mig in på den del av frågan, som av finansministern i tidigare frågesvar behandlats, vill jag framhålla att det ju inte heller i fortsättning-

Svar på fråga ang. ersättning till idrottsföreningar för inkommbortfall vid beskattning av bingovinster

en kommer att föreligga något förbud mot att spela bingo. Däremot kommer de som uppbär vinster i bingospel att beskattas i enlighet med lotterimedelsförordningens bestämmelser. Frågan om hur dessa bestämmelser skall vara utformade i framtiden är, om jag är riktigt underrättad, föremål för övervägande i en utredning.

Det har inte kunnat ledas i bevis, herr Jonasson, att idrottsföreningarna kommer att få upphöra med bingospelet som en inkomstkälla. Ty det är som sagt inget förbud mot att spela bingo — det är endast fråga om en beskattning av vinsterna. Vi har erfarenheter av tidigare höjningar av vinstbeskattningen i lotterier. Jag kan hänvisa till att jag varit med om att genomföra en sådan för penninglotteriet, och vi har där ändå haft en stadig ökning av verksamheten. Möjligheterna att få inkomster är sålunda inte uttömda för föreningar, som skaffat sig inkomster på denna väg, i och med att ifrågavarande form av lotterispel i beskattningshänseende jämfställs med andra lotterispel.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Handelsministern säger att diskussionerna i frågan är överdrivna. Ja, man kan säga så, men de som sitter i ledningen för idrottsföreningarna har redan fått se faran av den inkomstminskning som här onekligen inträder. Det blir nämligen ett betydligt mindre intresse för bingospel, när det måste bedrivas med så små vinster för att inte skattskyldighet skall inträda, och avkastningen av spelet som sådant blir givetvis också mindre.

Jag förstår mycket väl att lotterimedelsförordningens bestämmelser måste efterföljas, men de nya signalerna i skärpande riktning har lett till en betydande minskning av bingospelet och därmed också föreningarnas inkomster, och man får förstå att idrottsfolket känner ångslan.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag har den erfarenheten från debatter med herr Jonasson tidigare, att han är vederhäftig i sin argumentering. Men denna gång kan jag inte finna att han är riktigt konsekvent.

Meddelandet om att bingovinster skulle komma att beskattas lämnades för några veckor sedan, och jag vet inte huruvida det till följd därav varit en allmän nedgång i verksamheten på området. I vilket fall som helst innebär beslutet att beskattning sker med 30 procent av vinster från och med 50 kronors värde, om det är kontantvinster, och från och med 100 kronors värde, om det är varor som utdelas som vinster. Det kan hända att det blir någon avmattning — jag har inte bestritt det — men jag tror inte att någon därför kan leda i bevis att beslutet kommer att omöjliggöra all fortsatt verksamhet på området till vissa idrottsföreningars ekonomiska gagn. Inte heller herr Jonasson har här i dag kunnat framlägga någon sådan bevisning.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag tackar handelsministern för den komplimang han gav mig i början av sitt föregående anförande.

Handelsministern sade emellertid att jag inte resonerar konsekvent i denna fråga. Jag kan nämna att jag bor i en bygd, där idrottsföreningarna till stor del haft möjlighet att täcka sina utgifter genom inkomster från bingospel och där det nu blivit en markant minskning i intresset för sådana arrangemang.

Jag hoppas att den fortsatta utvecklingen på detta område skall kunna bli sådan som handelsministern antydde i sitt senaste anförande, nämligen att idrottsföreningarna skall kunna fortsätta med denna verksamhet. Men i så fall är det också nödvändigt att man

Svar på fråga ang. arrendeavgifterna för sommarstugetomter

räknar om de skattefria vinstbeloppen med hänsyn till dagens penningvärde. Om så sker, tror jag att det kan bidra till en lösning på detta problem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. arrendeavgifterna för sommarstugetomter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Holmberg har frågat justitieministern om han vill vidta åtgärder så att sommarstugeägare m. fl. vilka arrenderar mark tillförsäkras skydd mot flyttningshot och ekonomiska förluster som kan uppstå genom oskäligen ökning av arrendeavgifterna.

Frågan har överlämnats till mig. Problemen rörande s. k. lägenhetsarrenden utreds av arrendelagsutredningen. Enligt vad jag nu inhämtat avser utredningen att avlämna ett delbetänkande om lägenhetsarrenden i början av år 1966. Det av herr Holmberg berörda spörsmålet kommer att tas upp till prövning i samband med behandlingen av delbetänkandet.

Vidare anförde

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Jag gör det så mycket hellre som svaret står helt i överensstämmelse med mina önsknings. Att det redan i början av nästa år kommer både ett utredningsförslag och ett initiativ från regeringen måste betraktas som mycket tacknämligt. Det dröjer alltså inte mer än några månader innan ett eventuellt beslut kan fattas i denna fråga.

Jag vill emellertid anföra några erinringar i detta sammanhang. Min fråga berör en mycket viktig del av mark-

politiken, och det är följaktligen angeläget att få till stånd en bättring i de missförhållanden som nu råder. Självfallet är motsvarande åtgärder när det gäller mark för bostadsändamål ännu viktigare, men därvidlag görs det redan en del. I detta fall handlar det om ett område, där frågan om lagstiftningsskydd är helt oreglerad.

Under mycket lång tid har det förekommit ett omfattande fritidsliv genom sommarstugebebyggelse och dylikt, något som varit av synnerligen stor betydelse för exempelvis barnfamiljer, för vilka detta blivit en metod att ordna semesterförhållandena och att i övrigt för familjen skapa en annan miljö, som är gynnsam från hälsosynpunkt och som ger tillfälle till hobbyverksamhet och annan rekreation.

Emellertid begränsas möjligheterna till denna verksamhet i synnerligen hög grad av att rika personer kunnat lägga sig till med väldiga markområden, som spärras för vanliga människor. Det har visserligen i sentida lagstiftning företagits åtskilligt, som förbättrat förhållandena i dessa hänseenden, men särskilt i storstadsområdena och i tätbebyggelse över huvud taget har praktiskt taget all mark varit inmutad vid tidpunkten för ikraftträdandet av den lagstiftning som jag avser. Knappheten på fritidsmark för vanligt folk har också förvärrats ytterligare genom att köpstarka personer från andra länder skaffat sig stora områden för fritidsändamål.

Såsom jordbruksministern känner till är bakgrunden till min fråga de förhållanden, som uppstått för drygt hundra-talet sommarstugeägare i Kopparbergs och i Örebro län. Det är fråga om personer som hyr den mark på vilken deras stugor står. De har nyligen fått ett ultimatum att antingen betala synnerligen kraftigt höjda arrenden eller sälja eller flytta sina stugor med de ekonomiska konsekvenser detta naturligtvis får för sommarstugeägarna.

Svar på fråga ang. beräkningen av resetillägg inom studiehjälpssystemet — Svar på fråga ang. ifrågasatt spärr för tillträde till tvåbetygsundervisningen i ämnet psykologi

Det är alltså fråga om en mycket osmaklig form av privat markpolitik, som ovillkorligen måste beivras på ett eller annat sätt.

En advokat som anlåtats av dessa sommarstugeägare, har kommit fram till den uppfattningen att de är praktiskt taget rättslösa. Han menar att markägaren i princip kan höja arrendena praktiskt taget hur mycket som helst. Skulle denne ha något ovidkommande intresse av att driva bort sommarstugeägarna, kan han tydligen göra detta.

Jag är alltså glad åt det besked, som jordbruksministern nu lämnat, och jag hoppas att det mycket snart skall kunna bli en ändring i dessa förhållanden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Johanssons i Skärstad fråga angående postverkets service på landsbygden och herr Berglunds fråga angående kanaltrafikutredningens arbete icke komme att besvaras vid dagens sammanträde.

§ 9

Svar på fråga ang. beräkningen av resetillägg inom studiehjälpssystemet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat, om jag är beredd att medverka till en snabb ändring av grunderna för beräkning av resetillägg inom studiehjälpssystemet.

Värriksdagen avslög motioner i ärendet och hänvisade därvid till den utredning rörande de nuvarande bestämmelsernas praktiska konsekvenser, som pågår inom centrala studiehjälpssystemet. I avvaktan på denna utredning är jag inte beredd att nu ta upp frågan

om ändring i bestämmelserna om resetillägg för studerande.

Vidare anförde

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet Edenman för svaret på min fråga.

Anledningen till att jag tog upp denna fråga var att ordföranden i centrala studiehjälpssystemet, statsrådet Lundkvist, i anledning av andra lagutskottets utlåtande i detta ärende i våras yttrade, att centrala studiehjälpssystemet från skolstyrelserna hade begärt material för att kunna bedöma denna fråga och att man höll på att sammanställa detta.

Jag skall inte inveckla mig i någon längre utläggning om hur olika resebidragen slår i praktiken. Jag hoppas bara, att centrala studiehjälpssystemet, när den fått in detta material, så skyndsamt som möjligt behandlar det och att vi skall få en rättvisare form av bedömning vid beviljandet av resetillägg inom studiehjälpssystemet.

Jag ber än en gång att få tacka ecklesiastikministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. ifrågasatt spärr för tillträde till tvåbetygsundervisningen i ämnet psykologi

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, om jag anser att den spärr för tillträde till tvåbetygsundervisningen i ämnet psykologi, som synes komma att upprättas vid Göteborgs universitet nästa termin, är försvarlig.

Som framgått av mina uttalanden i

Svar på fråga ang. ifrågasatt spärr för tillträde till tvåbetygsundervisningen i ämnet psykologi

skilda sammanhang — senast i proposition 1965: 141 (s. 128) — räknar jag med att inga andra intagningsbegränsningar till högre studier skall förekomma än sådana som betingas av brist på lärare och lokaler. Tvåbetygsundervisningen i psykologi är till betydande del av laborativ karaktär. På grund av svårigheter att anskaffa erforderliga lokaler har tillträdet till denna undervisning sedan ett flertal år varit begränsat vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm. Då svårigheter av samma slag nu uppstått vid Göteborgs universitet, har universitetskanslersämbetet — efter framställning från samhällsvetenskapliga fakulteten — medgivit, att intagningen till tvåbetygsundervisningen i psykologi vid universitetet vårterminen 1966 begränsas till 140 studerande. Med hänsyn till vad fakulteten anfört finner jag den av ämbetet medgivna intagningsbegränsningen försvarlig. I sammanhanget vill jag nämna, att ämbetet enligt vad jag erfarit för närvarande överväger möjligheterna att öka intagningskapaciteten i ämnet på andra studieorter.

Vidare anförde:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret, i vilket han finner att spärran till tvåbetygsundervisningen i psykologi vid Göteborgs universitet är försvarlig. Jag är inte riktigt överens med ecklesiastikministern om att den är försvarlig, och detta med hänsyn till hur situationen har fått utveckla sig i Göteborg. Det är bakgrunden till att jag har framställt min fråga; saken är inte helt betydelselös ur principiell synpunkt. Situationen i Göteborg, vilken synes mig något sorglustig, är följande.

Enligt uppgift var 500 studenter förhandsanmälda till ettbetygsstudier i höst. 420 stod kvar vid den definitiva

anmälningen vid höstterminens början, och nu finns det enligt uppgift 365 ettbetygsstuderande eller åtminstone omkring 300. De beräknas kunna klara av ett betyg på en termin.

Antydningar lär ha gjorts vid höstterminens början om en kommande spärr till tvåbetygsundervisningen, men intet klart besked lämnades. Då endast 140 studenter kommer att få delta i tvåbetygsundervisningen, kan vi nu alltså komma i den situationen att vi först har lockat studerande att påbörja studier i ett ämne och sedan säger till dem: »Nu får ni inte studera mer än till ett betyg, åtminstone inte i denna omgång.» Jag tycker inte det är riktigt att skapa en sådan situation.

Skall vi ha spärrar — jag är i princip emot det, men omständigheterna kan givetvis tvinga oss till det — måste bestämmelserna enligt min mening vara i god tid klart utformade och meddelade, och beslut om sådana spärrar måste fattas före studiernas början och inte mitt under studietiden, vilket blir fallet här.

Den i Göteborg uppkomna situationen måste, om det är betydligt fler än 140 som vill delta i tvåbetygsundervisningen — och det finns det anledning att misstänka att det är — enligt mitt förmenande lösas på ett för de studerande godtagbart sätt, eftersom de nu har påbörjat dessa studier. Jag hoppas att ecklesiastikministern och jag kan vara överens om att så måste ske.

Det finns, läste jag häromdagen på Plocksidan i Hermods utmärkta månadstidning, ingen mer påfrestande upplevelse för en hårt pressad universitetsstuderande än att skaka ut innehållet ur ett brev hemifrån och finna att det bara innehåller hjärtliga hälsningar och att det inte finns något substantiellt i det. Jag hoppas att den hälsning som ecklesiastikministern genom sitt svar ger psykologistuderandena i Göteborg är något mer än en hjärtlig hälsning,

Svar på fråga ang. relegation som korrektionsmedel

att den också innebär något substantiellt för den händelse situationen i Göteborg blir sådan som den kan befaras bli.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag har i och för sig inte någon anledning att polemisera mot herr Nordstrandh. Däremot vill jag försvara ledningen för psykologiundervisningen i Göteborg.

Förhållandet är nämligen det, att man just i Göteborg har varit mycket aktiv för att bereda så många som möjligt studietillfälle. I Göteborg räknar man med en spärr vid 140 tvåbetygsstuderande nästa år. Vid de övriga universitetet, i Uppsala, Lund och Stockholm har man varit betydligt hårdare. Där har man spärrat undervisningen redan på ettbetygsstadiet. I Uppsala har man 40 ettbetygsstuderande i år och kommer att få 40 tvåbetygsstuderande vårterminen 1966. I Lund har man 90 ettbetygsstuderande och räknar med 36 tvåbetygsstuderande nästa termin, och i Stockholm är det 48 ettbetygsstuderande och man räknar med 88 tvåbetygsstuderande 1966.

Vad som har hänt i Göteborg är alltså att man kan slippa att spärra ettbetygsundervisningen, eftersom man kan lägga upp studierna som icke laborativa studier. Däremot är man nu överens om att det systemet inte går att fullfölja på tvåbetygsstadiet. Sist av samtliga universitet går nu alltså Göteborgs universitet över till ett laborativt system i psykologi och tvingas då att minska antalet studerande till 140. Göteborgs universitet har ändå en mycket större kapacitet än landets övriga universitet.

Jag vill tillägga att universitetskanslern givetvis uppmärksammat detta och också gått i författning om att utbildning för ett betyg vid ett icke-spärrat, icke-laborativt alternativ skall planeras vid samtliga universitet. Men då, herr

Nordstrandh, kommer man just i det läget att man på alla orter och inte bara i Göteborg kommer att ha flera ettbetygsstuderande än tvåbetygsstuderande. Anledningen till att man ändå kan betrakta även det som försvarligt är att en kombination, framför allt i en fil. kand. men även i en pol. mag., med ett betyg i psykologi mycket väl kan nyttiggöras. Alltså är detta, tycker jag, försvarligt men beklagligt.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag vet mycket väl att universitetsmyndigheterna — framför allt psykologiska institutionen i Göteborg — var tveksamma om man skulle ta emot alla de studenter, som ville läsa psykologi, och att man där gjort sitt yttersta för att klara undervisningen. Det är mycket riktigt, och det kan man vara tacksam för. Vad man däremot är mindre tacksam för är att det inte på det tidiga stadiet, när anstormningen skedde, gjordes klart för de studerande att det för kanske hälften av dem icke kunde bli någon fortsättning med tvåbetygsstudier, åtminstone inte i direkt anslutning till ettbetygsstudierna. Det är på den punkten jag menar att handläggningen av ärendet har försatt oss i en situation som inte är trevlig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. relegation som korrektionsmedel

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag anser att relegation är ett korrektionsmedel som överensstämmer med nutida rättsbegrepp.

I gällande föreskrifter förekommer begreppet relegation endast inom det högre utbildningsväsendet. Relegation kan komma till användning som påföljd

Svar på fråga ang. relegation som korrektionsmedel

för vissa förseelser och innebär att en studerande för viss i det särskilda fallet bestämd längre tid kan uteslutas från att delta i undervisningen. En motsvarighet till relegationen är för skolväsendets del förvisning med i huvudsak samma innebörd.

De regler som anger förutsättningarna för att besluta om förvisning innebär att det måste röra sig om grova former av missförhållande som allvarligt stör verksamheten eller på annat sätt inverkar menligt för övriga elever och att företagna mindre ingripande åtgärder för tillrättaförande inte gett resultat eller att sådana åtgärder över huvud inte bedöms kunna undanröja nysnämnda olägenheter. Förvisning kan sålunda användas endast som en yttersta åtgärd, när andra medel inte står till buds, och den blir därmed närmast att betrakta som en skyddsåtgärd och icke som ett korrektionsmedel. Praxis visar att de fall numera är fåtaliga där sådana allvarliga ingripanden måst företagas. Det är också med hänsyn till den enskildes intressen sörjt för att frågor om förvisning alltid skall kunna bli prövade av högre instanser.

Jag vill slutligen erinra om att det, när statsmakterna år 1964 beslöt att införa det nya gymnasiet och fackskolan, i dessa skolformer inrättades ett särskilt organ, den s. k. samarbetsnämnden, vars uppgift såväl i propositionen som vid riksdagsbehandlingen förutsattes vara att bl. a. besluta i frågor om förvisning.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Edenman för svaret, som var långt, utförligt och klarläggande. Det hade dock det felet, att det inte var något svar på min fråga. Jag frågade nämligen, om statsrådet anser att denna åtgärd står i överensstämmelse med nutida rättsbe-

grepp. Och om det sade statsrådet ingenting.

Man kan förvisa en gymnasieelev, som burit sig gravt illa åt under två år, alltså fyra terminer. Det är för resten ganska underligt att man i yrkesskolan tydligen kan förvisa en elev för hur lång tid som helst, ty där finns ingen begränsning.

Min fråga föranleddes av att man vid behandling av människor, som kommit på sned i samhället, i enlighet med nutida rättsbegrepp har frångått metoden att straffa hårt för att skrämja andra. Man inriktar sig i stället på den enskilde individen och straffar rätt för att tillrättaföra vederbörande. I skolan gör man inte så. Man avsvär sig ansvaret för en sådan här elev och säger till honom: »Du kan ge dig i väg och vara borta under ett par år.» Jag anser detta vara felaktigt; det innebär en kapitulation, och sådana metoder synes mig inte vara förenliga med vårt moderna rättsväsende.

Jag har velat rikta belysning på frågan för att statsrådet skall ha sin uppmärksamhet fäst vid detta problem och för att vi måhända skall kunna få en ändring till stånd.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill bara ta upp spørsmålet, huruvida jag svarat på den enkla frågan eller inte. Jag tycker att jag gjort det. Herr Sjöholm har frågat, om jag anser att relegation är ett korrektionsmedel som överensstämmer med nutida rättsbegrepp. Jag säger ju klart i svaret, att relegation är att betrakta som en skyddsåtgärd och icke som ett korrektionsmedel. Jag är övertygad om att vi båda lägger in samma innebörd i ordet korrektionsmedel.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag vill då fråga om statsrådet anser att relegation är en *skyddsåtgärd* som överensstämmer med nutida rättsbegrepp.

Svar på fråga ang. utnyttjandet av byggnadskvoten

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr Talman! Det anser jag. Skyddsåtgärder är ibland nödvändiga i samhällslivet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. utnyttjandet av byggnadskvoten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hyltander har frågat om jag vill medverka till att den del av årets lägenhetskvote som nu inte igångsatts och som inte kan utnyttjas inom vissa områden på grund av kapital- eller arbetskraftsbrist snabbt blir tillgänglig för andra områden och orter, där arbetskrafts- och kapitalförsörjningen är så ordnad att omedelbar igångsättning kan ske.

De statliga bostadslånemedlen fördelas med hänsyn främst till det beräknade behovet av bostadsbyggande. Planeringsberedskapen och tillgången på arbetskraft beaktas också. Om arbetskraften på någon ort inte räcker för att förverkliga bostadsbyggnadsprogrammet enligt den gjorda fördelningen bör i första hand ansträngningarna inriktas på att öka tillströmningen av byggarbetskraft till de områden och orter som är underförsörjda i detta avseende. Åtgärder i sådant syfte har vidtagits inom ramen för arbetsmarknadspolitik.

Skulle det befinnas motiverat att fördela om lånemedlen i viss utsträckning äger bostadslånemyndigheterna besluta härom. En sådan omfördelning bör dock enligt min mening inte komma i fråga på grund av lokala olikheter i fråga om möjligheterna att erhålla byggnadskreditiv. I stället bör tillgången på byggnadskreditiv bringas så nära överensstämmelse som möjligt med bostadsbyggnadsprogrammet sådant detta

kommit till uttryck i den gjorda fördelningen av de statliga bostadslånemedlen.

Vidare anförde:

Herr HYLTANDER (fp):

Herr talman! Jag vill tacka inrikesministern för svaret på frågan. Det är ganska naturligt att man som bakgrund till en sådan här fråga har den aktuella situationen i hemlandet, i mitt fall Skaraborgs län, speciellt som tilldelningen av byggnadskvot där varit synnerligen knapp och helt otillräcklig för det ökande behovet.

Som jag framhöll redan i remissdebatten den 20 januari i år är Skaraborgs län ett av de sämst lottade länen i riket när det gäller byggnadskvottilldelningen. Det finns områden som har tre gånger så stor tilldelning.

Skaraborgs län har — från att tidigare ha varit stillastående eller rent av haft en negativ befolkningsutveckling — på senare år blivit klart expansivt med ökande befolkning och med plats för ännu fler invånare om blott bostäder kunde ordnas. Denna utveckling har givetvis inte kommit till stånd utan ansträngningar och insatser av berörda parter, och jag vill påstå att länets myndigheter och näringsliv härvidlag gjort storartade insatser. Men trots detta har alltså länet en mycket låg byggnadskvottilldelning.

Alla tecken tyder på att vissa kvoter inte kan utnyttjas helt rationellt inom alla områden i landet. Sålunda visar statistiken att igångsättningen i de tre storstadsområdena under 1965 t. o. m. september understiger igångsättningen för motsvarande period 1964 med inte mindre än 3 710 lägenheter trots att bostadsbyggnadsramen ökades avsevärt 1965 jämfört med 1964.

Jag har stor förståelse för storstadsområdenas bostadssituation, men det är orimligt att till dessa områden låsa ramkvoter som inte kan utnyttjas, samtidigt

Svar på fråga ang. utnyttjandet av byggnadskvoten

som man på andra håll i landet har möjligheter att sätta i gång bostadsbyggande omedelbart och rent av har bekymmer med sysselsättningen inom byggfacket för den kommande vinterperioden.

Jag har fått en sammanställning som visar, att på fem orter i Skaraborgs län finns förberedelser vidtagna för omedelbar igångsättning av inte mindre än 253 lägenheter i flerfamiljshus. Utom dessa 253 finns på ett par platser ytterligare 147 lägenheter klara att igångsättas med mycket kort varsel.

Med hänvisning till t.f. inrikesministerns svar den 16/2 1965 på herr Nilsons i Bästekille fråga, där regeringen uttalar att »ramarna kommer att utvidgas om utvecklingen av samhällsekonomien och arbetsmarknaden gör detta möjligt» och med kännedom om de stora svårigheter, för att inte säga omöjligheter, som råder att inom vissa områden utnyttja kvoterna samt med vetskapen om att t. ex. i Skaraborgs län ovan nämnda 253 lägenheter är klara för omedelbar igångsättning hoppas jag att myndigheterna skall finna skäl att tilldela länet och andra liknande län i samma situation kvoter, som kan motsvara de lägenheter som kan sättas i gång utan dröjsmål i år. Därigenom bör inte en sådan situation uppstå att vi inte utnyttjar det byggande av lägenheter som är möjligt enbart därför att det finns svårigheter på andra håll att utnyttja kvoterna.

Jag ber ännu en gång att få tacka inrikesministern för svaret och hoppas att det skall leda till att vi får en bättre bostadsförsörjning över hela landet.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon debatt om den fördelning av kvoten som har skett via bostadsstyrelsen, men jag skulle nog ändå till herr Hyltander vilja säga att det är för tidigt att nämna något ännu om i vilken omfatt-

ning kvoten blir utnyttjad eller inte och om de orter som har möjligheter att genomföra programmet. De siffror vi nu har tillgängliga innefattar också oktober månad. Denna månad visar en igångsättning på ungefär 10 300 lägenheter att jämföras med oktober i fjol, som hade 8 500 lägenheter. Det har alltså varit möjligt att öka igångsättningen under oktober i år i förhållande till i fjol med nära 2 000 lägenheter. Detta har inte kunnat ske utan särskilda åtgärder, men dessa åtgärder, som innebär kapitalförsörjning till vissa bristområden, d. v. s. områden där kreditiven inte varit tillräckliga, har möjliggjort en igångsättning av den omfattning jag har nämnt. Detta betyder att vi för de två kommande månaderna, november och december, skulle behöva en total igångsättning av 16 700, d. v. s. i runt tal 8 000 lägenheter per månad.

Jag har nämnt att oktober månads igångsättning var ungefär 10 300, och därför bedömer vi det inte som uteslutet eller omöjligt att klara det program på 88 000 lägenheter, om vilket riksdagen har beslutat.

Herr HYL TANDER (fp):

Herr talman! Skulle så vara fallet får alla parter vara nöjda inom de ramar som är satta. Men det finns ändå skäl att antaga att den klumpvisa igångsättning som kommer att ske i slutet av året kommer att påverka bostadsproduktionen under de nästkommande åren, vilket medför en framflyttning av den regelmässiga och planerade igångsättningen. Jag hoppas att inrikesministern vill medverka till att, för den händelse inte alla planerade lägenheter inom vissa områden kommer till utförande, dessa omedelbart tillgodoräknas sådana områden där de kan utnyttjas. Jag tillåter mig att fråga: Vid vilken tidpunkt kan man då få besked om detta, eftersom de, som har hand om planeringsfrågorna ute i landet, givetvis har ett stort intresse av att veta när man skall kunna

Svar på interpellation och fråga ang. militära trupptransporter

komma i gång; man ligger ju så att säga i startgroparna och det gäller att få en kontinuerlig sysselsättning. Sysselsättningsfrågan är kanske till syvende og sist den primära i detta sammanhang.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! I sin ursprungliga direktivgivning har bostadsstyrelsen meddelat att igångsättningen skulle vara klar före den 1 oktober. Man har sedan med hänsyn till den förskjutning i igångsättningen som skett framflyttat detta datum till den 1 december. Före den 1 december kan det alltså inte gärna bli fråga om någon omflyttning av kvoter mellan skilda delar av landet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Justerades protokollen för den 2 in-
nevarande november.

§ 14

Svar på interpellation och fråga ang. militära trupptransporter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Persson i Heden och herr Jönsson i Ingemarsgården har till mig ställt vissa frågor rörande trupptransporter i samband med höstens repetitionsövningar.

Herr Persson har frågat om jag har uppmärksammat de missförhållanden som enligt pressen har förekommit, om jag är villig att vidta sådana åtgärder att såväl militära som civila vägfarande trafiksäkerhet bättre tillgodoses och om jag vill vidta åtgärder i syfte att garantera förhållanden som tillfredsställer skäligen sanitetskrav och så långt möjligt tryggar individens säkerhet.

Herr Jönsson har frågat om jag vill utfärda bestämmelser som förhindrar

ett upprepande av de sanitära förhållanden som rådde vid en transport mellan Nyåker och Karlsborg.

Ett av syftena med höstens krigsmaktsövning var att öva försvarets transportapparat. Långa förflyttningar på landsväg utfördes av tusentalet tunga lastbilar, och för återtransporterna efter övningen användes omkring 1 200 järnvägsvagnar.

Den landsvägstransport som avhandlats i pressen omfattade cirka 90 mil och genomfördes på två dygn och tre timmar. Av denna tid körde förbandet under 28 timmar och hade rast sammanlagt 23 timmar. En förare anmälde tidigt trötthet och avlöstes genast. När alla förare senare tillfrågades om vilka som behövde avlösning var det ingen som anmälde sig. Jag bedömer att färden har varit ansträngande men inte stått i strid med trafiksäkerhetens krav.

Erfarenheterna från den genomförda transportövningen visar, att det är nödvändigt att förbättra brandskyddet och de sanitära förhållandena i trupptransportvagnarna samt införa tillförlitliga anordningar för att öppna och stänga vagnsdörrarna även inifrån. Inom SJ vidtas i samarbete med försvarsstaben åtgärder i nämnda avseenden. Vidare studeras problem rörande belysning, samband med lokpersonalen och uppvärmning. Såvitt jag förstår tillgodoses därmed interpellantens och frågeställarens syfte.

Vidare anförde:

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Låt mig först få tacka försvarsministern för svaret på min interpellation. Jag är angelägen att betona att interpellationen i detta allvarliga ärende inte tillkommit på grund av någon negativ inställning till försvaret eller av önskan att komma någon av försvarets tjänsteutövande befattningshavare till livs. Interpellationen har tillkommit av en helt annan bevekelsegrund.

Svar på interpellation och fråga ang. militära trupptransporter

Vi har dess värre vid upprepade tillfällen måst konstatera att det inom försvaret inträffat sådant som sannerligen inte bidragit till att göra försvaret i dess helhet eller ledningen för de så att säga drabbade förbanden så värst populära. Inom försvaret, liksom inom all annan verksamhet, måste tilltro och inbördes förståelse vara förhärskande. Detta har tyvärr inte alltid varit fallet.

Om man skall sätta tilltro till de vittnesmål som avgetts i det aktuella ärendet — och det saknas anledning att göra något annat — har förhållandena vid höstens krigsmaktsövning varit ytterst anmärkningsvärda. Även om övningen hade till ändamål att göra de deltagande i stånd att klara långa förflyttningar på landsväg borde den ändå inte ha lagts upp på ett så realistiskt sätt att inte bara soldaternas utan också civila vägförandes säkerhet åsidosattes.

Försvarsstabschefens och den deltagande personalens uppgifter står mot varandra. Men även om personalen i fråga skulle ha spetsat till sin skildring av vad som förekommit medan stabschefen sökt skylla över de brister som funnits kvarstår det faktum att förhållandena var långt ifrån tillfredsställande. Stabschefen har, såvitt jag förstår, i sitt svar inte heller berört hur det förhöll sig med de sovande lastbilsförarna och deras framfart, enligt uppgift, än på höger och än på vänster sida av vägen.

Jag skulle ha varit mera tillfreds med försvarsministerns svar om statsrådet gjort en antydning om tillsättandet av en objektiv utredning om det inträffade och inte nöjt sig med att i huvudsak återge endast stabschefens uttalanden i tidningarna.

Vad avser den krigsmässiga järnvägstransporten, under vilken den personliga säkerheten utan tvivel åsidosattes i högsta grad, skulle det inte ha funnits något att tillägga till statsrådets meddelande om att rättelse här skall ske, såvida inte dylika händelser ägt rum vid

tidigare tillfällen under året. Vad som sålunda förekommit är inte att betrakta som en engångsföreteelse. Jag har tillgång till ett brev från en byrådirektör som deltog i en trupptransport i godsvagnar under juli månad i år. Bristerna vid den transporten var utan tvivel identiska med de brister som förekom vid den i interpellationen påtalade transporten.

Efter transporten i juli månad beslöt det plutonbefäl vid ifrågavarande repetitionskompani som varit med om transporten att sammanfatta sina synpunkter i en promemoria till bataljonschefen. I promemorian påtalades de missförhållanden som förekommit, och dessutom framfördes förslag till rättelser både när det gäller att begränsa eldfaran och förpåttra de sanitära förhållandena.

Eftersom den i interpellationen påtalade händelsen ägde rum vid månads-skiftet september—oktober har, såvitt jag förstår, promemorian inte kommit berörda myndigheter till handa och sålunda inte kunnat beaktas.

Jag vill inte jämföra dessa transporter med sådana som ägde rum under det senaste världskriget. Men transporter av detta slag, som sannerligen var långt ifrån människovärdiga, skall väl ändå inte behöva förekomma i vårt land under fredstid. Inte skall soldaternas liv sättas på spel på grund av stora brandrisker och otillräcklig eller obefintlig brandsläckningsmateriel eller därför att möjligheter saknas till kontakt med tågpersonalen ifall något allvarligt skulle hända. Det fanns i dessa godsvagnar halm på golvet och eld kunde lätt ha uppstått. Det fanns inga säkerhetsanordningar och inga kontaktmöjligheter med tågpersonalen utöver möjligen någon flagga eller lampa. Det kunde ha blivit katastrof. Inte heller anser jag att de sanitära förhållandena var tillfredsställande. Inte heller skall soldaterna behöva packas i godsfinckor, 40—50 man i varje liggande i två våningar med 130 centimeters takhöjd. Ett

Svar på interpellation och fråga ang. militära trupptransporter

sådant transportsätt hör inte till ett civiliserat land, i synnerhet inte under fredstid.

Herr talman! Låt mig hoppas att rätelse härutinnan kan åvägbringas så att händelser av dylikt slag aldrig upprepas. Samtidigt som jag än en gång tackar för svaret vill jag hemställa till försvarsministern att åtgärder vidtas som hindrar resor av detta slag, då både civila och militära personers liv och säkerhet sätts på spel.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga. I det svaret finns ju ett klart löfte om förbättrade förhållanden vid trupptransporter. Jag syftar på den passus, där det står att »det är nödvändigt att förbättra brandskyddet och de sanitära förhållandena i trupptransportvagnarna samt införa tillförlitliga anordningar för att öppna och stänga vagnsdörrarna även inifrån».

Det finns alltså utsikter till förbättring, och jag bara hoppas att det sker inom en snar framtid.

Vidare vill jag understryka vad herr Persson i Heden sade, nämligen att det inte är första gången som det inträffar tråkiga saker vid trupptransporter. Därför vill jag betona att den nu aktuella händelsen inte får falla i glömska så att de utlovade åtgärderna inte blir vidtagna.

Jag undrar också om inte sådana här saker skulle ha kunnat förebyggas tidigare. Många trupptransporter har ju givit erfarenheter som skulle ha kunnat leda till åtgärder.

Till sist vill jag framhålla att sådana här händelser försvagar vår tilltro till försvaret och gör att vår inställning i fråga om att göra en insats i försvarsfrågor blir mer negativ.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag har en känsla av att man — med ledning av felaktiga uppgifter i pressen, föreställer jag mig — starkt överdriver vad som har förekommit. Sådana här trupptransporter i godsvagn har förekommit under 60 år, herr talman, alltså ända från 1905. Det har enligt vad staberna upplyser aldrig hänt någon olycka vid dem. Man kan alltså inte åberopa att soldaternas liv sätts på spel. Tågen framförs ju inte med särskilt hög hastighet. Jag tillbakavisar alltså herr Perssons i Heden överdrivna tal om att man sätter soldaternas liv på spel genom att använda det enda slag av vagnar som står till förfogande när man skall transportera mycket folk, nämligen godsvagnar.

Däremot är det klart att några avsevärda förändringar till det bättre vid sådana trupptransporter inte har inträtt under årens lopp, mer än det att vagnmaterialet blivit bättre. Men någon upprustning på framför allt det sanitära området har väl knappast förekommit.

Redan före den speciella trupptransport som tidningsuppgifterna handlar om — en bland många — hade försvarets myndigheter och företrädare för statens järnvägar suttit och diskuterat olika åtgärder. På försvarssidan ville man ha en viss typ av vagnar, och det är alldeles klart att man på SJ-sidan var villig att på allt sätt medverka till att avhjälpa sanitära och andra här påtalade förhållanden.

Denna övning, som följdes av representanter för försvarets myndigheter och statens järnvägar, har på bestämda punkter visat vad man skall göra. Så snart det går att skaffa pengar och utrustning till det som jag pekat på i svaret, nämligen de sanitära förhållandena, belysningsfrågor m. m., skall de ordnas.

Däremot tror jag inte att det är möjligt att komma ifrån trupptransporter av det här slaget. Man kan naturligtvis ifrågasätta om det under fredstid behöver göras några särskilda övningar.

Svar på interpellation och fråga ang. militära trupptransporter

Det är ju heller inte ofta som de är av samma storleksordning som höstens övning, men det är svårt att helt avstå från att i masstransport pröva den rullande materiel som vi har på våra järnvägar, såsom man har gjort i höst. Och det goda har ju denna stora övning haft med sig att man har fått klart för sig att en upprustning på visst sätt måste ske. Den kommer också att ske.

Jag medger alltså gärna, herr talman, att det efter det andra världskriget inte har skett någon uppföljning och modernisering på detta område. Detta av kostnadsskäl men också av det skälet att det inte har gjorts så stora prov med ifrågasvarande transportapparat.

Beträffande trupptransporter i järnvägsagnar så har jag gått igenom de protokoll från den övning som vi här talar om och som anmäldes till överbefälhavaren av en värnpliktig som deltog i den. Av dessa protokoll och av undersökningar som företagits bland personalen framgår att man starkt har överdrivit både säkerhetsfrågan och de sanitära förhållandena. Ett faktum var att värnpliktiga och befäl som medföljde tåget i en sittvagn undan för undan gick över från sittvagnen till dessa godsfinkor, därför att där kunde man sträcka ut sig och sova, vilket man inte kunde i sittvagnen. Uppgifterna i pressen om att befälet åkte i sittvagnar och truppen på halm i godsvagnar är fullständigt felaktiga. De flesta av befälet åkte i samma vagnar som de värnpliktiga. Sedan flera år tillbaka gäller särskilda bestämmelser för detta, och det är endast viss stabspersonal, som åker i personvagn. Under övningen i höst transporterades 65 stycken enheter på järnväg, och det var bara fem av dessa 65 enheter, som över huvud taget hade tillgång till en personvagn. I alla de övriga 60 färdades alltså allt befäl i godsvagnarna, och även i de nyssnämnda fem enheterna åkte en del av befälet i sådana vagnar.

Jag skall inte gå vidare in på de

många triviala problem som man möter om man skall göra sådana här trupptransporter »up to date». Det är stora kostnader förenat med upprustningen.

Jag skall i stället säga några ord om den landsvägstransport som har sagts vara så ytterst farlig ur säkerhetssynpunkt. Även där har vi i departementet infordrat olika uppgifter, gått igenom alla tidsangivelser under resan från det den startade klockan 18 på kvällen i Karlsborg till dess man kom fram. Jag medger att resan kan ha varit ansträngande, men det var en mycket väl förberedd landsvägstransport. Den var förberedd i samarbete med polismyndigheterna, och man hade planerat den flera månader i förväg, och ingen olycka inträffade. Man färdades i huvudsak på nätterna — realistiskt — och sov på dagarna. Resan avbröts ofta av raster, bl. a. måltidsraster. Jag har här en fullständig kartläggning timme för timme över hur resan förlupit.

Jag vill som allmän regel säga, att trafiksäkerhetsfrågorna verkligen uppmärksammas inom försvarsmakten. Vi hade inte en enda olycka med våra många bilar under höstens repetitionsövningar trots att vi körde 120 000 mil med dessa fordon. Vi hade några olyckor med traktorer, men inte en enda bilolycka, och med hänsyn till vad 120 000 körda mil betyder i den civila trafiken, är detta en statistik som visar att man verkligen lägger an på trafik-säkerheten.

Om jag jämför denna landsvägstransport med de bestämmelser som finns i vår lagstiftning för civil biltrafik för t. ex. förare av bil i yrkesmässig trafik, kommer jag fram till att i vissa fall är sådan arbetstid godkänd även för förare av bil i yrkesmässig trafik. Trots att dessa bestämmelser icke gäller för de militära transporterna, försöker man ändå rätta sig efter dem.

Jag vill tillägga att detta var en stort upplagd övning, noga förberedd och studerad under färden, och man gick

Svar på interpellation och fråga ang. militära trupptransporter

så långt man vågade med hänsyn till trafiksäkerhetsbestämmelserna. Detta är en enstaka företeelse, som man lyckligt genomfört utan några olyckor. Man hade mycket noggrann kontroll på varje enskild förare, särskilt mot slutet av övningen, då man kunde begripa att trötthet naturligen kunde inställa sig. Var och en var anmodad att säga till om han kände sig trött, och han skulle då bytas ut. Vid alla raster som förekom var den personal som satt vid ratten befriad från andra göromål. De skulle vila och ingenting annat.

Såvitt jag förstår kan man inte helt avstå från att göra sådana enstaka prov som man gjort med dessa landsvägs-transporter.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag har en känsla av att denna interpellation och denna debatt varit värdefulla i så mätto att de kanske påskyndar en ändring till ett bättre förhållande.

Försvarsministern sade att dessa transporter i godsfinckor har pågått under 60 års tid, och att några direkta ändringar i förhållandena inte ägt rum sedan andra världskriget. Det är väl ändå ett belägg för att interpellationen inte var lagd i otid, utan att man behövde påvisa felaktigheter och förhållanden som varit. Att det inte sedan — enligt försvarsministern — hänt några olyckor, det kan man inte uttala sig om, då man inte vet hur det var vid det aktuella tillfället, men olyckor händer och det kan man självklart inte undgå i sådana fall. Men att man arbetar under sådana betingelser att man nästan provocerar olyckor, det vill man inte vara med om i fredstid.

Jag tror att detta givit belägg för att det inte var överdrivet tal. Befälhavarna för ifrågavarande transporter säger ett och soldaterna säger ett annat. Vem man skall tro, inte är det en bedömnings-sak.

Jag har hört en mängd vittnesmål

av soldater som var med, vilka i huvudsak överensstämmer med vad jag har påtalat i mitt inlägg, varemot befälhavaren säger något annat. Även om soldaternas redogörelser skulle vara överdrivna, har ändock missförhållanden förekommit i detta sammanhang. Den åberopade skrivelsen från byrådirektören som var med i juli månad vittnar om att förhållandena då var ungefär likadana. Försvarsministern har ju vitordat att det inte har skett några ändringar under en följd av år. Följaktligen har jag inte gjort mig skyldig till något felaktigt påstående.

Jag hoppas emellertid att denna debatt har haft det goda med sig att man kommer att göra vad som göras kan för att få till stånd mänskliga förhållanden under trupptransporter.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till försvarsministern att i och för sig är det ingenting som säger att en godsvagn skulle vara någonting omöjligt att åka i. Jag skulle tro att med lämpliga arrangemang kan en godsvagn i vissa stycken vara bättre att åka i än en dålig personvagn. Det är inte det jag har velat påtala i min interpellation utan endast att jag haft en känsla av att man här inte har gjort vad som kan göras för att åstadkomma den förbättring i fråga om dessa transporter som ändå är nödvändig.

Jag har träffat en värnpliktig som sagt att varje gång han har varit med om dessa trupptransporter, och det är ganska många gånger, så har det alltid för uppvärmning varit en nyoljad och rikt inoljad kamin. Det förstår ju vem som helst, har han sagt, att när man eldar i den i de trånga utrymmen som det här gäller blir det en enorm rökutveckling. Det har ibland lett till att det nästan blivit panik bland de åkande. En sådan sak borde man väl kunna rätta till så att man inte har en sådan kamin

Svar på interpellation och fråga ang. militära trupptransporter

i en dylik vagn. De instängda värnpliktiga har ju ingen möjlighet att göra något åt saken under transporten.

Detta kan synas vara en bagatell, men jag har velat nämna det med anledning av vad försvarsministern sade som en tröst att dessa transporter har pågått i 60 år. Jag vill kommentera det med att säga att det är mycket som vi accepterade som naturligt för 60 år sedan som vi nu anser fullständigt oantagbart.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **ANDERSSON**:

Herr talman! Jag återopade att liknande järnvägstransporter har pågått i 60 år, utan någon känd olycka, med anledning av att herr Persson i Heden talade om att vi satte de värnpliktigas liv på spel genom dessa transporter. Jag tyckte att en sådan upplysning kanske kunde ge frågan riktiga proportioner.

Herr **BLIDFORS** (s):

Herr talman! Det är endast en punkt i herr Perssons anförande som jag vill säga några ord om. Han beklagade nämligen, som framgick av hans första anförande, att soldaterna skulle behöva åka i godsvagnar. Jag hade tillfälle att deltaga i dessa övningar i Norrland och även att åka en kortare sträcka i en av godsvagnarna. Vid det tillfället frågade jag soldater i vagnen och även deras officerare vad de ansåg om detta transportsätt. Då fick jag enhälligt till svar: »Är det fråga om en längre sträcka vill vi åka så här, då orkar vi inte sitta i en vanlig sittvagn.» Exakt samma erfarenhet gjorde jag, herr talman, vid de långa transportererna under beredskapsåren.

Jag ville gärna säga detta. Däremot vill jag inte yttra mig om de övriga frågorna. Jag är endast tacksam för att försvarsministern lovat att se över säkerhetsfrågorna och frågorna om de sanitära förhållandena.

Herr **PERSSON** i Heden (cp):

Herr talman! Den siste ärade talaren ansåg att det var bättre att åka i godsvagnar än i vanliga personvagnar. Jag har inte uttalat mig om vilket som är bäst. Jag har endast framhållit att dessa vagnar inte var i sådant skick att transport i dem kan betraktas som vare sig ändamålsenlig eller människovärdig. Herr Jönsson i Ingemarsgården har redogjort för förhållandena i dessa godsvagnar, för brandrisken m. m. Jag tror inte att det kan vara så trivsamt att åka i en godsvagn byggd i två våningar, där människorna har 1,3 meters utrymme på höjden — de kan praktiskt taget inte sitta upprätta — med halm på golvet, en osande kamin i mitten och dessutom med latrinkärl och matskåp någonstans i vagnen.

Försvarsministern sade att vi skall ge debatten de rätta proportionerna. Vi har inte överdrivit. Jag anser alltså att det är förenat med livsfara att utan möjlighet att ge sig till känna ligga i en godsvagn med en kamin brinnande och halm på golvet. Pondera att det tagit eld i denna halm, då kunde en katastrof ha inträffat. Att så inte skedde kan betraktas som ren tur, vilket alla givetvis är mycket glada för.

Jag vädjar än en gång till försvarsministern att han gör vad på honom ankommer för att rätta till dessa förhållanden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 149, med förslag till förordning om upphävande av förordningen den 18 maj 1934 (nr 168) angående postverkets ansvarighet för försändelser och medel, som mottagits till postbefordran;

till jordbruksutskottet propositionen nr 154, angående avtal om inrättande

Interpellation ang. en professur i geriatrik vid Uppsala universitet

och drift av ett forsknings- och ett serviceorgan på vatten- och luftvårdsområdet;

till statsutskottet propositionen nr 161, angående omläggning av utbildningen av sjuksköterskor m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 163, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 2 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt.

§ 16

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 145—147, bevillningsutskottets betänkande nr 41, första lagutskottets utlåtanden nr 30—32 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 41—44.

§ 17

Föredrogs den av herr *Wiklund* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående en kommunal informations- och konsultationsverksamhet rörande angelägenheter av social eller mera personlig art.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 18

Interpellation ang. en professur i geriatrik vid Uppsala universitet

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LUNDBERG** (s), som yttrade:

Herr talman! Alderdomsförändringarna och ålderssjukdomarna är ett av våra viktigaste sociala och medicinska problem. De sjukdomar, som framför allt dominerar det geriatriska fältet, är långvariga sjukdomstillstånd, ofta av kronisk karaktär. Dessa sjukdomar utvecklas under en lång följd av år, även om det synliga sjukdomsförloppet ofta fram-

träder endast under en tid av månader eller enstaka år.

För sjukvårdens huvudmän, som praktiskt måste syssla med åldrandets problem, har bristen på långtidsplatser dominerat diskussionen, och på grund därav har de förebyggande och botande uppgifterna, som ändock måste vara den centrala frågan för långtidssjuka, kommit i skymundan. Detta är beklagligt, ty det räcker inte bara med att bygga långtidsplatser. Den centrala uppgiften är och måste vara att söka förebygga, bota eller uppskjuta ett akut sjukdomstillstånd samt i det längsta låta den långtidssjuka vara kvar i sitt hem och den bygd där släkt och vänner finns och där han eller hon har rotfäste. Förskjutningen av det akuta utbrottet av långtidssjukdomarna till en allt högre ålder synes för en lekman tala för, att ekonomiska, sociala, miljö-, närings- m. fl. frågor samt kosthållet för våra gamla spelar en betydande roll i sjukdomsbilden.

Även om ekonomiska problem kan vara besvärliga för huvudmännen i dagens situation, torde man ändock vara klar över att tillika humanitära, ekonomiska, medicinska och andra samhällsintressen talar för att staten omedelbart bör inrikta sitt arbete på en aktiv geriatrisk forskning där man söker komma till rätta med i första hand de problem som snabbt kan omsättas i det praktiska sjukvårdsarbetet. Därför är det angeläget att långtidsforskning, som endast kan ge resultat i en avlägsen framtid, eller forskningsområden, som är aktualiserade i andra länder, bör komma i efterhand, och våra forskningsresurser inriktas på en sorts mål eller ämnesforskning där snabba och praktiska resultat kan komma dagens människor till del.

För att ernå detta resultat förefaller det som om forskningen i första hand bör koncentreras på social medicinsk geriatrik, där näringslärans och kostens betydelse inom geriatriken ägnas spe-

Interpellation ang. beställningar hos företagare i övre Norrland av materiel för försvarets behov

ciell uppmärksamhet. Om geriatrisk forskning skulle få en snäv teoretisk inriktning med liten anknytning till den aktuella kliniska och socialmedicinska problematik, som tillsammans konstituerar ett av vår tids största samhällsproblem, kan denna icke medverka till att söka lösa dagens aktuella läge inom åldringsvården.

Då riksdagen i april 1964 biföll motioner om att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om inrättande av en professur i geriatrik, förutsatte man att denna professur snabbt skulle tillkomma. Då beslutet fattades under rubriken Uppsala universitet, Avlöningar, förutsatte man väl att denna professur skulle inrättas vid Uppsala universitet. Trots detta har månader lagts till månader under det att några s. k. sakkunniga sysslat med teoretiska problem om ämnesval och förläggningssort av professuren. Detta förhållande är anmärkningsvärt, ty riksdagsbeslutet förutsatte, att professuren skulle befrämja utvecklingen på området, som präglas av aktuell praktisk problematik och inom vilka man på rimlig tid skulle kunna uppnå resultat. Det är självklart att ytterligare professurer inom geriatriken snarast möjligt bör tillkomma, men i det aktuella fallet är det angeläget att professuren blir tillsatt och att ämnesvalet ges en praktisk teoretisk utformning.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till ecklesiastikministern få framställa följande frågor:

1. Kan man förvänta att ecklesiastikministern till årsskiftet eller i proposition till 1966 års riksdag framlägger förslag om att vid Uppsala universitet inrätta den professur i geriatrik som riksdagen genom beslut i april 1964 förutsatte, och

2. kan man då räkna med att ecklesiastikministern i fråga om ämnesvalet kommer att beakta sjukvårdshuvudmännens önskemål att professuren skulle

befrämja utvecklingen på området, som präglas av aktuell praktisk problematik, inom vilka man på rimlig tid skulle kunna uppnå praktiska resultat?

Denna anhållan bordlades.

§ 19**Interpellation ang. beställningar hos företagare i övre Norrland av materiel för försvarets behov**

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Hedenäset (cp), som yttrade:

Herr talman! Behovet av att nå fram till ett bättre försörjningsunderlag i övre Norrland är icke minst ur försvarspolitisk synpunkt en fråga av den största betydelse för hela landet. Redan förut är landsdelen — trots sin rikedom på naturtillgångar — ett underskottsområde dels i fråga om antal människor, som i ett utgångsläge skall försvara området, dels beträffande förnödenheter av olika slag för totalförsvaret och befolkningen i övrigt. Detta förhållande måste redan i fredstid medföra stora svårigheter och kostnader för landets försvar, vilka givetvis skärpes i ett mera kritiskt läge. Så mycket värre blir bristen på människor och förnödenheter med den befolkningsuttunnning som allt mer börjat känneteckna utvecklingen framför allt i stora delar av övre Norrland.

Mot bakgrunden av dessa förhållanden aktualiserades i början av innevarande år frågan om ej försvaret självt kunde positivt påverka befolkningsutvecklingen i övre Norrland. Ett ökat tillgodoseende av försvarets materielbehov genom utläggande av beställningar till företag i övre Norrland och genom uppförande av industrier i denna landsdel skulle medföra förbättringar av sysselsättningsläget. Härigenom skulle befolkningsuttunnningen kunna motverkas. Ur försvarets synpunkt skulle

Interpellation ang. informationen till från utlandet invandrad arbetskraft om de politiska konsekvenserna av anslutning till svensk facklig organisation

detta vara mycket välkommet eftersom därmed landsdelens och därmed hela landets värnkraft skulle stärkas.

I en interpellationsdebatt i andra kammaren den 25 maj 1965 gav försvarsministern uttryck för sin oro för befolkningsutvecklingen i övre Norrland. »Det är» — yttrade statsrådet — »självkänt att det ur försvarssynpunkt vore bäst, om vi i händelse av krig kunde försvara vår norra landsända med folk som bor däruppe.» Han förklarade att man från försvarets sida var beredd att hjälpa till och medverka för att stärka försörjningsunderlaget längst i norr och att man efter en tidigare interpellation och efter en framställning från länsstyrelsen i Norrbottens län igångsatt en inventering för att få klarlagt, vad som var möjligt att göra i detta hänseende. Denna inventering hade till dagen för interpellationssvarets lämnande ej hunnit slutföras. Därför kunde ej heller vid detta tillfälle lämnas någon redovisning över de slutsatser och förslag, liksom de konkreta åtgärder i övrigt, vartill inventeringen resulterat.

Av de totala försvarskostnaderna torde mer än 2 000 miljoner kronor eller omkring 50 procent ha anslagits för anskaffning och underhåll av materiel under innevarande budgetår. Vid en internationell jämförelse torde materielandelen i försvarskostnaderna vara relativt stora. Även om det givetvis inte är möjligt att uppnå någon sorts proportionell fördelning av materielanskaffningen olika landsdelar emellan så talar dock totalkostnaden för försvarets materielbehov för att det borde finnas utrymme för ökning av övre Norrlands andel av produktionen.

Den berörda frågan är av stor betydelse och har allmänt intresse. Därför framstår det som angeläget att den inom försvarsdepartementet påbörjade inventeringen så fort den färdigställts blir delgiven allmänheten så långt detta av säkerhetsskäl är lämpligt.

Det är angeläget att i detta sammanhang även betona betydelsen av att även inom varje landsdel få en viss spridning av sysselsättningstillfällen och bosättning. Alltför stor befolkningskoncentration medför särskilda problem ur försvarspolitisk synpunkt. Befolkningsutvecklingen i Norrland inger ur dessa aspekter allvarliga betänkligheter. För Norrbottens vidkommande kan folkuttuningen i inlandet och i Tornedalen snart leda till att man kan använda evakuering som beteckning på vad som håller på att ske. Ur försvarets synpunkt måste detta vara utomordentligt oroande. Därför är det av stort intresse att få klarlagt vad som kan göras från försvarets sida för att stärka försörjningsunderlaget i de nämnda delarna av Norrbottens län liksom inom motsvarande områden i Norrland i övrigt.

Med hänvisning till det anförda hemställes om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill statsrådet lämna en redovisning över resultatet av den beslutade inventeringen av möjligheterna till ökade beställningar hos företagare i övre Norrland av materiel för försvarets behov?

2. I vilken utsträckning är det möjligt att genom nämnda åtgärder ge ökad sysselsättning åt befolkningen i Norrbottens inland och i Tornedalen?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Interpellation ang. informationen till från utlandet invandrad arbetskraft om de politiska konsekvenserna av anslutning till svensk facklig organisation

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! Frågan om invandring av utländsk arbetskraft har under den

Interpellation ang. informationen till från utlandet invandrad arbetskraft om de politiska konsekvenserna av anslutning till svensk facklig organisation

senaste tiden som bekant varit mycket aktuell. Den utländska arbetskraften är en värdefull tillgång för vårt land. Det måste därför betecknas som glädjande att man nu på olika håll fått upp ögonen för att invandringen måste ske planmässigt och i mer ordnade former än vad som hittills varit fallet. Det är också glädjande att man på ansvarigt håll börjat inse att olika åtgärder måste vidtagas för att underlätta den invandrande arbetskraftens anpassning till svenska förhållanden. Inte blott stat och kommun utan även arbetsmarknadens parter har ett stort ansvar för att denna anpassningsprocess kan ske så snabbt och smärtfritt som möjligt.

Det torde stå klart för de allra flesta att det av flera skäl är önskvärt att även den invandrade arbetskraften ansluter sig till de fackliga organisationerna i samma utsträckning som sina svenska kamrater. Anslutningen är önskvärd, inte minst därför att de fackliga organisationerna kan verksamt bidra till de invandrades anpassning.

Emellertid förhåller det sig så, att medlemsskap i svensk facklig organisation i vissa fall medför konsekvenser för den invandrade som han normalt inte kan förutse. I många fall innebär som bekant medlemsskap i en till Landsorganisationen ansluten facklig organisation att man automatiskt blir medlem även av ett svenskt politiskt parti, nämligen det socialdemokratiska.

Det är inte min mening att inför detta forum ta upp en debatt om det riktiga i att tillämpa politisk kollektivanslutning. Från folkpartiets sida har vi emellertid sedan länge haft vår inställning klar: kollektivanslutning till ett politiskt parti kan ur principiell och demokratisk synvinkel inte accepteras.

Få svenskar torde numera sväva i okunnighet om att kollektivanslutningsmetoden används — även om det lokalt kan klicka med informationen. Det nya och ur principiell synpunkt om möjligt

ännu mer diskutabla systemet med storavdelningar och indirekt anslutning via representantskap ställer särskilda krav på tillfredsställande information. De som känner till att de kollektivanslutits kan undvika en icke önskvärd partianslutning genom att utnyttja sig av den reservationsrätt som av kollektivanslutningsanhängarna ansetts legitimera hela verksamheten.

Beträffande den invandrade arbetskraften är situationen besvärligare. Dessa män och kvinnor kommer ofta hit utan att alls veta något om hur det svenska samhället fungerar. De torde omöjligen kunna känna till det för Sverige tämligen unika förhållandet att facklig anslutning också innebär medlemsskap i ett politiskt parti vars verksamhet de sålunda måste bidra till att stödja, bl. a. ekonomiskt. Detta framstår som särskilt otillfredsställande därför att det i Sverige från visst fackföreningshåll såsom självklart betraktade förhållandet att fackföreningsrörelsen hör ihop med det socialdemokratiska partiet ingalunda framstår som självklart i andra länder. Därtill kommer att de invandrade icke äger rösträtt eller är valbara till statliga eller kommunala förtroendeuppdrag, varför de inte automatiskt kan förutsättas ha intresse av att bli medlemmar av ett svenskt politiskt parti.

Det framstår alltså som ett elementärt krav ur demokratisk synpunkt att den invandrande arbetskraften får tillfredsställande upplysning om de politiska konsekvenser som ett fackligt engagemang kan medföra.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet att den från utlandet invandrande arbetskraften får tillräcklig information om de politiska konsekvenser i form av medlemsskap i socialdemokratiska partiet, som an-

Interpellation ang. informationen till från utlandet invandrad arbetskraft om de politiska konsekvenserna av anslutning till svensk facklig organisation

slutning till svensk facklig organisation kan medföra?

2. Om så icke är fallet: Ämnar herr statsrådet vidta några åtgärder för att förbättra denna information?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 347, i anledning av väckta motioner angående tillvaratagande av den enskildes rätt vid försäkringsdomstolen;

nr 348, i anledning av väckta motioner angående det pensionsgrundande underlaget för ATP;

nr 349, i anledning av väckta motioner angående antalet ledamöter i gift-nämnden; och

nr 350, i anledning av väckta motioner angående översyn av kungörelsen om avlöning m. m. till civilförsvarspliktiga samt angående reseersättning vid tjänstgöring inom civilförsvaret.

§ 22

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 158, angående godkännande av visst markbyte m. m.,

nr 162, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljnings-skatt, och

nr 166, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753).

Dessa propositioner bordlades.

§ 23

Till bordläggning anmälades bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet från delegerade för riksdagens verk inkommit framställning angående lönegradsupflytt-

ning av expeditionsvaktstjänsterna vid justitie- och militieombudsmännens expeditioner.

§ 24

Anmälades en till herr andre vice talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 939, av herrar *Lothigius* och *Ringaby*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till lag angående ändring i lagen den 13 juni 1919 (nr 293) om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 25

Ordet lämnades på begäran till

Herr **TURESSON** (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 161, angående omläggning av utbildningen av sjuksköterskor m. m., måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter torsdagen den 18 innevarande november.

Denna hemställan bifölls.

§ 26

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Akerlind*, till hans excellens herr statsministern angående kollektivanslutning till politiskt parti,

herr *Björk* i Göteborg, till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående lagstiftning mot diskriminering på grund av ras eller nationalitet, och

fru *Eriksson* i Stockholm, till hans excellens herr statsministern angående den svenska kärnvapenfrågan.

§ 27

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.14.In fidem
Sune K. Johansson**Onsdagen den 10 november**

KL. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 3 innevarande november.

§ 2

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Kammarens arbetsplenium onsdagen den 17 november, som i den preliminära planen utsatts till kl. 10.00 eller 14.00, kommer att börja kl. 10.00.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 158, angående godkännande av visst markbyte m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 162, med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 5 mars 1948 (nr 85) om försäljningsskatt; och

till konstitutionsutskottet propositionen nr 166, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753).

§ 4

Föredrogs och hänvisades till bankokottet en vid utskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan fogad, å

bordet vilande framställning från delegerade för riksdagens verk angående lönegradsuppflyttning av expeditionsvaktstjänsterna vid justitie- och militieombudsmännens expeditioner.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den å bordet vilande motionen nr 939.

§ 6

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lundberg*, till herr statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet angående en professur i geriatrik vid Uppsala universitet,

herr *Larsson* i Hedenäset, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående beställningar hos företagare i övre Norrland av materiel för försvarets behov, och

herr *Westberg*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående informationen till från utlandet invandrad arbetskraft om de politiska konsekvenserna av anslutning till svensk facklig organisation.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 7

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

nr 145, i anledning av väckta motioner om viss reformering av de svenska FN-förbandens utbildning, och

nr 146, i anledning av riksdagens år 1964 församlade revisorers berättelse angående statsverket, i vad berättelsen avser den praktiska tillämpningen av vissa avlöningsbestämmelser.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 147, i anledning av väckta motioner om utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 202) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 236), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en särskild besparingsutredning, vari samtliga demokratiska partier, näringslivet och de ekonomiska vetenskaperna borde vara representerade, samt att utredningen arbetade med sådan skyndsamhet att budgetåret 1966/67 kunde påverkas av utredningsresultatet.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Stefanson* och *Hilding* (I: 459) och den andra inom andra kammaren av herr *Antby m. fl.* (II: 549), hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en parlamentarisk utredning för översyn av statsutgifterna i syfte att åstadkomma effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar.

Slutligen hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Harald Pettersson m. fl.* (I: 457) och den andra inom andra kammaren av herr *Antonsson m. fl.* (II: 551), hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning syftande till rationalisering och effektivisering av den statliga förvaltningsapparaten enligt i motionerna angivna grunder.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 202 och II: 236, I: 459 och II: 549 samt I: 457 och II: 551 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Boman*, *Ivar Johansson*, *Axel Andersson*, *Källqvist* och *Johan Olsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Nihlfors* och *Sjönell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 459 och II: 549 samt I: 457 och II: 551 ävensom i anledning av motionerna I: 202 och II: 236, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en parlamentarisk utredning syftande till rationaliseringar, effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar inom statsverksamheten;

2) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Bohman* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 202 och II: 236 ävensom i anledning av motionerna I: 459 och II: 549 samt I: 457 och II: 551, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en särskild besparingsutredning, vari borde ingå företrädare för samtliga demokratiska partier, näringslivet och de ekonomiska vetenskaperna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! I reservation nr 1 yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

mätte hemställa om tillsättandet av en parlamentarisk utredning med uppgift att söka åstadkomma »rationaliseringar, effektivitetsvinster och kostnadsbesparingar inom statsverksamheten». Över de motioner, som åberopas i reservationen och som är anledningen till statsutskottets utlåtande nr 147, har det statliga rationaliseringsorganet statskontoret avgivit remissyttrande.

Jag vill, herr talman, till att börja med understryka att reservanternas inte hängt sig åt den illusionen att den föreslagna utredningen skulle kunna framlägga något program för besparingar av sensationell storleksordning. De stora tunga utgiftsposterna i statsbudgeten utgöres ju av sådant som folkpensioner, barnbidrag, försvarskostnader, kostnader för sjukvård, undervisningsväsende o. s. v. och om dessa utgifters nödvändighet och berättigande råder allmän enighet. En utredning, sådan som den av reservanternas föreslagna, kan inte försöka sig på någon nedpressning av dessa utgifter i besparingssyfte, men det finns i alla fall, herr talman, goda skäl för att tillsätta en dylik utredning som sannoligen inte behöver sakna arbetsuppgifter.

Jag vill i detta sammanhang betona att syftet med motionerna, såsom även anmärkes av statskontoret i dess remissyttrande, inte bara är att söka få till stånd direkta och omedelbara besparingar inom den statliga verksamheten, utan i lika hög grad att åstadkomma en kontinuerlig effektivisering av denna verksamhet.

Vad först angår besparingseffekten är det, såsom jag nyss framhållit, alldeles klart att en utredning sådan som den föreslagna inte kan presentera förslag som innebär besparingar av jättebelopp, men i ett ansträngt statsfinansiellt läge som det nuvarande, vilket kan bedömas bli ännu mer ansträngt under de kommande åren, får man väl handla efter den gamla goda principen att många

bäckar små kan göra en stor å. Än behöver kanske inte bli särskilt djup och rikt flödande för att resultatet skall, inte minst av finansministern, hälsas med tillfredsställelse. Jag drar mig till minnes att vid en uppvaktning hos finansministern som jag och några representanter för en industribransch gjorde för ett par år sedan i syfte att söka övertyga honom om att en punktskatt som tyngde branschen i fråga borde tas bort, föranledde mitt påpekande att skatten bara inbringade något tiotal miljoner kronor till statsverket den repliken från finansministerns sida: »10 miljoner är mycket pengar, särskilt för en finansminister.»

När man rationaliserar inom näringslivet är ett av de viktigaste strävandena att söka upptäcka verksamhetsgrenar och aktiviteter — eller rättare sagt inaktiviteter — som överlevt sig själva därför att utvecklingen rusat förbi dem. Sådan verksamhet, som alltså inte fyller något rationellt syfte men som kostar pengar, skäres obönhörligt bort och därigenom frigör man också personal, något som är guld värt i dessa arbetskraftsbristens tider. Jag är alldeles övertygad om att en ambitiöst företagen inventering av den nuvarande statsverksamheten också skulle resultera i upptäckten av en del verksamhetsgrenar som inte längre kan sägas vara i takt med tiden och som skulle kunna skäras bort eller bantas ned, med kostnadsbesparingar som följd.

Vi lever ju i ett samhälle med en rasande snabb utveckling på praktiskt taget alla områden, och den dynamik som är utmärkande för näringslivet sätter också i mångt och mycket sin prägel på statsverksamheten. Därför behövs oftare än förr en genomgående översyn av denna verksamhet för att få till stånd en prövning av frågan, huruvida allt arbete som utföres inom dess ram anpassats till de förändrade förhållandena eller om rationaliseringar bör företas,

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

t. ex. i form av koncentration av arbetsuppgifter till färre myndigheter. För att ta ett exempel från ett aktuellt område, nämligen bostadsproduktionen, kan man, herr talman, med skäl fråga sig om byggande av bostäder — en verksamhet som kräver tre huvudförutsättningar, nämligen beslut, bedömning och planering — inte skall kunna komma i gång utan att saken skall behöva behandlas av, i värsta fall, 17 centrala ämbetsverk och andra myndigheter, sorterande under 7 departement, och dessutom ett tiotal instanser på länsplanet, med all den arbetskraft som dessa myndigheter representerar.

Nog förefaller det som om en rationalisering i riktning mot koncentration av hela denna apparat till färre instanser inte skulle vara en utopi. Flera liknande exempel skulle kunna anföras men jag skall inte ta upp ytterligare tid härmed. Att en relativt ofta återkommande genomgång av hela statsverksamhetens struktur och de olika arbetsuppgifternas omfattning är nödvändig menar också statskontoret. Ämbetsverket säger nämligen i sitt remissvar: »Statskontoret delar emellertid den uppfattningen att det tid efter annan bör vidtas en samlad översyn av hela den statliga verksamheten i besparingssyfte.»

Enligt reservanternas mening är det sannolikt, att de synpunkter som långtidsutredningen kan komma att ha på de nu behandlade problemen skall kunna komma den av motionärerna och reservanterna föreslagna utredningen till godo.

Även vad beträffar det andra syftemålet med de ifrågavarande motionerna, nämligen att genom en utredning söka få fram förslag till effektivisering av statsverksamheten, något som rätt utförligt diskuterats i centerpartimotionerna I: 455 och II: 551, instämmer statskontoret i motionärernas resonemang.

Ämbetsverket säger beträffande denna

sak: »Det är givetvis ytterst angeläget att de förhållanden som kan antas ha en allmänt effektivitetshämmande verkan i största möjliga utsträckning elimineras. Till dessa måste som motionärerna framhåller utan tvekan räknas svårigheterna att vid nuvarande redovisningssystem få en klar bild av de prestationer som myndigheterna utför och kostnaderna för dessa. Inom näringslivet har i synnerhet större företag sedan länge förfogat över utvecklade kostnadsredovisningssystem som gjort det möjligt att fortlöpande kontrollera effektivitetsutvecklingen på olika stadier i produktionsprocessen och att företa snabba ingripanden då så erfordras.»

Herr talman! Vad som gör det särskilt angeläget att inom den statliga verksamheten få till stånd ett prestations-tänkande är den nyss påtalade bristen på arbetskraft, vilken av den föreslagna utredningen bör behandlas med utgångspunkt från flera aspekter. Om utredningen, vilket reservanterna föreslår, i samarbete med de utredningar som statskontoret bedriver på det här behandlade området kan få fram mått på de prestationer som statsförvaltningen utför och som sålunda kan bli till hjälp vid bedömandet av effektivitetsutvecklingen, är det uppenbart att detta måste stimulera till ett ökat prestationstänkande inom statsverksamheten. Detta måste i sin tur leda till att den tillgängliga personalen utnyttjas bättre och mera rationellt, något som för fram till ytterligare en aspekt på hela denna problemställning.

En effektivare personal som kan visa på ökade prestationer får också ett bättre underlag för krav på bättre betalning för sitt arbete, och den bör också betalas efter de ökade prestationerna. Härigenom kanske statsförvaltningen i framtiden kan lyckas bättre med att behålla sin dyrt utbildade personal. Under alla förhållanden bör enligt reservanternas mening den effektivitetshämning

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

som ligger i den ökande bristen på arbetskraft som även statsförvaltningen drabbas av ägnas största uppmärksamhet av den föreslagna utredningen.

Utskottsmajoriteten anser att det inte behövs någon särskild utredning för de ändamål som anges i de ifrågavarande motionerna, utan att det i stort sett räcker med den rationaliseringsverksamhet som för närvarande bedrivs av myndigheterna själva, framför allt av statskontoret. Emellertid håller utskottsmajoriteten med om att statsutgifterna tid efter annan bör underkastas en samlad översyn i besparingssyfte men vill avvakta de resultat en långtidsutredning kan komma fram till angående den offentliga sektorn.

Enligt min mening, och jag tror att jag även kan tala för mina medreservanter, kan dessa viktiga frågor och problem inte avspisas så lätt. När rationaliseringar görs t. ex. inom industrien arbetar inte rationaliseringsexperterna i ett lufttomt rum för sig själva utan i intimt samarbete med dem som betalar, nämligen uppdragsgivarna, som även i stort sett anger syftemålet med rationaliseringen och vilka resultat som man önskar uppnå.

När det gäller statsförvaltningen är det ju riksdagen som i egenskap av ombud för folket ansvarar för betalningen av rationaliseringen, och den bör också ha ett ord med i laget då det gäller att fastställa vad man önskar nå för mål med en rationalisering och översyn av förvaltningen.

Därför räcker det inte att statsförvaltningens egna rationaliseringsorgan arbetar alldeles enskilt, utan de bör åtminstone då och då ha kontakt med representanter för riksdagen, med andra ord samarbeta med en parlamentarisk utredning.

Herr talman! Med det sagda ber jag få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Under den senaste tioårsperioden har statsutgifterna, i oförändrat penningvärde, mer än fördubblats. Under samma tid har de kommunala utgifterna räknat i löpande priser i det närmaste tredubblats. Totalt uppgår de offentliga utgifterna för närvarande till omkring 45 procent av nationalinkomsten.

Nästan dagligen läser vi i tidningarna om den markerade bristen på arbetskraft och om knappheten på kapital för angelägna investeringar. På bägge dessa områden väntas förhållandena bli bestående under lång tid framöver. Mot bakgrunden av dessa omständigheter borde det för alla framstå som angeläget att försöka begränsa de offentliga utgifternas stegring. Det budgetperspektiv som finansministern redovisade i den reviderade finansplanen i våras understryker ytterligare det angelägna i att se till att inte den offentliga sektorn tar i anspråk finansiella och personella resurser i sådan utsträckning, att det allvarligt inkräktar på möjligheterna till ekonomisk expansion inom andra sektorer. I den situation som råder och den utveckling som kan förutses måste stor vikt fästas vid resursernas fördelning på olika samhällsområden.

I den reviderade finansplan som jag nyss talade om framhöll finansministern bl. a. att de i långtidsbudgeten framlagda utgifts- och inkomstperspektiven för senare hälften av 1960-talet avgjort icke var sådana att de visade på något utrymme för allmänna skattesänkningar eller att skattepolitiken i framtiden enbart skulle kunna inriktas på en omfördelning av skattebelastningen från direkt till indirekt beskattning. Bedömningen av utgiftsbehoven hade varit restriktiv, sade finansministern, och hade i princip endast omfattat sådana utgiftsökningar som var en följd av redan gjorda åtaganden, alltså av sådant som riksdagen redan tidigare

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

beslutat. Mot den bakgrunden syntes det ofrånkomligt, sade finansministern, att i varje fall krav på ytterligare höjning av ambitionsnivån och genomförandet av nya reformer inte kan ställas utan att samtidigt anvisa motsvarande finansieringsresurser. Redan de i långtidsbudgeten beräknade utgiftsökningarna visar på behovet av ytterligare inkomstförstärkningar under de närmaste åren, framhöll finansministern.

Det var inte första gången vi fått höra av finansministern att ytterligare inkomstförstärkningar blir nödvändiga under de närmaste åren. Vi undrar självfallet vad finansministern i dessa dagar går och funderar på för nya inkomstförstärkningar att föreläggas riksdagen, när statsverkspropositionen kommer i januari.

I höstriksdagens remissdebatt understök vi från högerpartiet som så många gånger tidigare hur angeläget det är att försöka mildra den nuvarande progressiviteten i skattesystemet både av hänsyn till den hårda skattebelastningen och av hänsyn till bristen på arbetskraft inom många områden. Vår uppfattning på den punkten delas säkerligen av många. Kravet har fått ökad styrka genom den höjning av kommunalskatten som kommer att genomföras nästa år. Frågan är alltså om vi verkligen bör vara tillfreds med att inte höja ambitionsnivån, eller om vi inte skulle kunna sträcka våra ambitioner så långt att vi försöker hejda denna utveckling, så att vi åtminstone hinner växa ikapp utgiftsexpansionen och samtidigt skapar utrymme för en sänkning av progressiviteten. Vi får helt enkelt inte kapitulera inför denna väldiga expansion av den offentliga sektorn.

Högerpartiet väckte motionen om tillsättandet av en särskild besparingsutredning redan i januari i år. Ingen torde väl kunna påstå att vad som därefter inträffat och de prognoser som redovisats i den reviderade finansplanen i

våras har gjort detta krav mindre aktuellt. Tvärtom. Statsfinansiella, samhällsekonomiska och konstitutionella skäl talar nu ännu starkare för en allvarlig principiell prövning av statsutgifterna och hela den statliga verksamheten, oberoende av de beslut som riksdagen tidigare har fattat. Riksdagen kan inte få vara så låst av tidigare åtaganden att den inte när läget så kräver skall kunna ta upp frågorna till förnyad prövning, och jag undrar om inte det läget nu har inträtt.

Vi har föreslagit att man i en besparingsutredning skulle undersöka hela den statliga verksamheten och hela utgiftsfältet samt att det i utredningen skulle ingå företrädare för samtliga demokratiska partier, för näringslivet och de ekonomiska vetenskaperna. Vi har också föreslagit att denna utredning skall ägna uppmärksamhet åt frågan att låta det allmänna i vidgad utsträckning direkt ta betalt för gjorda tjänster. Förmodligen kommer utskottsmajoritetens socialdemokratiska talesmän att hävda att erfarenheterna av tidigare besparingsutredningar inte är särskilt uppmuntrande, och det måste jag i viss mån ge dem rätt i. Det vill säga utredningarna åstadkom nog resultat, men riksdagen ville eller snarare vågade inte omsätta förslagen i praktiken. Men i dag är läget mycket mera ansträngt än det var när vi tillsatte de tidigare besparingsutredningarna, och de negativa erfarenheterna av tidigare utredningar borde inte få avskräcka oss från att göra ett nytt försök nu.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 av fröken Andersson m. fl.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Utskottet och speciellt dess femte avdelning har till behandling haft s. k. besparingsmotioner från samtliga borgerliga partier. I dessa har, som här nämnts, yrkats på utredningar

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering av den statliga förvaltningen.

Motioner av liknande innebörd har riksdagen haft att ta ställning till vid tidigare tillfällen. Sålunda väcktes vid 1961 års riksdag dylika motioner. Dessa avlogs främst av det skälet, att den statliga rationaliserings- och revisionsverksamheten fr. o. m. den 1 juli 1961 omorganiserats. Genom denna omorganisation har statskontoret och riksrevisionsverket fått en helt ny struktur. Därigenom har den statliga verksamhetens effektivitet kunnat bli föremål för fortlöpande kontroll. Man borde följaktligen invänta erfarenheter av denna nya organisation.

Så sent som vid 1963 års riksdag väcktes en liknande besparingsmotion. Denna gick ut på att man skulle till-sätta en utredning, som skyndsamt skulle utreda möjligheten av att med anlitande av utomstående expertis genomföra successiva rationaliseringsundersökningar och på det sättet främja en effektivisering av den statliga verksamheten.

Även denna motion avlogs, bl. a. med erinran om att meningen med omorganisationen av statskontoret varit att skapa ett starkt statligt rationaliseringsorgan och att även i allt högre grad just utomstående organisationsexpertis konsulteras av statskontoret.

När man i årets motioner återkommer med förslag om nya utredningar på detta område, anser vi inom utskottsmajoriteten att inga bärande skäl finns att nu inta en annan ställning än tidigare. Den effektivisering och rationalisering som motionärerna är ute efter pågår kontinuerligt inom statsförvaltningen, och genom den nya organisationen av statskontoret liksom revisionsverket har vi fått mycket verksamma och effektiva kontroll- och rationaliseringsorgan.

Som exempel på omfattningen av den

verksamhet som statskontoret bedriver framhåller vi i utskottsutlåtandet, att det under budgetåret 1963/64 inom ämbetsverket pågick ett 80-tal undersökningar på enskilda myndigheters begäran eller på Kungl. Maj:ts eller ämbetsverkets initiativ. En upprustning av verket pågår alltjämt. Senast vid årets riksdag har beslut fattats om en betydande förstärkning av statskontorets personella resurser. Därigenom möjliggöres att allt större rationaliseringsundersökningar kan företas, som kan förväntas ge ökade rationaliseringsvinster framöver.

Dessutom finns det konkreta exempel på de resultat, som uppnåtts genom verkens egen rationaliseringsverksamhet. I tullverket beräknas cirka 500 anställda ha sparats in under de senaste tio åren. Statens affärsdrivande verk har under senare år genomfört mycket omfattande rationaliseringar, som medfört att deras personal sammanlagt under de tre senaste åren minskat med nära 2 500 personer.

Motionärerna har också pekat på svårigheterna att med nuvarande redovisningssystem få en klar bild av de prestationer myndigheterna utför och de kostnader som är förknippade med dessa. I detta sammanhang bör uppmärksammas att inom statskontoret för närvarande pågår en s. k. programbudgetutredning, som speciellt har till uppgift att finna sådana lösningar att effektivitetsutvecklingen bättre kan överblickas. Liknande undersökningar göres även inom den pågående försvarskostnadsutredningen.

Hela området för statlig rationalisering befinner sig således under snabb utveckling och redovisar ett intensivt utredningsarbete. I det arbetet utnyttjas, som nämnts, inte bara statlig personal. Genom att anlita utomstående konsulter får man också direkt tillgång till erfarenheterna från motsvarande arbete inom näringslivet. För närvaran-

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

de står 1,5 miljon kronor per år till statskontorets förfogande för anlåtande av sådana konsulter.

I sitt remissyttrande avvisar därför statskontoret förslaget om att tillsätta en ytterligare utredning med i stort sett samma arbetsuppgifter som de nu pågående utredningarna.

När det sedan gäller en omprövning av statsutgifterna, som även motionsledes föreslagits, utvecklas inte närmare i vare sig motionerna eller reservationerna efter vilka grunder en sådan omprövning bör företas.

Det råder som nämnts i stort sett enighet om vilka samhällsfunktioner staten skall svara för. Visserligen har högern i sin reservation föreslagit att frågan om ökad användning av avgiftsfinansiering bör ägnas uppmärksamhet. Men på denna punkt är högern ensam. Både vi i utskottsmajoriteten och reservanterna från center- och folkpartihåll avvisar detta förslag.

I reservationerna, särskilt från center- och folkpartihåll, citerar man statskontorets yttrande, som också herr Sjönell nyss gjorde från denna talarstol. Bl. a. anföres att det självfallet inte är någonting som hindrar att statsutgifterna tid efter annan underkastas en samlad översyn i besparingssyfte. Detta statskontorets yttrande åberopar man för att nu föreslå en parlamentarisk utredning. Men det hade inte varit ur vägen att man hade citerat statskontoret även litet längre fram, där ämbetsverket säger: »Intill dess resultatet av den pågående långtidsutredningen angående den offentliga sektorn föreligger synes dock i dagens läge en sådan översyn sakna omedelbar aktualitet.»

Statskontoret förordar således att i varje fall resultatet av långtidsutredningen bör avvaktas innan man diskuterar nya utredningar, och vi i utskottsmajoriteten är av samma mening.

Med det anförda, herr talman, anser vi som står för utskottets förslag att

någon särskild utredning i enlighet med vad som föreslås i motionerna eller de reservationer, som knutits till detta utlåtande, inte bör tillsättas.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMÄN (h):

Herr talman! Herr Almgren vände sig med viss skärpa mot vårt förslag att besparingsutredningen även skulle överväga ytterligare avgiftsfinansiering. Men på den punkten tycker jag, herr Almgren, att vi befinner oss i ganska gott sällskap. Jag skall be att få citera ett uttalande av finansministern i den reviderade finansplanen från i våras.

Finansministern hade i denna erinrat om krav som skulle komma att ställas på inkomstförstärkning redan på grund av åtaganden, vilka riksdagen hade gjort. Han skisserade sedan den framtida utvecklingen, varvid han påminde om de ökade transfereringsutgifterna. Men han erinrade också om att en del reformer låg på is. Även dessa reformer är kostnadskrävande. Det gällde förbättringar av sjukförsäkringen, en allmän tandvårdsförsäkring, den fortgående standardförbättringen av folkpensionerna och ökade utgifter för familjestöd, barnbidrag och studiebidrag.

Mot bakgrunden av detta uttalar finansministern: »Med hänsyn till den skattepolitiska problematik, som jag tidigare berört, torde det vara realistiskt att räkna med att dessa reformer endast kan realiseras via avgiftsfinansiering i en eller annan form.»

Inte ens herr Sträng har alltså varit helt främmande för tanken att man skulle införa en ökad avgiftsfinansiering. Det är möjligt att det beror på att herr Sträng nu äntligen anser, att vi nått gränsen för vad vi kan ta ut i form av direkta och indirekta skatter. Problemet gäller inte bara en omfördelning från direkt till indirekt beskattning eller att vi skulle lägga över en del av beskatt-

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

ningen till exempelvis mervärdesskatt. Det är inte det som är problemet.

Jag förstår dock inte resonemanget som förs från socialdemokratiskt håll mot bakgrunden av denna utveckling och de uttalanden som finansministern gör i sina prognoser. Om ni nämligen inte vill gå med på att undersöka möjligheterna till begränsning av statsutgifterna, innebär detta helt enkelt att ni inte bara accepterar det nuvarande skattetrycket med alla de negativa verkningar, som jag tidigare nämnt, utan också att ni är beredda att lägga ytterligare skatter ovanpå dem som vi redan har.

Det framgår fullt klart av finansministerns uttalande, att nya skattehöjningar är att vänta. Vill ni inte ens gå med på att undersöka möjligheterna att hålla statsutgifterna nere, får ni ta även dessa nya skattehöjningar. Det är detta vi måste söka att förhindra.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag har en känsla av att högern är ute efter att föra över alltmer på avgiftsfinansiering och därigenom göra det svårare för de små i samhället att klara sig. Jag för min del och vi i utskottet anser i varje fall, att man inte skall ta upp denna fråga till behandling nu. Även centerpartiet och folkpartiet har den meningen att frågan inte skall tas upp i detta sammanhang.

För övrigt är vi från vårt håll för närvarande inte för någon som helst utredning i vare sig det ena eller det andra fallet. Vi anser att de utredningar, som just nu pågår, är fullt tillräckliga och att vi bör avvakta resultatet av dessa.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Herr Almgren säger att vi inte skall ta upp frågan om avgiftsfinansiering, såsom det står i utlåtandet, »i det sammanhang varom nu är fråga». När skall vi då ta upp denna fråga? När kan det bli aktuellt att ta upp detta?

En sådan behöver inte särskilt drabba de små i samhället. Jag förstår så väl att herr Almgren vill framställa saken så. Nej, herr Almgren, jag vill påpeka att det finns många områden där man skulle kunna tänka sig en avgiftsfinansiering. Som exempel kan nämnas motorvägar och vissa broar. De som använder dessa vägar och broar skulle kunna betala en särskild avgift. Det är inte bara »de små i samhället» som använder dessa anläggningar.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Jag har framhållit att vi inte är med på att genomföra någon som helst utredning i vare sig det ena eller det andra fallet. Jag tycker att herr Björkman i stället skulle ställa denna fråga till centerpartiet och folkpartiet, som går med på en utredning men som utesluter just de delar som herr Björkman nämner.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag vet att vi inte är helt överens med mittenpartierna på denna punkt — men det är deras sak. Vi står fast vid vår uppfattning.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av några yttranden som herr Sjönell fällde när han talade om rationaliseringsverksamheten på den statliga sidan. Han menade — det gällde främst statskontorets verksamhet — att man arbetar i ett lufttomt rum. Jag tycker att detta uttalande inte kan få stå oemotsagt.

Statskontorets verksamhet har ju utvecklats avsevärt under senare år genom den omorganisation som företagits, och statskontoret knyter till sig konsulter från den privata marknaden, vilka arbetar för statskontorets räkning. Herr Sjönell's omdöme om statskontorets verksamhet kan alltså inte vara riktigt.

Vidare har herr Sjönell i ett par av-

Utredningar syftande till besparingar samt effektivisering och rationalisering inom statsverksamheten

snitt av sitt anförande åberopat statskontorets yttrande men inte dragit slutsatserna av vad statskontoret anfört. Herr Sjönell läste in i protokollet vad statskontoret uttalat om förhållanden, som kan ha en effektivitetshämmande verkan inom statsförvaltningen men gjorde inte konklusionen att man har en utredning på gång inom statskontoret, den s.k. programbudgetutredningen. Och så är det på de flesta områden som herr Sjönell berört: statskontoret har påvisat att en utredande verksamhet pågår. Då tycker jag att man inte skall citera statskontoret på det sätt som herr Sjönell gjort.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att herr Ekström missförstått mig eller att han inte hörde på tillräckligt noga när jag höll mitt anförande.

Jag har ingalunda sagt att statskontoret arbetar i ett luftomt rum. Jag drog en parallell mellan rationaliseringsorgan inom näringslivet och inom statsförvaltningen, vars främsta rationaliseringsorgan är just statskontoret. Jag sade, att inom näringslivet arbetar inte rationaliseringsexpertisen i ett luftomt rum, alldeles för sig själv, utan i intimt samarbete med uppdragsgivarna — de som betalar rationaliseringsexperterna. Så sade jag att på samma sätt förhåller det sig inom statsförvaltningen: statskontoret skall inte heller arbeta alldeles enskilt. Jag säger alltså inte att statskontoret gör detta. Men jag vill framhålla att statskontoret skall också ha kontakt med uppdragsgivaren — i detta fall, som jag utvecklade, med riksdagen eller ombud som utses av riksdagen såsom representanter för folket. I samarbete med dessa representanter skall statskontoret söka nå bästa möjliga resultat när det gäller att åstadkomma besparingar och effektivitetshöjningar inom statsförvaltningen.

Detta är en helt annan sak, herr Ek-

ström, än att jag skulle ha påstått att statskontoret nu arbetar i ett luftomt rum. Det gör statskontoret ingalunda, och jag har den största respekt för statskontorets effektivitet och för de resultat som statskontoret åstadkommer. Men jag tror att effekten skulle bli ännu större ifall man samarbetade med en parlamentarisk utredning, som vi har föreslagit. — Det är kvintessensen av vad jag velat säga.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Jag har, herr talman, lyssnat mycket uppmärksamt på vad herr Sjönell sade i sitt första anförande och även på vad han sade i sitt inlägg nyss, och det är en väsentlig skillnad mellan de båda anförandena. Nu erkände herr Sjönell att statskontoret söker kontakter och till sig knyter expertis. Så kunde man i varje fall inte tolka herr Sjönell's första anförande.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Jag vill än en gång understryka att jag har erkänt att statskontoret tar kontakter. Men vad jag vill framhålla och vad herr Ekström fortfarande inte tycks fatta är att vi önskar att statskontoret skall ta kontakt med en parlamentarisk utredning för att därigenom få den större vidden i sitt arbete, få kontakt med folkets valda ombud, med oss här i riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till reservationen 1) av herr Boman m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 2) av fröken Andersson m. fl.; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog

de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Björkman votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 147 antager reservationen 1) av herr Boman m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 72 ja och 28 nej, varjämte 99 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 147, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjönell begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 106 ja och 94 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om säkerheten på fartyg, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 14 maj 1965 dagtecknad proposition, nr 132, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om säkerheten på fartyg;
- 2) lag om ändring i sjölagen;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 4 § lagen den 10 maj 1901 (nr 26 s. 1) om inteckning i fartyg; samt

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

4) lag om ändring i sjömanslagen den 30 juni 1952 (nr 530).

I förslaget till lag om säkerheten på fartyg var 10 kap. 3 § så lydande:

Iakttagare befälhavare icke de föreskrifter om minimibesättning, som med stöd av denna lag fastställts att gälla för fartyget, dömes till dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

Gärning som avses i första stycket skall icke medföra ansvar, om lämplig person som varit kvalificerad till befattningen icke kunnat erhållas i senast besökta hamn och detta föranlett att de uppställda fordringarna på kvalifikation hos medlem av minimibesättning icke blivit uppfyllda för viss tjänst ombord.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fyra i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 766 av herrar *Adolfsson* och *Werner* samt II: 897 av fru *Ryding m. fl.* ävensom

de likalydande motionerna I: 769 av herr *Gösta Jacobsson* samt II: 903 av herr *Magnusson* i Borås.

I motionerna I: 766 och II: 897 hemställdes, att riksdagen måtte besluta

att 10 kap. 3 § andra stycket i förslaget till lag om säkerheten på fartyg lydande: »Gärning som ... för viss tjänst ombord.» skulle utgå, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag rörande sådant tillägg till 3 kap. i förevarande lagförslag att läkarbesiktning föreskrives angående sanitära samt bostads- och arbetshygieniska förhållanden ombord å fartyg.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen med avslag å följande motioner, nämligen

1. I: 766 och II: 897, såvitt avsåge yrkandet att 10 kap. 3 § andra stycket i förslaget till lag om säkerheten på fartyg skulle utgå, och

2. I: 769 och II: 903,

måtte bifalla förevarande proposition, nr 132, ävensom

B) att motionerna I: 766 och II: 897, såvitt avsåge yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Den i proposition nr 132 föreslagna lagen om säkerhet på fartyg är utan tvekan en positiv insats för att trygga säkerheten ombord. Utskottet har i sitt utlåtande inte gjort någon detaljgranskning av lagförslaget, och det skall inte heller jag göra; jag skall endast beröra ett par av de paragrafer som utskottet tagit upp till närmare granskning.

Utskottet understryker att en för säkerheten på fartyg betydelsefull ändring föreslås genom de regler om bemanning med minimibesättning som återfinns i 6 kapitlet säkerhetslagen. I första paragrafen av detta kapitel föreskrivs att för fartyg med en bruttodräktighet av minst 20 registerton, som befordrar gods eller passagerare, skall sjöfartsstyrelsen, efter samråd med organisationer representerande redare och ombordanställda, fastställa den minsta besättning som kan anses betryggande från sjösäkerhetssynpunkt i den fart vari fartyget utnyttjas eller avses att nyttjas (minimibesättning). Om fartyget nyttjas eller avses att nyttjas i flera fartområden, skall minimibesättning fastställas för varje sådant område.

Det blir säkerligen en mycket svår uppgift för sjöfartsstyrelsen att i samråd med sjöfartens partsorganisationer fastställa en ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande minimibesättning. Redareföreningen och de ombordanställdas organisationer har diametralt motsatta uppfattningar om vad som menas med säkerhet när det gäller minimibemanning. Sjöfartsstyrelsen har gjort vissa

sonderingar beträffande möjligheterna till samarbete mellan partsorganisationerna för att fastställa en minimibemannning och därvid kommit till ett ganska nedslående resultat. I en viss tonnagesgrupp, sysselsatt i kontinuerlig fart, anser man från redarhåll att en minimibemannning av 21 man uppfyller säkerhetskravet, under det att man från de ombordanställdas organisationers sida hävdar att det, för att säkerhetskravet skall anses uppfyllt, krävs en minimibesättning av 47 man. Det är en ganska avsevärd skillnad i bedömningen, och det blir sannerligen ingen lätt uppgift för sjöfartsstyrelsen att ta ställning till vilka av uppgifterna som är riktiga.

Från Redareföreningens sida hävdar man att det vid fastställande av minimibemanningen inte skall tas någon som helst hänsyn till sociala aspekter. De ombordanställdas organisationer förfäktar en motsatt uppfattning. Sjöfartsstyrelsen å sin sida hyser den uppfattningen att minimibemanningen både när det gäller kvalifikationer och antalet besättningsmän skall fastställas för samtliga besättningskategorier, alltså både för däck-, maskin- och ekonomiafdelning och att därvid hänsyn också skall tas till de sociala aspekterna. Jag tror knappast att man kan hävda att sjöfartsstyrelsen med sin erfarenhet av säkerhetsföreskrifter och bemanningsfrågor inte vet vad den talar om.

En lag är ju i och för sig ingenting annat än några döda bokstäver, om den inte tillämpas på det sätt som avsetts när lagen stiftades. Därför betyder tillämpningsbestämmelserna en hel del. Utskottet skriver i sitt utlåtande: »Under utskottsbehandlingen har farhågor framförts för att i vissa fall minimibesättning kunde komma att fastställas så att fartyg, oaktat rimliga säkerhetskrav finge anses uppfyllda, fördröjdes i hamn. Utskottet vill med anledning därav understryka departementschefens uttalande att minimibesättning måste fast-

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

ställas med utgångspunkt allenast från säkerhetskravet.»

För att undvika missförstånd vore det värdefullt om man från utskottets sida ville lämna ett förtydligande av vad man egentligen menar med säkerhetskrav. Departementschefen har nämligen gjort följande betydelsefulla uttalande i fråga om fastställande av minimibesättning: »Självfallet måste hänsyn tas till den reglering av sjömannens arbetstid som skett i sjöarbetstidslagen.» Departementschefen förutsätter också att man måste ta hänsyn till befälsförordningen. Av någon anledning har departementschefens uttalande i det senare fallet kommit bort i utlåtandet. På den punkten vore det värdefullt om man från utskottets sida ville göra ett förtydligande, eftersom det råder oro för vad förslaget skall komma att innebära, inte bara bland redarna, vilka är oroliga för att deras fartyg kanske får stanna några timmar extra i hamn för den händelse man inte uppfyller minimikraven, utan också bland de ombordanställda, vilkas säkerhet också betyder en del.

För att effektivt skingra farhågorna för att något fartyg skulle behöva ligga stilla på grund av att minimibemanningen inte uppfyller de fastställda kraven, räknar utskottet upp alla de möjligheter som anges i propositionen att komma undan efterräkningar i händelse man inte i någon viss, given situation skulle kunna uppfylla de krav som fastställts när det gäller visst fartygs minimibemannning. Det är naturligtvis värdefullt att man ger redarna den ledtråden. Men det hade varit minst lika värdefullt om man också påpekat vilka konsekvenserna kan bli om man inte följer de direktiv för minimibemannning som fastställts.

Utskottet tillägger: »Det bör också uppmärksammas att den föreslagna bestämmelsen endast möjliggör för befälhavaren att avstå från viss kvalifikation hos den anställde, om lämplig person

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

icke kunnat erhållas, men ej att underskrida minimibesättningens antal.»

Utskottet har säkerligen så pass stor erfarenhet, att det inte förordar en lagstiftning om minimibemannning, som skall tillgodose säkerhetskraven om utskottet inte anser att den föreslagna minimibemanningen uppfyller de mest elementära säkerhetskraven. Och det ligger i sakens natur att säkerheten kräver, att de ombordanställda är kvalificerade för de arbetsuppgifter de har att fullgöra. Nu säger emellertid utskottet att det inte behövs någon kvalifikation; om en anställd av en eller annan anledning försvinner från fartyget, skall han mycket väl kunna ersättas av någon som inte kan någonting. Det vore ganska skrämmande om man verkligen skulle tolka bestämmelserna på det sättet.

Det är inte bara fråga om människoliv, utan det är också fråga om betydande ekonomiska värden, och det är viktigt att var och en ombord kan göra en insats för att vårda dessa värden.

I tidskriften *Affärsvärlden* har direktör Kristian von Sydow i Svenska ostasiatiska kompaniet skrivit en artikel med anledning av Broströmskoncernens 100-årsjubileum. Han gör där vissa jämförelser mellan kostnaderna för ett fartyg förr och nu: medan ett transocean linjefartyg för 60 år sedan krävde en kapitalinsats av 25 000 kronor per man sysselsatt ombord, kräver ett modernt fartyg en kapitalinsats av 800 000 kronor per man. Kan det vara ansvarsmedvetet att sätta sådana enorma ekonomiska värden i händerna på oerfarna människor, vilka saknar de kvalifikationer som tidigare ansetts vara nödvändiga?

Frågan om tillämpningen av bestämmelserna är naturligtvis också en fråga om övervakning. Om det verkligen låge i redarnas intresse att till varje pris och i varje situation göra alla ansträngningar som behövs för att man skall följa minimibestämmelserna, vore det här problemet inte så allvarligt. Men vi kan

inte vara så ljusblå optimister att vi tror att så blir fallet. Det finns nämligen ganska stor erfarenhet härvidlag. En massa människor har lämnat sjömansyrket på grund av att de nuvarande bestämmelserna angående arbetstid, som teoretiskt sett är hyggliga, i praktiken inte efterlevs. Det finns sjömän — både svenska och utländska — i den svenska handelsflottan som vecka ut och vecka in, månad ut och månad in har en arbetstid på 72 timmar i veckan och saknar möjlighet att få den fritid som de enligt lag är tillförsäkrade. Denna fritid eller vederlagstid, som den kallas, får de ut först sedan de på grund av att de är totalt nedslitna och inte orkar längre tvingas mönstra av sina fartyg. Det innebär naturligtvis en ganska betänklig misshushållning med mänsklig arbetskraft.

Jag tänker inte yrka avslag på det nu föreliggande lagförslaget, men jag har velat framföra dessa synpunkter, eftersom jag anser det vara nödvändigt att utskottet får tillfälle att inför den svenska sjömanskåren och även inför sjöfartsstyrelsen redovisa hur det uppfattar säkerhetskravet — d. v. s. om utskottet har samma uppfattning som redarna, nämligen att man kan sitta med en räknesticka på ett redarkontor och räkna ut hur många man det behövs för att sköta ett fartyg eller om utskottet fäster större avseende vid den bedömning som gjorts av de människor, som arbetar ombord och i det dagliga livet har dessa problem inpå sig och som i sin bedömning även tagit hänsyn till de sociala och humanitära synpunkterna, vilka naturligtvis är mycket viktiga när det gäller att fastställa minimibemanningen.

Skulle det visa sig att man från redarnas sida uppenbart kommer att missbruka den möjlighet till bristbemannning som finns i den nya lagen, blir det anledning att återkomma till saken för att se till att denna möjlighet tas bort. I så fall blir det nödvändigt att använ-

da andra medel och metoder än s. k. normala överenskommelser för att övertyga om vad säkerheten ombord på fartyg egentligen kräver.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Då jag tillhör dem som anser, att riksdagen borde gå ett stycke längre än vad regeringen har föreslagit för att befrämja tryggheten till sjöss, vill jag först framhålla att jag i likhet med herr Carlsson i Göteborg anser att det förslag som utskottet nu tillstyrker dock innebär ett betydande framsteg.

Herr Carlsson var inne på en mycket viktig fråga, som vi också har tagit upp i vår motion. Det är frågan om minimibemanningen. Herr Carlsson säger, att uppfattningen om vad som är minimibemannings skiftar mycket mellan olika grupper. Det föreligger helt olika uppfattningar mellan å ena sidan Redareföreningen och å andra sidan sjöfolksorganisationerna.

Till skillnad från herr Carlsson har vi ställt ett förslag, som på den punkten åtminstone i någon mån skulle förbättra regeringsförslaget. Vi vill genom det förslag som framförts i vår motion undanröja riskerna för att redare och fartygsbefäl skall ges möjligheter att kringgå bestämmelser, vilka dock påstås vara avsedda att åstadkomma ökad säkerhet i fartygen. Det gäller stadgandet i 10 kap. 3 §, som i första stycket föreskriver straff för den som bryter mot bemanningsbestämmelserna men i andra stycket gör undantag, som uppenbarligen inbjuder till lagbrott utan att det får någon som helst rättslig påföljd. Att detta kan få mycket allvarliga verkningar kan man utläsa därav, att också utskottet erkänner att det hade varit önskvärt att andra stycket hade utgått ur denna paragraf. Men man bibehåller detta kryphål för redarna därför att det enligt utskottet föreligger så stor brist på kunnigt sjöfolk. Denna uppfattning har herr Carlsson redan gisslat, och jag instämmer med honom i att det är

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

skrämmande att man kan slopa kvalifikationskravet i samband med bemanningsbestämmelserna. Det är alldeles uppenbart att undantagsbestämmelsen kommer att tolkas på det skrämmande sätt som herr Carlsson angav.

För min del tycker jag också att det är märkligt att utskottet kan ange som motivering för ett bibehållande av detta lagrum, att det föreligger så stort brist på kunnigt sjöfolk. Över huvud taget är det märkligt att man kan sätta sådant på pränt i motiveringen till en lag, som i alla fall avser att göra arbetarskyddet för sjöfolk i så hög grad som möjligt likvärdigt med arbetarskyddet på land, vilket också i olika sammanhang framhållits i propositionen.

Jag skulle vilja fråga någon representant för utskottet, om det går att ange något annat fall där man ger dispens från skyddsbestämmelsernas efterlevnad därför att det föreligger brist på kunnigt folk. Det är dock påtagligt att detta kan leda till mycket allvarliga risker.

Även i andra avseenden är bemanningsbestämmelserna bristfälliga. Det gäller t. ex. arbetstidsbestämmelserna till sjöss, vilka utan tvekan kan utsätta de ombordvarande för sådana påfrestningar, att det enbart därigenom kan inträffa allvarliga olyckor. På samma sätt förhåller det sig med andra regler, som är så snävt tilltagna, att bemanningen inte ens räcker för vanlig vakthållning med normal arbetstid och under idealiska väderleksförhållanden. Självfallet räcker inte dessa regler när sjöfolk och andra ombordvarande utsättes för de påtagliga risker som finns vid många andra tillfällen under svårartade förhållanden, något som snarare är regel än undantag när det gäller sjöfarten.

Till förslagets otillräcklighet hör också att det inte ingriper mot bristerna i fråga om hälsokontroll och hygieniska förhållanden ombord.

Vidare skulle jag vilja peka på det märkliga i att utskottet, då det haft att ta ställning till regeringsförslaget och

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

utredningens betänkande i fråga om besiktningen av det mindre tonnaget, trots de påtagligt större olycksriskerna ansett sig böra förorda regeringens förslag, något som förefaller mig vara obegripligt. Det finns ingen tvekan om att vad de sakkunniga därvidlag har sagt är riktigt och att utskottet för att fullfölja strävandena att skapa säkerhet till sjöss borde ha följt de sakkunniga och icke regeringen på denna punkt.

Om man nu till allt detta också skall ge redarna och fartygsbefälet möjlighet att slippa ifrån rättsligt ansvar för bristfällig fartygsbemanning, tar riksdagen på sig ett ansvar, som i varje fall jag inte vill dela. Jag skall naturligtvis gärna biträda utskottet i den del av dess utlåtande som påyrkar bifall till högermotionen om bättre skydd för *gods*, som transporteras sjöledes, men jag vidhåller att det hade varit mera angeläget att utskottet förordat en viss utvidgning av regeringens förslag för att bereda *sjöfolket* ett bättre skydd. Därför, herr talman, hemställer jag om bifall till yrkandet i motionsparet I: 766 och II:897.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som kammaren nu behandlar, första lagutskottets utlåtande nr 30, gäller ett förslag till lag om säkerheten på fartyg. Lagen är avsedd att ersätta 1914 års tillsynslag och innehåller bestämmelser rörande vad som skall iaktas för tryggnad av säkerheten då det gäller fartygs konstruktion, utrustning, lastning och bemanning. I förslaget finns också regler om hur den offentliga tillsynen av fartyg skall ske. Ett genomförande av förslaget skulle, kort uttryckt, innebära en upprustning och modernisering av sjösäkerhetsbestämmelserna. I anslutning till säkerhetslagen har också ändringar föreslagits i vissa andra lagar. Utskottet har funnit de framlagda lagförslagen i allt väsentligt väl avvägda, och inom utskottet har också full enighet rått om att

den föreslagna lagstiftningen bör komma till stånd.

Vid behandlingen av propositionen har utskottet haft att ta ställning till två motionspar. I det ena, I:769 och II:903, har aktualiserats några bestämmelser i sjölagen som rör skydd för lastägaren. Utskottet har funnit denna fråga böra övervägas närmare. Med hänsyn till att riksdagen nästa år lär få ta ställning till frågan vid behandlingen av en proposition rörande sjölagen, har utskottet emellertid inte funnit skäl att föreslå någon lagändring i detta sammanhang.

I fråga om bemanningsreglerna föreslås i propositionen att för alla fartyg över 20 ton, vilka befordrar gods eller passagerare, skall sjöfartsstyrelsen fastställa den minsta besättning som är tryggnad från sjösäkerhetssynpunkt. Vi har varit väl medvetna om de svårigheter som kan uppstå för sjöfartsstyrelsen i det sammanhanget, då det i vissa avseenden föreligger motsatta uppfattningar hos de parter som är intresserade av minimibemanningen. Utskottet har härvidlag inte frångått departementschefens uttalande. Då herr Carlsson i Göteborg efterlyser ett återgivande av något departementschefens uttalande på denna punkt vill jag bara säga, att vi inom utskottet inte på någon punkt har frångått departementschefens uttalanden, även om vi inte återgivit samtliga hans uttalanden i utlåtandet. Det är naturligtvis svårt att fastställa minimibemanningens storlek, men vi har ansett att några närmare regler om hur minimibemanningen på olika fartyg skall bestämmas inte lämpligen bör fastställas i lag.

Utskottet har emellertid gjort ett uttalande till ledning för sjöfartsstyrelsen och förklarat hur säkerhetsvalet skall uppfattas. Utskottet menar att det skall uppfattas så, att besättningen till såväl kvalifikation som till antal är tillräcklig för fartygets kontinuerliga drift i den fart vari det skall nyttjas. Jag hop-

pas att herr Carlsson i Göteborg skall finna det uttalandet tillräckligt som ledning. I övrigt får naturligtvis praxis avgöra hur reglerna skall tolkas och tillämpas.

Samma fråga har berörts i de likalydande motionerna I:766 och II:897, för vilka herr Holmberg nyss talat. Däri har hemställts dels att den s. k. bristmönstringsbestämmelsen som upptagits i 10 kap. 3 § andra stycket i säkerhetslagen måtte utgå ur lagen, dels att riksdagen måtte begära utredning och förslag i syfte att läkarbesiktning skulle föreskrivas angående de sanitära förhållandena ombord på fartyg.

Vad gäller den första delen av motionerna vill motionärerna att bristmönstringsbestämmelserna, som har en motsvarighet i sjöbefälskungörelsen, skall tas bort. Bestämmelserna innebär att befälhavaren får viss möjlighet att avstå från föreskriven kvalifikation hos besättningen. Detta är emellertid bara tillåtet om behörig person inte kunnat erhållas i den hamn fartyget senast besökt. Bestämmelserna ger inte heller befälhavaren möjlighet att underskrida det fastställda antalet besättningsmän. Det oaktat kan utskottet instämma med motionärerna i deras uppfattning att det i och för sig vore lämpligt om dessa bestämmelser kunde utgå ur lagstiftningen. Men, som departementschefen framhållit i propositionen, är bristen på behörigt sjöfolk f. n. så stor att bristmönstring måste förekomma.

Utskottet har också i detta sammanhang understrukit att allvarliga ansträngningar måste göras för att förse vår handelsflotta med kompetent sjöfolk och har utgått från att tillsynsmyndigheten noga följer denna fråga i fortsättningen. Med hänsyn till de relaterade omständigheterna och då det finns bestämmelser i sjölagen och för mönstringsförrättare, som syftar till att sjösäkerheten inte skall kunna sättas i fara genom bristmönstring, har utskottet

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

inte tillstyrkt bifall till motionerna i denna del.

Som jag förut nämnde vill motionärerna också införa läkarbesiktningsverksamhet på fartyg för att förebygga ohälsa i arbetet och för att motverka förekommande yrkessjukdomar. Det bör då beaktas att det föreslås skyldighet att inge ritningar till sjöfartsstyrelsen när man bygger fartyg. Vid granskningen av ritningarna skall bl. a. hygienisk expertis se till att fartyget får en god utformning från hälsosynpunkt. Vidare skall tillsynsmyndigheten vid s. k. inspektion undersöka, om erforderliga åtgärder vidtagits på fartyg för att förebygga ohälsa och olycksfall. Jag vill också erinra om att de av motionärerna påtalade hörselskadorna hos maskinpersonalen har berörts av departementschefen, som i propositionen framhållit, att detta spörsmål bör ägnas all uppmärksamhet. Av särskild vikt är emellertid att i säkerhetslagen lämnas föreskrifter om skyddsombud och skyddskommitté efter mönster från arbetarskyddslagen. Härigenom tillförsäkras ju de anställda själva möjlighet att på ett avgörande sätt verka i frågor rörande sundhet och säkerhet på fartyg. På detta sätt är enligt utskottets mening arbetarskyddet ombord väl tillgodosett och utskottet har därför ej heller i denna del kunnat biträda motionerna.

Till slut får jag, herr talman — under framhållande av att utskottet på alla punkter varit enhälligt — hemställa om bifall till första lagutskottets förvarande utlåtande, nr 30.

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag skall inte i onödan förlänga denna debatt, men jag tror att det framgick av de synpunkter jag försökte framföra, att jag ville ha en förklaring och ett svar. Anledningen är att utskottet i sitt utlåtande säger så här: »Utskottet vill med anledning därav understryka departementschefens uttalande att minimibesättning måste fast-

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

ställas med utgångspunkt allenast från säkerhetskravet.» Jag har bett att få reda på vad man i utskottet menar med säkerhetskrav. Menar utskottet att man skall ta fasta på departementschefens fortsättning, där han säger: »Självfallet måste hänsyn tas till den reglering av sjömannens arbetstid som skett i sjöarbetstidslagen.» Vad är anledningen till att detta kommit bort i utskottets utlåtande? Det kan misstolkas och många människor kan få den uppfattningen, att utskottet delar redarnas uppfattning — när det gäller säkerhetsbestämmelser — att man inte skall intränga sig för hur människor arbetar eller hur lång deras arbetstid är. Det räcker med att jag får svar på frågan om vad utskottet åsyftar med säkerhet. Skall man ta hänsyn till de sociala aspekterna, eller skall man göra som redarna och konsekvent säga att dess aspekter bryr vi oss inte ett dugg om, vi tar bara hänsyn till de pengar vi kan tjäna på att ha minsta möjliga besättning utan hänsyn till under vilka förhållanden dessa människor skall arbeta.

Detta skulle jag vilja ha svar på.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Fru Gärde Widemar påstår att arbetarskyddet och hälsovården ombord är väl tillgodosedda. Jag tror dock att man kommer att få mycket svårt att hävda denna mening bland folk som har egen erfarenhet av förhållandena till sjöss.

Fru Gärde Widemar tar upp ett enda exempel på att det håller på att bli förbättringar, och det gäller vad som nu eventuellt kan komma att ske beträffande sjöfolk som utsätts för hörselskador. Därvidlag förhåller det sig emellertid så — som också framgår av utskottsutlåtandet — att departementschefen sagt att han senare kommer att föreslå vissa åtgärder, som även skall »ge utrymme för hygienisk expertis att positivt verka för att fartyget ges en tjänlig utformning från hälsosynpunkt.

I detta sammanhang bör de under senare år alltmer påtalade hörselskadorna hos bl. a. maskinpersonalen ombord ägnas särskild uppmärksamhet».

Man kan alltså hoppas — om nu statsrådet ingriper snabbt — att det i fortsättningen vid nybyggnad av fartyg kommer att vidtas sådana åtgärder som här beskrivs.

Hela frågan om hälsovården och de hygieniska förhållandena ombord handlar dock inte bara om hörselskador. De handlar om en lång rad andra förhållanden, som betingas av att fartyget inte bara är arbetsplats utan också bostad, där sjöfolk skall vistas under mycket lång tid. Det finns i fråga om kontrollen av färskvatten och i fråga om hygieniska anordningar i övrigt också skrämmande exempel på de missförhållanden som råder därvidlag.

Det är alltså inte väl tillgodosett vare sig med arbetarskyddet eller med hälsokontroll och andra anordningar för att skydda folks hälsa ombord.

Fru Gärde Widemar förbigick däremot helt — och jag vill därför ta upp detta igen — frågan om det mindre tonnaget. Jag hävdar att det varit mycket bättre, om utskottet följt de sakkunniga i detta fall än att också på denna punkt bara följa vad departementschefen sagt. Jag skall belysa detta med ett exempel, som finns i utlåtandet. Vid överlåtelse av fartyg av denna kategori — 20—100 bruttoregister-ton — har det ofta visat sig, står det i utlåtandet, att fartygen i fråga inte är sjövärdiga. Detta medger också departementschefen. Beträffande sjövärdighetsbesiktning av sådana fartyg är bestämmelserna emellertid utformade så, att om ägaren till ett fartyg behåller detta och inte överlåter det åt någon annan, blir det ingen besiktning utan han kan fortsätta hur länge som helst med sitt fartyg, vilket ofta är av den typ, som bland sjöfolk brukar betecknas som likkista. I alla händelser kan han fortsätta tills en olycka inträffar, men då

måste en kontroll ske. Det är så dags då! Meningen med denna nya lagstiftning har i varje fall sagts vara att förebygga olyckor och andra olägenheter till sjöss, och då borde man ha iakttagit detta även beträffande det mindre tonnage.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Herr Carlsson i Göteborg vill ha ytterligare svar på frågan om vad som menas med säkerhetskravet. Jag kan då säga att utskottet ställt sig helt bakom departementschefens uttalande att därvid hänsyn måste tas till den reglering av sjömannens arbetstid som skett i sjöarbetstidslagen». Vi har ansett att vårt uttalande — som jag nyss upprepade — om att besättningen skall fastställas så, att den till såväl antal som kvalifikationer är tillräcklig för fartygets kontinuerliga drift i den fart, vari det skall nyttjas, skulle vara tillräckligt klargörande.

Då man talar om ett fartygs kontinuerliga drift fordras naturligtvis att man också ger utrymme för vissa sociala hänsyn till de ombordanställda.

Jag tror inte att man komma längre i klargörande av säkerhetskravet då det gäller minimibesättningen. Då man har följt den linjen att sjöfartsstyrelsen skall fastställa minimibesättningen, så betyder det ju att det skall ske överläggningar i förväg och att det från fall till fall får bedömas vad som kan vara lämpligt för de olika fartygstyperna och fartygsstorlekarna. Jag tror inte att jag kan besvara herr Carlssons fråga närmare men tycker att detta borde vara tillräckligt klargörande.

Beträffande herr Holmbergs senaste anförande vill jag säga, att vi inom utskottet är helt medvetna om att det på åtskilliga håll råder bristfälliga förhållanden då det gäller sjömannens arbetsplatser och bostadsförhållanden ombord. Men meningen är ju just att råda bot på detta genom den nya lagstiftningen. Det är därför man är så ange-

Lag om säkerheten på fartyg, m. m.

lägen om att den skall träda i kraft så snart som möjligt. Ändringarna görs ju för att få till stånd bättre förhållanden.

Beträffande de små fartygen sägs uttryckligen ifrån i propositionen och även i utskottsutlåtandet, att för dem gäller samma bestämmelser som för de större fartygen. Det sägs klart ut i början på propositionen, att även små fartyg har att uppfylla lagens grundläggande krav på sjövärdighet. Den omständigheten att de små fartygen kommer in under lagen möjliggör att det blir samma tillsyn och kontroll över dem som över de större fartygen.

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Jag är helt nöjd med det svar som jag har fått på min fråga. Det klarlägger ju utskottets inställning till detta problem och ger också en ledtråd för sjöfartsstyrelsen, när den i sin tur skall ta slutlig ställning till minimibesättningen på olika fartyg.

Jag ber att få tacka fru Gärde Widemar för detta besked.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag kan uppenbarligen inte göra något åt fru Gärde Widemars villfarelse beträffande möjligheten att åstadkomma tillfredsställande kontroll över fartyg med ifrågavarande bestämmelser. Men jag vill erinra om att sakkunniga hade föreslagit ett system med regelbundet återkommande sjövärdighetsbesiktningar. Detta skulle ha inneburit åtminstone ett minimum av säkerhet på denna punkt. Men det har departementschefen och utskottet inte velat biträda.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionerna I: 766 och II: 897; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

§ 11

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av 1960 års internationella konvention om säkerheten för människoliv till sjöss.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner om upphävande av 3 § lagen den 6 juni 1962 med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

Första lagutskottet hade behandlat tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 499 i första kammaren av herr *Hilding m. fl.* och nr 609 i andra kammaren av herr *Wedén m. fl.* samt nr 123 i andra kammaren av herr *Regnéll m. fl.*

I motionerna I: 499 och II: 609, vilka var likalydande, hemställdes, att riksdagen för sin del måtte besluta att upphäva 3 § lagen den 6 juni 1962 med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

I motionen II: 123 hemställdes att riksdagen måtte för sin del antaga följande lag:

Lag om upphävande av 3 § lagen den 6 juni 1962 med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

Häriigenom förordnas, att 3 § lagen den 6 juni 1962 med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m. skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft dagen efter den då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Det med motionerna avsedda stadgan- det, 3 § i lagen, hade följande lydelse:

Den som här i riket upprättar eller innehar radioanläggning avsedd att användas för rundradiosändning på öppna havet eller i luftrummet däröver, utför transport till fartyg eller till annan anordning, där anläggningen finnes, eller yrkesmässigt förmedlar uppdrag för sändningen eller ock driver förelse med ändamål att annorledes främja sändningen, straffas, där ej 2 § är tillämplig, med dagsböter eller fängelse. Detsamma skall gälla, om svensk utom riket begår sådan gärning eller, inom eller utom riket, i betydande omfattning lämnar uppdrag för sändningen.

Atal för brott som nu sagts må ej väckas utan att förordnande därom meddelas av Konungen eller den Konungen bemyndigat därtill.

Utskottet hemställde,

att förevarande motioner

a) I: 499 och II: 609 samt

b) II: 123

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ernulf, Schött, Gösta Jacobsson*, fru *Gärde Widemar*, fru *Kristensson* och herr *Keijer*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t i samband med behandlingen av frågan om radioväsendets framtid måtte taga under övervägande den liberalisering av ifrågavarande lagstiftning, som vore möjlig med hänsyn till vårt lands förpliktelser enligt internationella konventioner, samt underställa riksdagen förslag härom;

2) av herr *Ferdinand Nilsson*, vilken ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 499 och II: 609 ävensom motionen II: 123 måtte i enlighet med lagrådets i reservationen nämnda förslag be-

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

sluta att 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m. skulle erhålla i reservationen angiven ändrad lydelse.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! De flesta av oss minns säkert striden vid tillkomsten av denna s. k. piratradiolag för tre och ett halvt år sedan. Min avsikt är inte att nu starta en likadan debatt här i dag. Det räcker med att säga att lagen varit omstridd sedan sin tillkomst, enligt min uppfattning beroende på att den fick en olycklig utformning och kom till i alltför stor hast.

Utskottsmajoriteten säger att det »efter riksdagsbehandlingen år 1962 icke förekommit någon omständighet, som föranleder ändrat ställningstagande» i den nu aktuella frågan.

Vad som faktiskt hänt är ju att ministerkommittén inom Europarådet framlagt en konvention till förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier. Konventionen, som framlades i januari i år, avser radiosändare på fartyg, luftfartyg eller andra flytande eller luftburna föremål, vilka utanför nationella territorier utför rundradiosändningar avsedda för mottagande i något konventionsland eller som orsakar menliga störningar för sådant land. I samband med att Europarådets rådgivande församling i januari 1965 fick del av konventionen antog församlingen en rekommendation, där man dels beklagade att ministerkommittén inte remitterat konventionen för yttrande till församlingen och dels föreslog att ministerkommittén skulle uppdra åt en expertkommitté att undersöka möjligheten att göra ett tilläggsprotokoll till konventionen i syfte bl. a. att konventionen endast skulle användas i avseende på den begränsade tillgången av frekvenser och inte för att

bevara statliga eller andra monopols intressen.

Denna rekommendation har överlämnats till riksdagen för yttrande och föranledde icke något särskilt uttalande av utrikesutskottet, vars utlåtande godkändes av riksdagen. Ställföreträdarna för Europarådets ministerkommitté uttalade i april 1965 att konventionens syfte uteslutande var att hindra verksamheten från piratradiostationerna och ansåg att frågan om skydd för monopol därför inte kunde uppkomma.

Jag skall här inte diskutera vare sig formuleringen av konventionen eller rekommendationen och inte heller de krav som kan ställas på nationell lagstiftning vid det ena eller det andra alternativet. Jag vill dock tillåta mig att dra den slutsatsen, att det finns krafter i gång för en liberalisering av konventionstexten, och det är väl inte helt omöjligt att konventionen kommer att förses med ett tilläggsprotokoll med angivet syfte.

Att Sverige måste medverka till internationella konventioner i syfte att skapa ordning i etern och att undvika störande sändningar och risker för framtida komplikationer är självfallet. Enligt sakens natur kan radiosändning av rent tekniska skäl inte få drivas helt fritt. Det är nödvändigt att fördela tillgängliga frekvenser mellan de olika sändarna. Vilka förpliktelser att införa straffsanktioner en konvention ålägger medlemsstaterna är väl ännu inte helt klart.

Eftersom den senaste konventionen förutsätter straffsanktioner torde frågan om ratificering föreläggas riksdagen. I samband därmed lär det bli nödvändigt med en omarbeting av den nuvarande lagen, då den på vissa punkter avviker från konventionens föreslagna innehåll. Enligt min uppfattning är det inte bara 3 § som behöver omarbetas och jag tycker därför att man kan vänta till detta senare tillfälle att

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

överbäga bestämmelsens upphävande. Även lagen i övrigt är nämligen svårtolkad och svårtillämplig. De flesta invändningarna mot lagen har dock riktats mot 3 §, därför att den innebär en utsträckning av den nationella lagstiftningen till att straffbelägga förhållanden, som inte medför några påvisbara olägenheter. Detta har inte utan skäl ansetts vara stötande för rättskänslan.

Jag skall här inte gå närmare in på de fall då lagen har tillämpats. Men jag vill påpeka det samband som finns mellan piratsändare och vårt radiomonopol. Det är i själva verket monopolen som har drivit ut sändare av detta slag till fartyg, för att tillgodose behovet av reklamsändningar i radio. Om vi kunde få sådana ändrade bestämmelser, att reklam i radio och TV i viss utsträckning blir tillåten inom landet, kommer naturligtvis intresset för sändningarna från internationellt område att minska eller helt upphöra och därmed kommer de ekonomiska förutsättningarna för sådana sändningar att saknas.

Sådana harmlösa sändningar med blandade underhållnings- och reklamprogram kommer då att ske legalt inom landets gränser, liksom på många andra håll i Europa och övriga världen. Den tekniska utvecklingen går mycket snabbt på radio- och TV-området och kraven på kommersiella inslag har vuxit sig allt starkare. Det är inte nu ett lämpligt tillfälle att ta upp någon större debatt om vårt radiomonopol, men jag anser att den fråga som vi behandlar i dag kommer att stå i så intimt samband med monopolen att den bör prövas samtidigt. Vid överbägan av 1960 års radioutrednings betänkande, som nu är föremål för diskussion, kommer en omprövning att ske av hela radioväsendets framtid. Riksdagen får därför inom kort ta ställning till såväl radiomonopolets vara eller icke vara som till frågan om reklam i radio och TV.

Glädjande nog såg jag i tidningen i morse att saken redan fått ökad aktualitet genom ett planerat möte på Harpsund om reklamen i radio och TV.

För min del ser jag lösningen på denna fråga så, att vi förr eller senare kommer att tillåta reklam i radio eller TV i någon form och att berättigade intressen av sådana sändningar på så sätt kan tillgodoses inom landet på legal väg. Därmed behöver piratradiolagen endast tjäna syftet att hindra störande sändningar och lagen kan då få en sådan utformning, att den enbart täcker våra förpliktelser enligt internationella konventioner.

Mina medreservanter och jag har ansett att frågan bäst gagnas genom en hemställan till Kungl. Maj:t att överbäga utformningen av ifrågavarande lagstiftning i samband med behandlingen av radioväsendets framtid, och jag ber därför att få yrka bifall till reservation nr 1 av hr Ernulf m. fl.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! De argument som från högerpartiets sida anfördes när den s. k. piratradiolagen genomfördes för ett par år sedan kvarstår med oförminskad styrka — de har snarare förstärkts än förminskats. Erfarenheterna av piratradiolagen ger nämligen belägg för att lagen — i varje fall dess 3 § — mindre syftar till att motverka sändningar som stör eller kan störa utan fastmer har den uppgiften att vara ett skydd för radiomonopolet. Det är också tydligt att den opinion, som kommit till uttryck till förmån för Radio Syds chef, inte är ett uttryck för uppfattningen att gällande lag inte skall följas utan snarare får ses som ett uttryck för att denna lag inte svarar mot det allmänna rättsmedvetandet. Man har haft svårt att förstå att en åtgärd som inte vållar någon som helst olägenhet skall bestraffas. Det är också, som framhölls i samband med lagens tillkomst, otillfreds-

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

ställande att en medverkan till en gärning kriminaliseras när själva gärningen inte är straffbelagd.

Det föreligger således, herr talman, starka skäl för att man nu skall gå i författning om att revidera lagstiftningen och i varje fall slopa dess 3 §. När vi som står bakom reservation nr 1 inte yrkat detta utan nöjt oss med att hemställa att frågan prövas i ett större sammanhang, har vi gjort det av den anledningen, att vi anser det rimligt att man tar hänsyn till internationell lagstiftning i sammanhanget. Med hänsyn till att frågan behandlades nyligen i Europarådet och att en konvention undertecknades av bl. a. vårt land finns all anledning förmoda att riksdagen inom kort kommer att få behandla denna fråga i ett större sammanhang.

Den rekommendation som Europarådets rådgivande församling enhälligt antog — jag vill poängtera ordet enhälligt eftersom vi bör observera att i denna församling satt representanter för samtliga demokratiska partier i vår riksdag — innebär att förbud mot sådana radiosändningar inte skall gälla om de inte stör eller kan störa och att lagstiftningen inte får ha som motiv att bevara statliga eller andra monopol. Det finns därför alla skäl att antaga, att om man följer de intentioner som Europarådets församling gav uttryck åt kommer en anpassning av den svenska lagen till denna konvention att innebära en efterlängtd liberalisering.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 av herr Ernulf m. fl.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Det finns väl inte anledning att återigen ta upp hela den debatt som fördes i denna fråga i maj 1962. Däremot finns det kanske anledning att erinra om vad som har hänt på samarbetsområdet inom teletekniken.

Redan för ungefär 100 år sedan började detta internationella samarbete i Internationella teleunionens regi. En mycket viktig konferens hölls 1906, och 1927 började man diskutera frågan om en fördelning av frekvensbanden. Den konvention som nu gäller slöts i Genève 1959, antogs av Kungl. Maj:t 1960 och är gällande sedan den 1 januari 1961. Till den konventionen finns fogat ett radioreglemente som godkändes av Kungl. Maj:t den 14 april 1961 att gälla från den 1 maj samma år. I detta radioreglemente är intaget en passus som lyder: »Det är förbjudet att utanför nationellt territorium upprätta och driva rundradiostationer — — — ombord på fartyg, luftfartyg eller varje annat flytande eller luftburet föremål.»

När man skall konstatera vad som gäller för närvarande får man också läsa en skrivelse från presidenten för Europeiska rundradiounionen av den 15 juni 1960, vari han uppmanar medlemmarna »att företaga väsentliga ansträngningar för att åstadkomma en nationell lagstiftning, som medför straffansvar för hjälp och stöd till drift av sändare av ifrågavarande slag i vad gäller tillhandahållandet av förnödenheter, proviant, tekniskt bistånd, kapital, reklammaterial och program samt arbete och tjänster.»

Europarådets konvention av 1965 är, som anförts här, av den karaktären att den skall ratificeras av riksdagen. Den har ännu inte ratificerats av så många stater som är erforderligt för att den skall träda i kraft. Vad den svenska statsmakten för närvarande har att hålla sig till är därför 1959 års konvention och det därtill fogade radioreglementet.

Denna fråga har nu tagits upp i motionsparet I: 499 och II: 609 samt i motionen II: 123. I motionen II: 609 anföres samma skäl som reservanterna anförde vid detta ärendes behandling 1962. Bl. a. finner man det anmärk-

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

ningsvärt att medverka till brott bestraffas i de fall då gärningsmannen inte kommer att bestraffas och man säger att detta i och för sig är synnerligen anmärkningsvärt i svenskt rättsväsen. Detta är dock inte i och för sig någon nyhet att gärningsmannen inte kan straffas, medan den som medverkat till brottet bestraffas för sin handling. Samma regel gäller när man befrämjar någons flykt; den som flyr blir inte straffad, medan den som främjar flykten bestraffas. Om man värvar krigsfolk till främmande makt, bestraffas man för denna värvning; däremot blir inte den som låter sig värvas straffad. I fråga om koppleri är förhållandet detsamma: kopplaren bestraffas, medan den som ägnar sig åt prostitution inte kan straffas enligt gällande straffrätt.

Denna sak har också påpekats i den tidigare debatten, men trots detta kommer samma argument igen, inte bara i motion nr 609 utan också i det anföran- de som fru Kristensson nyss höll.

I motionen har också återopats det allmänna rättsmedvetandet. Man bör nog vara litet försiktig när man använder detta begrepp. Det finns en del rättslärdar som säger att begreppet över huvud taget inte existerar; om samhället tillräckligt länge tillämpar en viss lagregel kommer den allmänna opinionen att anpassa sig efter detta och denna nya inställning kommer alltså att utgöra vad vi brukar kalla det allmänna rättsmedvetandet. Det måste emellertid vara svårt att skapa någon respekt för en lagstiftning, när enskilda personer år efter år inte bryr sig om lagens innehåll utan bryter mot lagen så att t. o. m. urbota straff måste utmätas, och när detta handlingssätt sedan i pressen upphaussas och vederbörande göres till martyr utan att det klandervärda i att överträda gällande svensk lag på något vis framgår av den redogörelse för förhållandena som man lämnar. Jag tror att det är ett mycket betänkligt inslag

i vårt samhällsliv, då en person på detta sätt mer eller mindre höjes till skyarna för handlingar som ändå enligt statsmakternas beslut är lagstridiga.

I motion nr 123 hävdas att 3 § i lagen bör kunna tas bort. Motionärerna anser att det ur teleteknisk synpunkt inte kan vara behövligt att kriminalisera sådana åtgärder som det här gäller: transporter, programverksamhet o. s. v. Såvitt jag förstår — och jag tror att den uppfattningen delas av televerket och flera andra organ — skulle hela lagstiftningen med all sannolikhet bli verkningslös därest 3 § togs bort. De personer som under lagens hittillsvarande giltighet har brutit mot densamma skulle då utan någon straffsanktion från samhällets sida kunna fortsätta sin verksamhet. Men syftet med lagen var ju att omöjliggöra den verksamhet som bedrevs av de piratradiosändare som fanns vid våra kuster. Om 3 § helt enkelt stryks ur lagen, har man inte några möjligheter att komma till rätta med en verksamhet av detta slag.

I de reservationer som fogats till utskottsutlåtandet har inte heller framlagts något sådant förslag. I reservation nr 1 föreslås endast att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t i samband med behandlingen av fråga om radioväsendets framtid måtte ta under övervägande den liberalisering av ifrågavarande lagstiftning, som är möjlig med hänsyn till vårt lands förpliktelser enligt internationella konventioner, samt underställa riksdagen förslag härom. Såsom ett skäl för en sådan skrivelse har reservanterna erinrat om Europarådets nya konvention angående rundradiosändningar, som ännu inte trätt i kraft men som möjligen kan komma att föranleda någon omarbetning av nu gällande lag. Om jag inte har alltför oriktigt tolkat texten i denna konvention måste emellertid konventionen närmast medföra en skärpning av ifrågavarande lagstift-

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

ning. Att den skulle leda till någon liberalisering av lagen är tämligen uteslutet.

I reservation nr 1 har man vidare tagit upp frågan om den allmänna radiopolitiken. Enligt reservanternas mening har utvecklingen visat att 3 § kommit att skydda det nuvarande monopolet. Det förefaller också som om reservanterna närmast menade att tillkomsten av en kommersiell radio skulle onödiggöra en sådan lagstiftning mot piratradiosändare som vi nu har. Jag skulle snarast vilja dra den motsatta slutsatsen. Även om vi i vårt land skulle få en kommersiell radio som sköttes av ett eller flera bolag, skulle det vara precis lika angeläget som tidigare för televerket eller den myndighet, som anförtroddes vården om tillgängliga frekvenser, att mycket hårt hålla på principen att dessa frekvenser skulle genom den statliga förvaltningens beslut fördelas till de tillåtna radiobolag som skulle få uppträda på den svenska marknaden. Det förefaller tämligen barockt att det företag som nu verkar vid landets södra kust i en sådan situation skulle ställas helt utanför den reglering som måste ske. Å andra sidan är det otroligt att de stora kommersiella intressen, som står bakom en kommersiell radio och television, utan vidare skulle nöja sig med att sakna skydd mot en sådan piratradiosändare.

Om utvecklingen skulle gå i denna riktning — jag vill i dag inte alls uttala någon mening därom — skulle alltså behovet av nu gällande lag vara fullt ut lika stort i fortsättningen som för närvarande.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Normalt arbetar den svenska statsapparaten med stor eftertänksamhet. Vi utreder noga, vi överlägger och tänker efter innan lagförslag

presenteras och beslutas. Ibland ägnar vi decennier åt detaljfrågor, åt principer som är självklara. Men ibland blir det plötsligt mycket bråttom. Så t. ex. när kommunikationsminister Skoglund 1962 ville bli av med Radio Nord, piratsändaren som låg utanför ostkusten och sände popmusik, blandad med små reklamsnuttar. Propositionsskrivare och utskottssekreterare nästan snubblade över paragraferna. Monopolet i etern var hotat och det gällde att handla snabbt.

I dag har vi på nytt bråttom. Denna gång inte därför att ett monopol är hotat men därför att ett monopol hotar — på tidningsområdet. Vi har i dag bara litet mer än en månad kvar till dess denna riksdag är slut. Dessförinnan skall vi ha fattat beslut om någonting för den svenska demokratien fullständigt nytt — om statsbidrag på, som det sagts, 25 miljoner kronor — till de politiska partierna och pressen, enkannerligen den socialdemokratiska pressen. Propositionen har ännu inte kommit, vi har ingen utredning, inget faktamaterial att grunda vårt ställningstagande på. Vi kommer alltså att få mycket bråttom även denna gång.

Jag tycker att det skall finnas även socialdemokratiska tidningar. Det vore både farligt och trist med tidningsmonopol. I den mån samhället kan klara av denna sak skall vi inte tveka. Även om vi inte väljer den metod pressutredningen föreslagit, men om det är ju nästan alla ense.

Men av samma skäl som jag tycker att vi skall ha konkurrens mellan olika tidningar anser jag att vi skall ha konkurrens mellan olika radio- och TV-företag. Därför har jag tidigare ansett att radioutredningen borde ha fått utreda frågan om konkurrens i etern. Det är också därför som jag i den motion som vi nu behandlar yrkat att 3 § i kommunikationsminister Skoglunds s. k. piratradiolag skall upphävas.

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

Det viktigaste skälet för att den skall avskaffas är självfallet — vilket redan många varit inne på — att denna paragraf till sin innebörd och effekt klart strider mot de flesta svenskars rättsmedvetande. Det var säkert mycket få, om ens någon, som tyckte att det var nödvändigt och rimligt att Radio Syds ägarinna sattes i fängelse, därför att hon gav skåningarna ytterligare en radiokanal med underhållningsmusik. Där emot var det många som ganska tydligt uttryckte sitt missnöje och som ansåg att detta ingripande var stötande.

De flesta som känner till saken anser säkert också att det var ännu egendomligare att om det varit en ryss eller en amerikan eller någon annan icke svensk medborgare som hade skött underhållningsmusiken från Cheeta hade han eller hon inte kunnat bli straffad. Fru Wadner blev med andra ord mer eller mindre, för att uttrycka saken tillspetsat, satt i fängelse därför att hon var svenska. Så konstig är nämligen den diskuterade paragrafen till sina verkningar. Det är inte sändningarna som sådana som kriminaliseras utan innehavet av en radiosändare.

Nu säger regeringen att man måste ha denna paragraf för att efterfölja 1959 års Genève-konvention om telekommunikationer. Detta är emellertid alldeles fel, för enligt denna konvention är vi inte tvingade att göra någonting annat än att se till att inte radiosändare av detta slag stör annan radiotrafik. För den uppgiften räcker mycket väl, och det erkände ju också herr Martinsson, radiolagens 1 §. Sverige är ju f. ö. inte det enda land som har undertecknat 1959 års telekonvention. Praktiskt taget alla världens länder har gjort detta, men så när som på några enstaka undantag har inte något land ansett sig skyldigt tillgripa så drastiska metoder som Sverige.

Denna fråga har från allra första stund handlagts mycket egendomligt.

För det första den oförklarliga och smått löjliga brådskan när man skulle genomdriva förslaget. När sedan förslaget kom fick det mycket häftig kritik av lagrådet som använde ett för jurister så starkt ord som »olämpligt» om vissa avsnitt i lagförslaget och som ansåg att lagstiftningen kunde anstå — i varje fall till dess Europarådet tagit upp saken till behandling, vilket var aktuellt vid det tillfället. Det fanns, som lagrådet uttryckte saken, »inget trängande behov av kriminalisering».

På några punkter rättade sig regeringen efter lagrådets kritik men trumfede i stort sett igenom det ursprungliga förslaget. Den kriminalisering som man tog bort i lagens början satte man dit i lagens slut.

Regeringens nästa steg var, sedan man mot en ganska stor minoritet i riksdagen och mot en kraftigt uttalad folkopinion drivit igenom denna lag, att via Europarådet försöka få en ännu strängare konvention, en konvention som skulle göra det möjligt för Sverige att stifta en ännu strängare lag än den lagrådet underkänt.

Men nu inträffade det förargliga att när Europarådets rådgivande församling, alltså europariksdagen, skulle se på detta förslag att denna inte alls tyckte att det var särskilt bra. Man sade att det är nödvändigt att se till att lagsiftningen, vars uppgift ju skall vara att hindra att radiosändare stör andra legala sändare, icke gavs sådan form att den uppfattades som om den var tillkommen för att skydda olika staters monopol.

Efter den bakläxan i Europarådets rådgivande församling tycks luften helt ha gått ur socialdemokraterna i den här frågan. När rekommendationen från rådgivande församlingen diskuterades här i kammaren för bara några månader sedan — en rekommendation som helt rycker undan grunden för den svenska lagstiftningen, i varje fall för dess

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

3 § — sade inte en enda socialdemokrat ett knyst om saken. Ännu har regeringen inte heller lagt fram ministerkommitténs mycket långtgående konvention till ratifikation här i riksdagen, vilket kunde ha gjorts eftersom rådgivande församlingens rekommendation bara är rådgivande.

Nästa steg i regeringens återtåg i denna fråga tycker jag bör vara att avskaffa denna lags 3 §. Vad den paragrafen avser att skydda Sveriges folk emot är farligt bara ur en enda synpunkt: den hotar föreställningen om radiomonopolens nödvändighet. Det skyddet kan vi vara förutan.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Den resolution som Europarådets rådgivande församling antog i början av detta år rörande den s. k. piratradiokonventionen har spelat en viss roll vid utskottets behandling av motionerna och även här i debatten. Framför allt har man riktat uppmärksamheten på moment 8 a) i resolutionen, som understryker att konventionen skall användas uteslutande i avseende på den begränsade tillgången av frekvenser och frekvensband, och inte för att bevara några statliga eller andra monopols intresse i fråga om masstelekomunikationer.

Nu sägs det i utskottets utlåtande att momentet har tillkommit på svensk tillskyndan, och tidigare har det både i pressdebatten och i andra sammanhang gjorts gällande att det skulle ha varit fråga om något slags kupp av en del borgerliga svenska europarådsdelegater. Eftersom detta är felaktigt vill jag med anledning av insinuationerna ge kammaren en sammanfattande och ganska detaljerad redogörelse för vad som verkligen inträffade i Europarådet. Jag skall begränsa mig till det och inte tala om något annat.

Som herr Ullsten nyss framhöll är det framför allt den svenska regeringen

som, sedan 1962 års lag antogs här, hårt har drivit tanken på att åstadkomma en europeisk konvention i ämnet. Efter vad jag inhämtat har de svenska representanterna i den för ändamålet tillsatta expertkommittén och även i Europarådets ministerkommitté lagt ned ett betydande mått av energi för att åstadkomma en sådan konvention. Resultatet blev den konvention som lades fram i fjol höst om förhindrande av rundradiosändningar från stationer utanför nationella territorier.

Konventionen underställdes inte Europarådets rådgivande församling, något som är högst ovanligt då det gäller europeiska konventioner. Man fick där bara veta att ett konventionsförslag hade accepterats av ministerkommittén, ingenting annat. I det sammanhanget väcktes i Europarådets rådgivande församling — på holländskt initiativ vill jag minnas — den 5 november förra året en motion, som gick ut på att konventionsförslaget skulle kompletteras på visst sätt. Och den motionen remitterades till Europarådets juridiska kommitté, som till rapportör i frågan utsåg den holländske parlamentsledamoten och juristen Siegmann.

Hans rapport i ämnet behandlades sedan i juridiska kommittén i slutet av december förra året. I sitt förslag till rekommendation från Europarådets rådgivande församling intog Siegmann först ett uttryckligt beklagande av att rådgivande församlingen inte hade fått tillfälle att yttra sig över konventionsförslaget. Sedan föreslog han en teknisk komplettering av konventionstexten, som i stort sett innebar att konventionen skulle göras tvingande inte bara för installationer på flytande eller flygburna föremål utan också på stationer som var förankrade vid eller vilade på havets botten utanför territorialgränsen.

I sin motivering till detta förslag hänvisade rapportören till 1959 års radiotelegrafkonvention, som träffades i Ge-

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

nëve, och menade att den nu aktuella europeiska konventionen fick betraktas som en konsekvens av radiotelegrafkonventionen. Han underströk i sin motive-ring särskilt, och det är väsentligt, att syftet bakom radiotelegrafkonventionen och den nu aktuella konventionen och vad som berättigade den var att en internationell reglering av telekommunikationerna var nödvändig med hänsyn till den begränsade tillgången på frekvenser och frekvensband. Det var huvudsyftet med regleringen. Dessutom måste man också ha en internationell reglering för att hindra radiostörningar.

När frågan sedan behandlades i juridiska kommittén, där jag själv är ledamot, opponerade jag mig mot förslaget av principiella skäl och åberopade särskilt reglerna om havens frihet. Jag gjorde gällande att det i varje fall inte kunde vara en uppgift för Europarådets rådgivande församling att utvidga förekommande begränsningar i den individuella rörelsefriheten och yttranderätten. Siegmans rapport innebär en viss teknisk utvidgning, ehuru den är begränsad. Jag menade att det måste stå i strid med den anda i vilken Europarådet verkade, nämligen att hävda de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna, att vidta sådana åtgärder.

Men juridiska kommittén beslöt vidarebefordra denna rapport och rekommendationen till rådgivande församlingen, där ärendet behandlades i januari i år. I debatten i församlingen förde jag mycket kortfattat fram precis samma argumentering som jag hade **anfört** i juridiska kommittén och fick då medhåll inte bara från svensk sida utan också från en holländsk parlamentariker, som mycket starkt reagerade emot att rådgivande församlingen inte hade fått tillfälle att yttra sig över själva konventionsförslaget. Vederbörande påminde om att av de nära 50 konventioner, som till dags dato undertecknats, hade

knappast någon beslutats utan att rådgivande församlingen dessförinnan konsulterats. Vederbörande beklagade särskilt att denna konvention skulle kunna utnyttjas för att skydda statliga eller andra radio- eller televisionsmonopol.

Det bör särskilt understrykas, herr talman, att ingen av talarna i debatten i församlingen eller tidigare i juridiska kommittén opponerade sig emot att man reglerade radio- och TV-sändningarna av tekniska skäl. Tvärtom var alla överens om och vitsordade behovet av sådana regleringar med hänsyn till trängseln i etern och risken för störningar. Någon talare påpekade emellertid att tekniken nu hade gått så långt att risken för störningar i framtiden skulle bli mindre än vad den tidigare hade varit.

I debatten i Europarådet gick rapportören Siegmann i svaromål, men han strök då under att hans avsikt inte hade varit att medverka till ett ökat skydd för radiomonopol. Han menade att konventionen inte hade det syftet, och han slutade på följande sätt — jag översätter: »Jag ber att få påpeka att konventionen och det protokoll vi nu har föreslagit inte syftar till att ge regeringarna ett monopol på dessa mycket betydelsefulla kommunikationsmedia, vare sig för dem själva eller för vissa grupper som de kan ha ett intresse av att skydda. Varje försök i den riktningen skulle stå i strid med ingressen till Europarådets statuter och till själva andan i de mänskliga rättigheternas konvention.» Och så påpekade han för sin holländske landsman att så länge som det funnes ett begränsat antal frekvenser, så länge måste det vara restriktioner, men det vore inte fråga om någonting annat.

Herr talman! Mot bakgrunden av detta får det väl anses både naturligt och följdriktigt att man från svensk sida föreslog att den avsikt, som rapportören själv givit uttryck åt, lämpligen borde ingå i Europarådets rådgivande

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

församlings rekommendation, så att inga missförstånd skulle behöva uppkomma om vad som egentligen hade åsyftats. Det var på det sättet som ändringsförslaget i mom. 8 a kom till, och det kan väl mot denna bakgrund inte rimligen anses vara resultatet av någon överraskande kupp.

Sedan bör tilläggas, att både rapportören herr Siegmann och juridiska kommitténs då fungerande ordförande accepterade ändringsförslaget då det lades fram i församlingen och att det sedan godtogs utan en enda nejöst och utan en enda nedlagd röst.

Min slutsats är att ändringsförslaget, som var riktat mot radiomonopol, motsvarar en bred opinion bland Europarådets parlamentariker och att det alltså är oriktigt när man vill göra gällande att det här var fråga om något slags olycksfall i arbetet eller att det var några få svenska delegater från oppositionspartierna som åstadkom denna för den svenska regeringen onekligen rätt pinsamma situation.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! För den som är kritisk mot den s. k. piratradiolagstiftningen kan det naturligtvis aldrig bli tal om att i denna debatt vända sig mot domstolarnas tillämpning av lagen eller att uppmana till eller försvara lagöverträdelser. Kritiken gäller lagen som sådan och inte minst dess upphovsmän.

Som samhällsmedborgare och kanske i synnerhet som ledamot av riksdagen har man skyldighet att verka för att lagar och förordningar följs. Men det räcker inte bara med detta. Lagarna måste också till sin karaktär vara sådana, att de i görligaste mån själva uppmanar till efterlevnad. Lagstiftningen måste för att vara effektiv stå i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet.

Framstår lagar som orättvisa eller meningslösa, minskar medborgarnas respekt för de frihetsbegränsningar som

ett välordnat samhälle måste göra. I det enstaka fallet blir kanske samhällsvådorna av lagöverträdelserna inte särskilt allvarliga. Vår i sina stycken något underliga nykterhetslagstiftning kan utgöra ett talande exempel på den saken. Men bristande överensstämmelse mellan det allmänna rättsmedvetandet och någon av samhällets lagar återverkar inte bara på efterlevnaden av denna lag utan influerar även på allmänhetens generella inställning till de lagfästa normer, som är nödvändiga i ett civiliserat samhälle.

Den som kommer från Skåne kan utan någon som helst tvekan hävda, att den nu drygt tre år gamla piratradiolagen saknar varje förankring i en folkmajoritetens tänkesätt. Den upplevs helt enkelt som en otillbörlig inblandning i medborgarnas rätt att lyssna till de radioprogram de själva önskar, och därtill som en fullständigt meningslös inblandning.

När lagstiftningen tillämpas riktar sig opinionen mot rättsskiparen — domstolen — men hyllar å andra sidan den i lagens mening brottslige. En sådan reaktion på en av samhällets lagar vittnar tydligare än något annat om att det allmänna rättsmedvetandet känner sig sårat. Detta borde vara en allvarlig tankeställare för lagstiftaren — riksdagen — som är satt att tillvarata medborgarnas intressen.

När lagen med förbud i vissa fall mot radiosändning på öppna havet m. m. genomfördes, utgjordes motivet av internationella telekonventionen, som slutits i Genève 1959. Det finns anledning att granska såväl innebörden av konventionen med tillhörande reglementen som dess för Sveriges del påstådda bindande karaktär. I konventionen framhålls att medlemmarna är skyldiga att »tillämpa föreskrifterna i denna konvention och därtill hörande reglementen vid alla av dem inrättade eller drivna teleanstalter eller telestationer». I

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

det aktuella fall, som motiverat piratradiolagstiftningen, rör det sig inte om någon sådan radiosändare.

Dessutom heter det i konventionen att medlemmarna är förpliktade att »vidtaga erforderliga åtgärder för att bestämmelserna i denna konvention och därtill hörande reglementen skola iakttagas även av trafikföretag, som av dem bemyndigats att upprätta och driva teletrafik». Inte heller denna passus äger tillämpning på s. k. piratsändare.

Angående störningar har telekonventionen följande att berätta i artikel 47, momenten 285—287:

»1. Alla stationer skola, oberoende av sin uppgift, så inrättas och betjänas, att de icke vålla menliga störningar för sådana radioförbindelser eller sådan radiotrafik, som ombesörjes av andra ordinarie eller anslutna unionsmedlemmar, av erkända enskilda trafikföretag eller andra företag, som med vederbörligt tillstånd driva radiotrafik under iakttagande av radioreglementets bestämmelser.

2. Varje ordinarie och ansluten unionsmedlem förbinder sig att ålägga de av ifrågavarande medlem erkända enskilda trafikföretag och andra företag, som med vederbörligt tillstånd driva radiotrafik, skyldighet att iakttaga föreskrifterna i mom. 285.

3. Därjämte erkänna ordinarie och anslutna unionsmedlemmar önskvärheten av att alla praktiskt möjliga åtgärder vidtagas till förebyggande av att elektriska apparater och anläggningar av varje slag vålla menliga störningar för sådana radioförbindelser eller sådan radiotrafik, som avses i mom. 285.»

Det måste stå klart för envar att konventionens syfte är att förhindra kaos och oordning i etern och bidra till ett rationellt utnyttjande av de begränsade våglängdsutrymmena. I det sista momentet, där andra än statliga och statligt auktoriserade sändare avses, betonas särskilt att inskridande endast bör ske

såvitt menliga störningar åstadkommes. De rekommendationer, som i ett fall fogats till radioreglementet och i ett annat avgivits av presidenten för Europeiska rundradiounionen, får anses falla under de allmänna stadganden som återfinns i själva konventionstexten.

Självfallet är internationell samverkan nödvändig vid fördelandet av våglängder länderna emellan. Så skedde också vad gäller långvågs- och mellanvågsområdena inom Internationella teleunionens ram vid träffandet av den s. k. köpenhamnsöverenskommelsen, som för övrigt inte biträtts av öststaterna. Systemet fungerar dock så illa att de 120 mellanvågskanalerna, som enligt överenskommelsen var avsedda för cirka 400 sändare, nu utnyttjas av mer än 1 000 radiosändare. Omkring 600 sändare arbetar alltså i strid mot överenskommelsen och vållar i åtskilliga fall menliga störningar. Bland dessa befinner sig inga piratsändare i det nordiska området.

När det gäller ultrakortvågsbandet, FM-bandet, har sändarna som bekant synnerligen begränsad räckvidd. Det har därför inte ansetts erforderligt att göra en sådan vittomfattande geografisk överenskommelse om fördelningen av kanalerna som i fråga om lång- och mellanvågsområdena. I fördelningsområdet, som omfattar de nordiska länderna och de norra delarna av Tyskland, är våglängdsutrymmet långtifrån fullt utnyttjat, och risker för störningar på grund av trängsel föreligger inte. Inom parentes kan jag nämna att enbart i malmöområdet finns för närvarande 68 kanaler lediga på FM-bandet för eventuella kommande piratradiosändare.

Jag konstaterar sammanfattningsvis att internationella telekonventionen inte omfattar sådana sändare som representeras av Radio Syd. Den är varken ett trafikföretag, erkänt av någon unionsmedlem, eller annat företag som med vederbörligt tillstånd driver radiotra-

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

fik. Konventionen ger heller inget stöd för en generell kriminalisering av radiosändning på öppna havet utan vänder sig specifikt mot sändare som ger upphov till menliga störningar, vilket som bekant inte har kunnat påvisas i det aktuella fallet Radio Syd i Öresund.

Folkrättsexperter, till vilka kommunikationsminister Skoglund när frågan var uppe i riksdagen år 1962 åsiktsmässigt sållade sig, har klargjort att det inte finns några juridiskt tvingande skäl för Sverige att inskrida mot rundradiosändningar på öppna havet. Till denna uppfattning anslöt sig också lagrådet och ansåg att lagstiftningen borde anstå med hänsyn till att några men för telekommunikationerna inte kunde påvisas.

I den ursprungliga utformningen av piratradiolagen avsåg regeringen att kriminalisera användandet av radioanläggning på öppna havet, även om anläggningen inte medförde några störningar. Det skulle räcka om sändningarna var avsedda att mottagas i de nordiska länderna. Lagrådet invände att en sådan bestämmelse måste anses olämplig: »Konventionen eller reglementena kunna icke åberopas till stöd för ett förbud med syfte att skydda ett land mot sändningar från anläggningar utanför landet på grund av sändningarnas innehåll.»

Regeringen modifierade i enlighet med lagrådets påpekande första och andra paragraferna i lagen till att endast gälla sändningar som verkar störande. Kommunikationsministern anförde att det aldrig förelegat något syfte från regeringens sida att värna den monopolställning som i de nordiska länderna tillkommer vissa rundradioföretag. Om detta verkligen inte var regeringens avsikt framstår den tredje paragrafen i lagen som helt obefogad. Den kriminaliserar nämligen visst samröre med radiosändare på öppna havet oavsett om sändaren ger upphov till störningar eller inte.

Detta står, såsom bl. a. lagrådet påpekat, inte i samklang med telekonventionen utan är motiverat av regeringens strävan att tysta en i dess tycke ovälkommen konkurrent till det svenska radiomonopolet. Hade kommunikationsminister Skoglund verkligen menat att lagrådets invändning var riktig, skulle 3 § inte ha fått den utformning den nu har eller alls inte funnits.

När piratradiolagen infördes var det känt, att frågan om radiosändningar från öppna havet var föremål för behandling inom Europarådet. Lagens kritiker menade att det för Sveriges del fanns anledning att avvakta det resultat som Europarådet skulle komma fram till. Detta vägrade regeringen envist att göra.

I början av detta år hade frågan kommit så långt inom Europarådet, att ministerkommittén avgav sitt yttrande. Enligt detta skulle medlemsländerna rekommenderas att skärpa sin lagstiftning mot radiosändningar från öppna havet. Sedan inträffade emellertid det intressanta, att Europarådets rådgivande församling bröt udden av ministerkommitténs uttalande genom att fastslå att skälet för regeringar att stoppa piratsändare skall vara nödvändigheten att hindra störningar eller att tillförsäkra ordinarie sändare erforderliga våglängder. Församlingen gjorde klart att syftet med ingripande mot piratsändare inte enbart får vara att bevara ett radiomonopol.

Från regeringens synpunkt var det klokt att inte invänta Europarådets utslag. Europarådet har nämligen tagit klart avstånd från piratradiolagens 3 §, där visst samröre med sändare på öppna havet kriminaliseras oavsett om sändningarna åstadkommer störningar.

Regeringens syfte att till snart sagt varje pris slå vakt om det svenska radiomonopolet är lika uppenbart som det är stridande mot Europarådets uppfattning. Det skall bli intressant att se, om regeringen tycker att Europarådets

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

beslut är lika moraliskt förpliktande som en rekommendation från presidenten för Europeiska rundradiounionen. Förmodligen är den svenska regeringens respekt för internationella organ beroende av vad som för tillfället är lämpligt att använda som slagträ i kampen att trygga monopolradion från obehaglig konkurrens.

Sverige är som nämnts inte juridiskt skyldigt att kriminalisera piratradiosändningar, och de fyra nordiska länderna jämte Holland och Belgien är de enda av Internationella teleunionens alla medlemmar, som ansett att något moraliskt tvång föreligger. Kriminaliseringen i 3 § har inte tillkommit för att förhindra störningar eller för att bringa ordning i etern. Syftet var att tysta några bland allmänheten populära musik- och reklamsändare runt våra kuster.

Man frågar sig varför regeringen gripits av sådan skräck för dessa piratsändare. En del socialdemokratiska kulturaristokrater har gjort gällande, att den myckna skvalmusiken på något sätt verkar nedbrytande på befolkningen. Hade detta varit regeringens motiv, tycker man emellertid att ett slopande av Sveriges Radios egen skvalmusik legat närmare till hands. Eller är det kanske risken för att svenska folket skall bli vilselett av några föregivet skumma utländska eller storkapitalistiska intressen, som ligger bakom regeringens piratradiolag?

I så fall är det måhända mindre välbetänkt att utforma lagen så att inte svenskar men väl utlänningar får sända program till Sverige från öppna havet. Följden kan bli att svenska radioinnehavare på grund av lagens utformning finner det fördelaktigt att överlåta sina sändare till utländska intressenter.

Men om nu regeringen har en ambition att hålla sin skyddande hand över medborgarna, därmed besparande dem radiosändningar som anses farliga för fosterlandet, borde den kanske intres-

sera sig mera för de svenskspråkiga sändningar, som en del främmande makter består oss med.

Detta skulle kanske ge regeringens medlemmar en föreställning om vilken reell fara för rikets och folkets säkerhet som ligger förborgad i små piratradiofartyg, vilka guppande kring våra kuster anfaller oss med samma skvalmusik som förekommer i melodiradion och med samma modebutikannonser som återfinns i dagspressen.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, bara konstatera att piratradiolagens 3 § till sitt syfte och till sin karaktär inte är ägnad något annat ändamål än att skydda ett radiomonopol, att den saknar stöd i den allmänna rättsuppfattningen och strider mot Europarådets beslut och att den alltså bör utmönstras ur lagen.

Med hänvisning till vad jag ovan anfört ber jag att få yrka bifall till motion II: 123 av herrar Regnell och Sjöholm samt mig själv.

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte i detalj bemöta herr Rubins anförande, som var ett upprepande av vad som förekom i debatten för några år sedan. Det finns väl ingen anledning att närmare gå in på det som redan tryckts i protokoll, i utlåtanden och i andra sammanhang.

Men eftersom herr Rubin läste långa stycken konventionstext, som icke har tillämpning på den fråga vi diskuterar i dag, vill jag ändå bara läsa upp den lilla passus i 1959 års radioreglemente, som har avseende på denna fråga:

»Det är förbjudet att utanför nationellt territorium upprätta och driva rundradiostationer (för ljudradio eller television) ombord på fartyg, luftfartyg eller varje annat flytande eller luftburet föremål.»

Det har vidare talats om rättsmedvetandet. Det är verkligen att använda överord. Herr Rubin sade att det all-

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

männa rättsmedvetandet skulle känna sig sårat av de ingripanden, som gjorts mot Radio Syds ägarinna. Jag skulle vilja säga att man har större anledning att känna sig sårad över att en person, som blivit straffad med urbotas straff, fortsätter med sin brottsliga verksamhet.

Också herr Ullsten tog till överord när han talade om att de flesta svenskers rättsmedvetande hade kränkts av ingripandena mot Radio Syds ägarinna. Jag skulle vilja fråga: Med vilken fullmakt talar herr Ullsten på de flesta svenskers vägnar och om deras rättsmedvetande?

Jag har en känsla av att det här kränkta rättsmedvetandet är lokaliserat till MbS-nejder, möjligen också till några andra delar av landet. Jag vet att man i stora delar av landet över huvud taget inte bryr sig om detta. Man tycker möjligen att det är litet konstigt att en människa kan få fortsätta med kriminell verksamhet, men något kränkt rättsmedvetande är det inte fråga om. Det är väl på det sättet, att där herr Rubins politiska meningsriktning har bedrivit sin verksamhet och fört sin propaganda — med full rätt — har väl opinionen fått en alldeles speciell karaktär. Kampen för Radio Syd är väl en av de viktigaste och mest betydelsefulla programpunkterna i MbS-programmet.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill påpeka för herr Martinsson att jag inte sade att jag hade något mandat från svenska folket att säga att samtliga ansåg att det var fel att sätta Radio Syds ägarinna i fängelse. Jag sade — och det var en förmodan — att det säkert är ganska få som tycker det är rimligt att straffa en människa med fängelse bara av den anledningen att hon underhåller en viss del av landet via en programkanal som sänder musik.

För övrigt är det så, herr Martinsson,

att det egentligen inte spelar någon roll med vilken grad av exakthet vi kan mäta folks rättsmedvetande när det gäller olika lagar. Vi i denna lokal har, till skillnad från dem som inte sitter här, möjligheten att föreslå att lagar, som vi tycker strider mot vårt rättsmedvetande, avskaffas. Vi kan självfallet göra det med så mycket större tyngd om vi kan förmoda att vi har stöd för vårt förslag från en bred folkopinion. Jag är övertygad om att det är fallet i denna fråga.

Herr RUBIN (mbs) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja påpeka för herr Martinsson att lagen är sådan att det är förbjudet att inneha apparater för sändning men inte att sända. Det är ju det som är det tokiga i lagen.

Herr Martinsson kom sedan in på hur pass stor opinionen är för den sak som jag i dag här har talat för. Hos Radio Syd ligger det över 90 000 brev från lyssnare som har ställt sig solidariska och som över huvud taget tycker om Radio Syds program. Det har gjorts en SIFO-undersökning som visar att över 70 procent av lyssnarna i malmöområdet lyssnar på piratradion.

Jag vill också påminna om att näringslivets opinionsnämnd aldrig har behövt överväga huruvida något av Radio Syds program varit brottsligt eller inte. Radio Syd har inte heller blivit stämd i något ärekränkingsmål eller liknande.

Anledningen till att opinionen för Radio Syd är så stark nere i Malmö och däromkring är att sändaren bara kan höras där. Om vi hade likadana sändare här uppe i stockholmstrakten tror jag säkert — med kännedom om hur populär Radio Nord var — att vi skulle ha en opinion för kommersiella sändare även här i Stockholm.

Det finns, som jag sade tidigare, enbart i malmöområdet plats för ytterligare 64 sändare inom bandet på ultrakortvåg. I det sammanhanget vill jag

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

erinra om att televerkets tekniske direktör i Malmö aldrig har kunnat anmärka på att Radio Syd på något sätt stört de ordinarie radiosändningarna. Alltså är Radio Syd inte störande för staten men däremot kanske för en del byråkrater.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Det är ganska lustigt att vi, när vi skall tala om denna fråga i riksdagen, beger oss till utländska orter. I år har vi fått ett utförligt referat från Strasbourg, och för tre år sedan gällde debatten till stor del vad några av våra kamrater i folkpartiet gjort respektive underlåtit att göra i Helsingfors i samband med en nordisk överläggning där.

Men är det i alla fall inte så som fru Gärde Widemar uttryckte saken, att dessa ting är under överarbetning och under debatt i internationella organ och att vi säkerligen kommer att få ta upp dem längre fram? Reservanterna pekar också på att vi kommer att få en radiodebatt när 1960 års radioutrednings förslag har resulterat i proposition. Av den anledningen är inte heller yrkandena om bifall till motionen särskilt starkt motiverade. Motionärerna har inte heller fått något stöd av reservanterna, som skrivit på ett sådant sätt att man närmast får uppfattningen att reservationen tillkommit för att lugna motionärerna. Reservanterna är på det klara med att dessa frågor kommer att tas upp framdeles i ett större sammanhang.

Jag begärde emellertid inte ordet för att göra dessa påpekanden. Jag vill närmast ta upp en fråga som skymtat gång på gång i debatten och där påstående står mot påstående. Det gäller frågan om de lediga kanalerna. Herr Rubin nämnde ett antal, och han åberopade även någon teknisk direktör i Malmö. Vi som inte känner någon teknisk direktör i Malmö är hänvisade till vår främsta instans på detta område — telestyrelsen

— som i sitt remissyttrande uttryckt sig ganska bestämt på denna punkt. En styrelseledamot — herr Wedén, som också är motionär i frågan — har reserverat sig. De övriga ledamöterna av styrelsen har emellertid enats om ett majoritetsuttalande. Majoriteten utgörs av generaldirektören Sterky samt styrelseledamöterna Sune Carlson, Göran Karlsson, Lyberg och Malmström. Dessutom har en rad avdelningsdirektörer deltagit i överläggningen. Av detta drar jag slutsatsen att bakom styrelsens yttrande står den främsta sakkunskap vi har på detta område.

Vad säger då styrelsen om dessa lediga kanaler? Jag skall bara läsa några ord ur dess utlåtande:

»Om man i stället skulle medge en sändningsverksamhet utanför den internationella ordning, som av teleunionen skapats på radioområdet, på villkor att sändningarna icke vore störande, skulle en sådan bestämmelse med all säkerhet bli mycket svår för att inte säga omöjlig att tillämpa i praktiken.»

Jag tror alltså att det finns anledning att räkna med att dessa svårigheter kommer att uppstå.

Vad är det då som gör att det hittills gått så pass hyggligt som det gjort? Det har framhållits att detta bl. a. sammanhänger med att en del reguljära stationer ännu inte börjat sända på de kanaler som de fått sig tilldelade.

Allt detta tyder på att det kan finnas skäl för den restriktiva lagstiftning vi har.

Diskuterades inte dessa frågor för tre år sedan eller har det hänt någonting på teknikens område sedan dess som ställer denna fråga i ett nytt läge — bortsett från att vi har fått herr Rubin till kammaren och därmed en röst för MbS? Sanningen är att dessa frågor diskuterades även 1962. Herr Darlin betygade då att inga som helst störningsrisker förelåg. Herr Wedén förklarade för kammaren, att frågan om

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

huruvida det fanns utrymme för ytterligare kanaler — något som han ansåg vara fallet — var själva centralpunkten i debatten. Det har sedan dess inte framkommit någonting nytt som tyder på att det skulle finnas riskfritt utrymme för sändningar av den typ vi talar om.

Det har även sagts — jag tror det var fru Gärde Widemar som sade det — att denna lag tillkom i alltför stor hast. Vid överläggningarna i riksdagen för tre år sedan sade herr Hernelius att han ansåg att regeringen dröjt alltför länge med att reglera detta område och att en följd härav var att det var desto besvärligare att lösa frågorna. Det är uppenbarligen inte lätt att vara regering och vara oppositionen till lags.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! När jag såg herr Zetterberg stiga upp i talarstolen trodde jag att han skulle tala om Ibra Radio, alltså den religiösa sändare som fick lov att emigrera. Men det gjorde herr Zetterberg inte, och den saken bekymrar honom kanske inte så mycket.

Det har i debatten talats mycket om Europarådets konvention. Den är ännu inte ratificerad och kan alltså i detta läge inte binda oss. Ordningsföljden måste vara den, att man först ratificerar en överenskommelse och sedan anpassar den interna lagstiftningen efter denna konvention — och inte tvärtom.

Europarådets rådgivande församling, vars överläggningar herr Bohman redogjorde för, har alltså uttalat att denna konvention icke får tas som intäkt för att skydda ett monopol, utan den har tillkommit helt och hållet för att undvika störningar. Härför räcker 1 § och 2 § i den lag vi nu diskuterar; 3 § kan alltså saklöst undvaras.

Ytterligare en anledning till att man skulle kunna undvara 3 § är att den är ett lagtekniskt missfoster av första ordningen. Redan av den anledningen

vore det en fördel om den utmönstrades ur lagkomplexet.

Den nordiska lagstiftningen kan inte tas till intäkt för att vi skall behålla denna lag som den är. I den finska lagen, som är ganska lik den svenska, avser 3 § allt fortfarande att förhindra uppkomsten av störningar. Där har man alltså denna bestämmelse kvar. Om vi avskaffar 3 § skulle vi alltså få samma rättsordning som man har i Finland.

Herr Martinsson ansåg, att om man avskaffade 3 § så kunde man lika gärna ta bort 1 § och 2 §. Det kan man kanske göra — det vore kanske ännu bättre. Men det innebär att herr Martinsson anser att 1 § och 2 § är fullständigt betydelselösa i och för sig själva. Det innebär även att herr Martinsson anser att frågan om störningsförhållandena är av underordnad betydelse eller inte har någon betydelse alls. Det är en mycket underlig uppfattning, som jag inte kan förstå.

Sedan vill herr Martinsson utmönstra hela det svenska rättsmedvetandet. Vi vill bara utmönstra en paragraf i en lag. Rättsmedvetandet är väl dock inte något som vi kan bortse ifrån. Det är det som bär upp lagars efterlevnad. Att det sedan en och annan gång bryts mot lagarna inverkar inte på den ståndpunkten.

Att upprördheten varit störst i MbS-nejder, som herr Martinsson uttryckte det, beror naturligtvis på att man där har erfarenhet av denna verksamhet, något som också herr Rubin påpekade. Det är i dessa trakter som folk kommit att uppskatta denna möjlighet att lyssna på mer än en radio. Denna fråga har naturligtvis speciellt intresse för oss som blivit valda att representera Skåne och kanske i all synnerhet för oss i fyrstadskretsen. Vi har praktisk erfarenhet av denna fråga, och det brukar det ju vara bra att ha när man skall yttra sig i ett ämne. En SIFO-undersökning har, som herr Rubin påpekade,

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

visat att 70 procent av lyssnarna i detta område helst lyssnar till Radio Syd.

Det finns andra opinionsyttringar i den vägen, exempelvis brev från socialdemokratiska föreningar, vilka uttrycker sin tacksamhet för att Radio Syd finns. Vi sitter här i riksdagen för att föra väljarnas talan, och många av dem har den uppfattningen att den valfrihet vi har utgör ett positivt inslag i folkhemmet. Den är ett bidrag till det valfrihetens samhälle som socialdemokraterna även officiellt är så varma anhängare av. Om mina socialdemokratiska vänner på fyrstadsbänken, av vilka många är borta, skulle gå ut till sina väljare och fråga dem till råds, skulle de få rekommendationen att rösta på motionen i detta fall. Jag vet dock inte om jag vågar hoppas på detta demokratiska genombrott. Vi berömmar oss av att leva i ett fritt land. I ett fritt land bör i princip allt vara fritt utom det som av tvingande skäl måste förbjudas. Men dessa skäl måste också vara tvingande. Man har karakteriserat friheten som rätten att göra allt som inte skadar någon annan. Vad vi nu här diskuterar är att avskaffa kriminaliseringen av något som inte skadar eller stör någon annan. Som ombud för medborgare i ett fritt land bör vi handla i överensstämmelse därmed.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den motion, som är väckt av herr Regnéll m. fl.

Herr ZETTERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore beklagligt, om någon sammanställde mig med Ibra Radios intressen, även om det kunde vara smickrande. Jag har ett stort intresse för de religiösa radio- och TV-utsändningarna och har besvärat kammaren vid ett flertal tillfällen med att påpeka det lämpliga i att Sveriges Radio har en tillfredsställande service på detta område. Den är i stort sett tillfredsstäl-

lande, eftersom vi har ungefär 1 100 religiösa inslag per år i Sveriges Radio och TV. Därmed ligger vi bland de nationer i världen, vilka på detta område är bäst tillfredsställda. Det finns alltså ingen anledning att därvidlag upprepa något tal om de religiösa sändningarna.

Får jag sedan bara ta upp några av de ord som nyss yttrades av den föregående talaren, som ännu en gång åberopade både demokrati och folkopinion. Man får kanske vara lite försiktig med sådant. Om jag lyssnade rätt till exempelvis herr Bohmans skildring av det angenäma mötet i Strasbourg, talade han i sina slutord om att en övervägande opinion bland Europas parlamentariker var för den mening som där kom till uttryck. Jag har fått den upplysningen, herr Bohman, att detta hände alldeles i slutskedet av sessionen och att endast en tredjedel av delegaterna var församlade i salen. Två tredjedelar hade sålunda avlägsnat sig. Om man hade begärt omröstning, hade en sådan inte kunnat äga rum på grund av kvorumregeln. Det skulle vara intressant att från herr Bohman höra om de som var församlade vid detta remarkabla tillfälle verkligen kunde anse sig representera församlingen. Var det inte en ganska begränsad krets inom denna stora församling som då fanns på plats? Bör man då inte tala något försiktigare om den saken?

När det gäller de storslagna orden demokrati, liberalism och liknande skulle jag vilja hänvisa till herr Hedlunds anförande för tre år sedan, då han omtalade att han uppfattade det såsom ingående i liberalism att man inte skulle lämna en okontrollerad frihet på detta område. Kanske kamraterna i mitten skall överlägga närmare om denna sak?

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:
Herr talman! Herr Sjöholm betonade

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

att han inte har samma åsikt som jag, vilket jag tycker var lugnande. Det hade varit mera oroligt och oroande om jag skulle ha beskyllits för att ha samma åsikter som han.

För tre år sedan diskuterade vi konventionerna mycket ingående. Vissa konventioner gäller med Kungl. Maj:ts godkännande, medan andra inte gör det. Allt detta skulle vi naturligtvis kunna behandla en gång till, eftersom herrar Sjöholm och Rubin har kommit till kammaren. Men det finns dock många tryckta sidor om saken, varför jag inte vill använda dessa minuter till att ännu en gång gå igenom det hela.

När det gäller de nordiska lagarna kan konstateras att dessa är olika. Förklaringen till detta finner man på ett utmärkt sätt i justitiekanslerns yttrande i första lagutskottets utlåtande nr 32, där det sägs: »De nordiska lagarna företer vissa skilljaktigheter, vilket bl. a. beror på olikheter i ländernas straff- och processrättsliga system. Även de danska, finska och norska lagarna öppnar emellertid möjlighet att, i större eller mindre utsträckning, inskrida mot sådana åtgärder som avses i 3 § i 1962 års lag.»

Detta är alltså JK:s förklaring till att lagstiftningen i de olika nordiska länderna inte överensstämmer. I övrigt har jag tidigare sagt att det vore att göra lagen verkningslös, om man toge bort 3 §.

Med detta har jag inte sagt att de första och andra paragraferna inte fyller sitt syfte, om det skulle dyka upp sändare som stör på internationellt vatten. De företeelser som man när lagen kom till ville möta, nämligen Radio Nord, Radio Syd / och Radio Mercur, var sådana som just då inte störde men vilka, som herr Zetterberg sade, mycket väl kunde tänkas komma att göra det. Dessa skulle alltså opåtalat kunna fortsätta sin verksamhet, om man inte använde de rättsliga möjligheter man hade att stoppa pro-

gramverksamheten. Det är också ganska typiskt att inte några ansvarsmedvetna ledamöter här i dag yrkat på att 3 § skall tas bort.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Zetterberg sade vill jag erinra om följande.

Detta ärende diskuterades i Europarådets juridiska kommitté i december och i januari. Rapportören hade i motiven för sin rapport tagit avstånd från att man skulle använda här ifrågavarande konvention för att upprätthålla radiomonopol.

Frågan debatterades i församlingen vid två tillfällen. Ena gången var en torsdagseftermiddag. Diskussionen avbröts på kvällen och fortsatte sedan påföljande morgon. Under hela den tiden höjdes inte en enda röst för att konventionen skulle användas för att skydda radiomonopol; däremot var det många som talade emot detta.

Om man över huvud taget vågar tala om en opinion i en parlamentarisk församling, kan man väl säga att den övervägande opinionen i Europarådets rådgivande församling under sådana förhållanden var på den linje som jag här förfäktat.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Man blir litet förvånad ibland när goda demokrater ställer sig upp här och talar emot ett förslag som är demokratiskt inriktat.

Nu fick jag i alla fall veta anledningen till att herr Zetterberg gör det. Han sade att det årligen finns 1 100 inslag av religiös art i svensk radio och TV. Det tycker herr Zetterberg räcker. Men det kan finnas de som vill ha en större valfrihet.

Till herr Zetterberg vill jag också säga att han väl aldrig någonsin kan komma och påstå att ett monopol skulle vara demokratiskt.

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

Herr Martinsson är glad för att han har en annan mening än jag. Låt mig säga att nöjet i högsta grad är ömsesidigt.

Herr RUBIN (mbs) kort genmäle:

Herr talman! I den s. k. hädelsedebatten försökte herr Zetterberg lära oss i kammaren att det var bättre att fria än att fälla.

Jag förstår inte varför herr Zetterberg är inne på att fälla s. k. piratradioföretag och här uttrycker att han icke har något samröre med Ibra Radio. Jag tycker att herr Zetterberg skulle försöka att ha ett samröre med Ibra Radio och med Norea Radio. Ty är det inte egentligen beklagligt, herr Zetterberg, att en sjundedel av Sveriges befolkning som är kristen och organiserad skall, som nu är fallet, behöva förlägga radiostationer till Tanger och därmed nästan försörja ett smugglarnäste? Vidare kan det väl inte anses tillfredsställande att man skall behöva vara hänvisad till sändningar från Norea Radio i Monaco för att över huvud taget få evangeliets budskap hit till Sverige.

Jag hade uppfattningen, herr Zetterberg, att Ni inte var nöjd med de program som Sveriges kristna befolkning för närvarande har tillgång till.

Herr ZETTERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det har använts otroligt många uttryck som det skulle finnas anledning att diskutera, t. ex. uttrycket »goda demokrater». Men kan vi inte nu bortse från den uttrycksstilen, även om den har sina förespråkare?

Någon talade här tidigare om Ibra radio och förväntade att jag skulle föra dess talan. Jag avböjde detta ty jag har inte något samröre med de radioföretag som här nämndes vid namn. Denna enkla upplysning har jag givit. Jag anser inte att det är något att vinna på

att få till stånd ett flertal s. k. fria stationer.

När man här kallar Sveriges Radio för monopolradio är det ett försök att arbeta med enkla psykologiska taleknep — ett försök som jag tycker man skulle kunna avstå från. Vi i Sveriges riksdag har beslutat att ge Sveriges Radio ensamrätt till rundradiosändningar och TV-sändningar. Vi har en demokratisk insyn i detta företag som inte finns på andra håll och den sätter vi värde på. Sveriges Radios religiösa program skulle verkligen behöva diskuteras mer och göras bättre. Men man kan dock betvivla att de blir bättre genom tillkomsten av ett flertal olika sändare som, när det kommer till kritan, kanske skulle sända program liknande Sveriges Radios. Variationerna i Sveriges Radios program är i själva verket ganska betydande. Alla samfund har där möjligheter att komma till tals. Det är inte säkert att detsamma skulle bli förhållandet i en s. k. fri radio. Denna rika variation av programtyper och den breda samfundsrepresentationen finner jag vara tillfredsställande.

Till herr Bohman vill jag säga att jag är tacksam för de kompletterande upplysningar han gav och för att min uppgift om att ungefär en tredjedel av ledamöterna i Europarådets rådgivande församling var närvarande är riktig. Jag utgår från detta eftersom uppgiften inte bestreds av herr Bohman.

Herr BOHMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte exakt säga hur många ledamöter som var närvarande då beslutet fattades på fredagen. Det är inte otroligt att det var ungefär en tredjedel av samtliga ledamöter i församlingen. Men frågan debatterades också på torsdagen, som jag förut framhöll, och då fanns det betydligt fler närvarande. Ingen opposition framfördes mot de meningar som fördes fram från, om jag får använda de orden, vårt håll

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

och där samma uppfattning kom till uttryck som den jag hävdade här från talarstolen.

Är det så att man har en annan uppfattning i en parlamentarisk församling än den som övriga företrädere får man se till att vara närvarande och föra fram sin uppfattning om man vill få denna beaktad.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det kan inte vara nödvändigt att återupprepa den diskussion vi hade förra gången i denna fråga, men när jag suttit och lyssnat till diskussionen och hört högerns och folkpartiets frihetspatos, så förefaller det mig som om det måste vara konstlat. Det vore väl ändå riktigare att ärligt och öppet säga att det är kommersiella intressen ni företrädere och inte frihets- och andra frågor. Det vore renhårigt att säga så. Ni vill att lag och rätt skall sättas åt sidan därför att en enskild människa av egoistiska intressen vill tjäna pengar och företräda intressen, som en liten grupp anser sig ha. Det skulle ha klätt herrarna och damerna om ni varit lika rädda om friheten, när den kränkts i andra sammanhang och när den kränkts för de folkgrupper, som tillhör de ekonomiskt betryckta i detta samhälle, men då har herrarna och damerna tigit och inte gjort någonting.

Herr Ullsten säger att lagen strider mot de flesta svenskars rättsmedvetande. Då skulle jag vilja säga till herr Ullsten, att han är ganska ung, och det är ju hedrande att han är ung, men jag tror inte att han, när det gäller rättsmedvetande, har förstått att om man skall få respekt för svensk lag, bör icke riksdagen i sådana här sammanhang ställa sig bakom en lagbrytare och hävda att man skall värna den rätten. Han har talat om de mänskliga fri- och rättigheterna. För några dagar sedan sade jag att man skall ha rätt till bostad, rätt att skydda sig mot spekulationsvinster

m. m., men var var herrarna och damerna då? Fanns det ingen rätt till detta?

Här gäller det den enskilda kvinna, som vill trotsa svenska riksdagens rätt att stifta lag och skydda svenska folket för vissa åtgärder, men om vi inte accepterar samhällets rätt att skydda sig i vissa situationer, då måste vi också anamma anarki, och det är väl inte meningen att högern och folkpartiet nu skall vara anarkiens förespråkare. Jag vill också säga att när man nu kräver — till och med ifrån ordföranden i första lagutskottet — att man inte skall visa större respekt för vissa rättsprinciper, som bör gälla i ett kulturland, så frågar jag: Menar då ordföranden att man inte heller om man av nöd tvingas till ett brott skall behöva ta ett straff?

Jag vill erinra utskottets ärade ordförande om att jag skulle kunna räkna upp många hårda straff som utdömts, som har framtvingsats av nöd, och där man varit i en sinnesstämning som gjort att man knappast kunnat bedöma saken. Man har emellertid ur rättsäkerhetssynpunkt drivit det hela till sin spets, och då frågar man sig om man nu anser att man skall bryta mot gamla principer i svenska rättsregler och göra en uppluckring av rättskänslan, som vi inte skulle ha någon som helst glädje av.

Jag tror därför, herr talman, att när nu herr Rubin talar om att allmänhetens rättsmedvetande är sårat, så förstår jag mer än väl att han känner sig sårad, därför att det borgerliga rättsmedvetandet är sådant. För dem är det kommersiella viktigare än andra medborgares intressen och rätt. Sedan hörde jag även herr Sjöholm tala om ett fritt land, demokrati och liberalism m. m. Hänger demokrati och frihet på att en enskild människa i Sydsverige skall få vara lagbrytare för att tjäna pengar och tillmötesgå vissa kommersiella intressen, då — måste jag säga — hänger det

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

svenska rättsväsendet i mycket sköra trådar, och det borde vara angeläget att man beaktade detta.

Nu kan naturligtvis herr Rubin säga, att han vill ha en rätt som gäller för en enda person. Jag kan förstå att herr Rubin, som ju representerar ett parti med endast en ledamot, kan företräda detta, men det förvånar mig att högern och folkpartiet har allierat sig på detta sätt, därför att då har de inte tänkt igenom de rättsliga konsekvenserna i ett samhälle, som ändå måste förbehålla sig att respektera lagen och givetvis också finna sig i att lag kan ändras, men rättsprinciperna för lagstiftning skall gälla folket och det demokratiska samhälle vi har.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket. Jag skulle bara vilja säga några ord till herr Martinsson med anledning av hans första anförande.

Herr Martinsson sade att Europarådets nya konvention måste föranleda en skärpning av lagen i dess nuvarande lydelse. Men, herr Martinsson, det blir ju en fråga som vi får ta upp i samband med att konventionen föreläggs riksdagen för godkännande. Riksdagen har ju full frihet att neka att godkänna en sådan konvention och kan därmed hindra ratificering av den. Den är i alla fall inte förpliktande för oss förrän den blivit ratificerad i vederbörlig ordning.

Jag framkastade i mitt första anförande möjligheten att få ett tilläggsprotokoll till konventionen, och jag tror fortfarande att detta kanske är en möjlig utväg. För min del har jag den uppfattningen att man inte bör ratificera konventionen utan att man får de garantier som begärts i den rekommendation som har antagits av den rådgivande församlingen i Europarådet.

Jag tycker att herr Bohmans redo-

görelse var ytterligt klaggörande. Man kan väl inte utan vidare nonchalera ett enhällig utlåtande av Europarådets rådgivande församling.

Beträffande frågan om kommersiell radio trodde herr Martinsson att förekomsten av en sådan inte skulle minska behovet av denna lag, inte ens av 3 § i den. Jag vill då säga att jag vidhåller min uppfattning att intresset för piratradiosändningarna kommer att bortfalla om man får en kommersiell radio, ty då kommer annonsörerna att stödja andra sändningar och därmed kommer också de ekonomiska möjligheterna att saknas för sändningar från fartyg utanför landets gräns. I det lägets behövs piratradiolagen bara som skydd mot störande sändningar och då skulle det räcka med 1 och 2 §§.

För övrigt anser jag — såsom jag föreslog tidigare — att utformningen av denna lag i detalj bör anstå tills man ser om konventionen blir ratificerad och vilken form den slutligen kommer att få.

I övrigt har det mesta redan sagts i debatten. Beräffande herr Lundbergs sista påstående och fråga till mig vill jag bara säga att det måste föreligga en missuppfattning. Jag har inte krävt att man skall bryta mot några rättsprinciper och några rättsregler utan jag har framhållit att man måste följa de regler och lagar som gäller. Men man har naturligtvis rätt att få ändring i vederbörlig ordning av de lagar som man inte anser tillfredsställande.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Jag hade inte anmält mig på talarlistan, fastän jag är en av motionärerna i ärendet, men när herr Lundberg stod häruppe nyss framförde han synpunkter som var så pass kränkande att man som motionär knappast kan låta bli att gå i genmäle.

Herr Lundberg ville bakom motionen och bakom resonemanget från deras si-

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

da, som talat för högern och folkpartiet, spåra ett falskt frihetspatos. Han ansåg att de som motionerat och de som talat för motionerna ville att lag och rätt skall sättas åt sidan därför att en enskild människa vill tjäna pengar. Jag skrev upp detta direkt efter herr Lundbergs anförande. Tyvärr föreligger alltså inte möjligheten att jag missförstått herr Lundberg.

Däremot får jag säga att herr Lundberg grundligt har missförstått vad det hela rör sig om. Som motionärer har vi begagnat vår rätt att föreslå ändringar av en gällande lag. De ändringsförslagen har behandlats på sedvanligt sätt inom vederbörande utskott och är nu uppe i kamrarna för beslut. Förfarandet skiljer sig inte på något sätt från det förfarande som alltid tillämpas.

Vad beträffar våra motiv kan herr Lundberg skildra dem hur han vill. Vi själva redovisar dem på ett annat sätt. Vi säger att vi finner det stötande att man här i landet kriminaliserar innehavet av en radiosändare, genom vilken ingen störning sker. Då är vi naturligtvis tvungna att föra ett resonemang om huruvida störningar sker genom den aktuella sändaren. Herr Zetterberg pekade på telestyrelsens yttrande. Herr Wedén tycks inte vara i kamraren i dag, så han har inte tillfälle att försvara sin ståndpunkt, men jag tycker att den som läser vad som är tryckt på sid. 16 i första lagutskottets utlåtande måste säga sig att telestyrelsen ingalunda har förklarat att piratsändaren stör. Det heter bl. a.:

»Det faktum att innehavarna av vissa 'piratsändare' hittills har lyckats att för sin verksamhet finna sådana frekvenser att praktiskt taget inga svårare störningar har förorsakats annan radiotrafik, sammanhänger till stor del därmed att alla reguljära stationer, som tilldelats frekvenser i de fastställda frekvensplanerna, ännu icke börjat sända.»

Här vitsordas alltså att inga svårare

störningar förorsakats annan radiotrafik. På det lokala planet har de friande vitsorden varit ännu klarare.

Ur det anförande som herr Martinsson nyss höll antecknade jag att dessa sändare »skulle kunna tänkas komma att störa». Jag har faktiskt studerat språk i rätt många år, så jag var på sin tid rätt inexercerad i de olika temporä, och allt vad det nu heter, som finns i språken. Här föreligger såvitt jag förstår konditionalis, irrealis och futurum samtidigt — en sammanfattande beteckning för detta tempus eller modus, vad det nu skall kallas, finns inte såvitt jag har mig bekant i någon språklära. Sändarna »skulle kunna tänkas komma att störa!» Jag tycker att den dag det visar sig att dessa sändare faktiskt stör har man anledning att ingripa, och då har man redan en lagstiftning klar, med vars hjälp man kan ingripa.

Genom att slopa § 3, som föreslås i de båda motionspar som behandlas i dag, skulle man komma ifrån det som känns stötande för många, nämligen att själva innehavet av en radiosändare, med vilken man inte stör annan telekommunikation, kriminaliseras. Då skulle man vinna att de många lyssnare i södra Sverige, som tycker det är trevligt att höra på denna radiosändare, skulle få fortsätta att höra den. Man skulle vidare vinna att myndigheterna inte skulle ställas inför den besvärliga frågan huruvida de skulle behöva föranstalta om åtal mot den som bereder tiotusentals människor en trevlig stund på dagen.

I reservationen har man, i medvetande om att socialdemokrater och centerpartister är bundna genom tidigare diskussioner och ställningstaganden för att inte vilja revidera lagen, ytterligare tonat ned de önskemål som framföres i motionerna till att frågan bör ses över i samband med den omprövning av radioväsendets framtid här i landet som

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

förestår. Det förefaller mig vara en mycket god väg, på vilken även de skulle kunna slå in som tidigare varit motståndare till en direkt revidering av lagen. Man skulle därmed nå samma mål: man skulle under en övergångstid fortfarande kunna låta människorna i södra Sverige lyssna till ett program som de tycker om och man skulle komma ifrån svårigheten att bedöma huruvida åtal borde väckas eller inte.

Inför den omröstning som snart förestår i kammaren vill man gärna hoppas att bland dem som tidigare motsatt sig en lagändring också skall finnas sådana som har sympati för den linje som reservanterna i utskottet skisserat upp.

Herr ZETTERBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Regnéll gav oss en språklig lektion, och vi vet att han är en mycket framstående språkman. Jag erinrar mig i detta sammanhang en annan språklig företeelse, nämligen hiatus, vilket betyder hopp, klyfta. I detta sammanhang kanske jag kan få översätta det till »överhoppning». Herr Regnéll företog sig något dylikt då han citerade ur telestyrelsens yttrande andra stycket på sid. 16 i utlåtandet. Därav drog han en slutsats, som man naturligtvis kan dra men som inte myndigheten själv har dragit. Det avgörande i detta yttrande står emellertid på sid. 15 i utlåtandet och det behöver tydligen anföras ännu en gång: »Om man i stället skulle medge en sändningsverksamhet utanför den internationella ordning, som av teleunionen skapats på radioområdet, på villkor att sändningarna icke vore störande, skulle en sådan bestämmelse med all säkerhet bli mycket svår för att inte säga omöjlig att tillämpa i praktiken.» Det är alltså den tekniskt främsta myndigheten på detta område i vårt land som sagt detta.

Är det inte en något försåtlig formu-

lering, när herr Regnéll sedan säger att han förstår så väl att socialdemokrater och centerpartister är bundna av tidigare ställningstaganden? Är inte högerpartiet och folkpartiet också bundna av vad som hände 1962?

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Regnéll sade att jag missförstod honom och motionen. Får jag då fråga herr Regnéll om exempelvis Radio Syd har ideella motiv för sin verksamhet? Eftersom jag aldrig hört Radio Syds sändningar skulle jag också vilja fråga: Bedriver inte Radio Syd kommersiell verksamhet med betald reklam? Är det inte det senare som dominerar Radio Syds sändningar? Om herr Regnéll kan säga att detta är fel, är givetvis mina påståenden om det kommersiella intresset felaktiga.

Vidare sade herr Regnéll att man inte skall kriminalisera en radiosändare som inte stör någon. Är det bara det hörbart störande som vi stiftar lagar emot i detta land? Jag trodde inte att det förhöll sig på det sättet, och det gör det inte heller.

Eftersom jag har mycket stor respekt för herr Regnéll — mycket större än för övriga inom MbS — måste jag fråga honom om han numera anser att lagbunden ordning och rätt inte skall gälla i vårt svenska samhälle. Så moralupplösande kan väl MbS-rörelsen inte ha varit att han förlorat sinnet för vad som är väsentligt i ett land som Sverige.

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först tacka för den lektion i satslösning som jag har fått av docenten Regnéll. Det var emellertid inte det som uppkallade mig utan det var fru Gärde Widemars resonemang om ratificeringen.

Det är alldeles riktigt som hon säger att riksdagen kan vägra att ratificera denna konvention, när förslag härom

Upphävande av 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

kommer på riksdagens bord. Då får vi väl, hoppas jag, gräla om det den dagen på var sin sida som vi brukar. Men att man kan utgå ifrån att den nya konventionen kommer att innebära en skärpning är vi ju tämligen överens om. Därför förstår jag inte riktigt logiken i att man tar den till intäkt för att skriva till Kungl. Maj:t om en liberalisering i samband med den stora frågan om radiopolitiken.

Fru Gärde Widemar säger att om man får kommersiella bolag, så kommer dessa att få så mycket beställningar, att det inte blir någon plats för dessa piratsändare. De får inga annonser, vilket innebär att de får gå i land, och då behöver man inte ha denna 3 §. Jag tror för min del inte att det blir så. Men om det skulle bli det, så får man verkligen beklaga herr Regnéll, ty då får man ju inte längre de här glada förmiddagarna som man har haft hittills i Malmö.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg ställde en direkt fråga till mig huruvida jag ville förklara att Radio Syd har ideella motiv för sin verksamhet. Den frågan kan jag inte besvara, därför att jag inte har tillräckligt nära kontakt med Radio Syd. Men jag skulle vilja fråga vad det kan ha för betydelse i detta sammanhang om Radio Syd har ideella motiv för sin verksamhet eller inte. Hur många av oss kan säga att vi har ideella motiv för den verksamhet vi bedriver? Vi tjänar vårt dagliga bröd i en hederlig gärning. Vad beträffar innehavaren av Radio Syd har jag för mig att det inte precis är fråga om några sötebrödsdagar. Det är ett strävsamt liv, och såvitt man vet har det inte resulterat i att några förmögenheter har skapats genom denna verksamhet.

Herr Lundberg var på nytt inne på frågan huruvida sändningarna stör. Jag återkommer till att det bör vara de tek-

niska synpunkterna som skall avgöra huruvida man skall kriminalisera en verksamhet som denna eller icke.

Till sist frågade herr Lundberg om MbS menar att lagbunden rätt skall upphöra att gälla. Frågan behöver naturligtvis inte besvaras. Lika klart är att rätt skall utvecklas och förändras allteftersom samhället förändras. Det har herr Lundberg varit en av de första att understryka i denna kammare, och det är ett av skälen till att jag gärna vill sluta med ett ord av uppskattnings av herr Lundbergs insats i det sammanhanget.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Regnéll att jag förstod att jag inte skulle få något svar på frågan om Radio Syd har ideella motiv för sin verksamhet.

Med anledning av herr Regnélls uttalande att Radio Syd tjänar sitt dagliga bröd på ett hederligt sätt skulle jag vilja fråga, om det är hederligt ur svensk rättssynpunkt att man tjänar sitt bröd genom lagstridiga handlingar.

Herr BLIDFORS (s):

Herr talman! Herr Sjöholm uttryckte för en stund sedan sitt bekymmer för bristande kontakt mellan de socialdemokratiska ledamöterna på fyrstadsbänken och väljarna. Jag skulle vilja säga till herr Sjöholm att han inte behöver göra sig besvär med sådana bekymmer. Han borde ha nog av sina egna. Våra kontakter sköter vi även utan herr Sjöholms hjälp.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr *förste vice talmannen* yttrade:

Propositioner framställes först be-
träffande 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öpp-

na havet m. m. och därefter i fråga om reservationsvis framställt yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t.

3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 123; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 32, såvitt avser förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Ernulf m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gärde Widemar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 121 ja och 68 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 41, i anledning av motioner om utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m., angående idrottens hälsofrämjande betydelse, m. m., och angående samhällets stöd åt idrotten.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Det är vanligt här i riksdagen att en motionär, när han fått sina önskemål tillgodosedda i ett utskottsutlåtande, visar sin tillfredsställelse genom att låta bli att begära ordet när frågan kommer upp i kammaren. Då jag nu bryter mot vad som kan anses vara god riksdagspraxis är det dels därför att jag gärna vill uttala ett tack till utskottet för att det så ingående och omsorgsfullt behandlat de olika förslagen om samhällets stöd åt idrotten, och dels för att på några punkter helt kort understryka vad utskottet anfört.

För den som är engagerad inom idrottsrörelsen, och detta gäller flera av kammarens ledamöter, är det glädjande att konstatera de mycket positiva uttalanden som utskottet gjort om idrottens hälsovårdande betydelse och dess värde för ungdomen och uttalandet att idrotten i vidsträckt bemärkelse är en samhällsangelägenhet av stor vikt. Jag har inget att tillägga i fråga om den betygsättning som utskottets uttalande innebär om idrotten och därmed också om idrottsrörelsen.

På en punkt vill jag emellertid något korrigera utskottet. Det står nämligen i utlåtandet: »att betydande insatser i idrottsrörelsen göres av frivilliga, delvis oavlönade eller mycket knapphändigt honorerade krafter». I verkligheten bärs idrotten i största utsträckning upp av frivilliga helt oavlönade ledare och

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

ersättning för styrelseuppdrag eller liknande förtroendeuppdrag är ytterst sällsynta. Med hänsyn till rörelsens omfattning är också antalet helt avlönade tjänster mycket få. Det är alltså de många ideellt arbetande krafterna som utgör förutsättningen för idrottsrörelsens arbete. I detta sammanhang noterar jag med tillfredsställelse följande uttalande av utskottet: »Det värde som detta ideella intresse representerar bör bevaras.»

Det är riktigt, som utskottet framhåller, att gymnastik- och idrottsläroretredningen inom kort kommer att framlägga förslag om en utökning av gymnastik- och idrottsläroretredningen. Samtidigt kommer utredningen också att föreslå att en speciell linje inrättas vid gymnastiska centralinstitutet för utbildning av instruktörer för idrottsrörelsen. Den utökade gymnastik- och idrottsläroretredningen, liksom instruktöretredningen, är avsedd att starta redan 1966. Om förslaget bifalles av regeringen och riksdagen kommer ett gammalt önskemål från idrottens specialförbund om utbildning av kunniga instruktörer att förverkligas ganska snart.

Men därmed är inte utbildningsfrågan för idrottens ledare och instruktörer löst, då behovet av välutbildade och kvalificerade ledare är mycket stort. Därför är det angeläget att denna fråga, som utskottet också mycket riktigt framhåller, blir föremål för överväganden och förslag inom en statlig utredning. Det är då viktigt att kontakt kommer att sökas med den ledarutredning som nu pågår inom Riksidrottsförbundet. Den är representativ för hela idrottsrörelsen i vårt land eftersom såväl Korporationsidrottsförbundet som Skid- och friluftsförbundet är representerade i utredningen. Dessutom har både Svenska stadsförbundet och Svenska kommunförbundet representanter med i utredningen. Det material som samlats och de överväganden som gjorts inom denna utredning kan säkert bli

ett gott underlag för en fortsatt statlig utredning om förslag till åtgärder från samhällets sida för att få en tillfredsställande utbildning av ledare för idrotten.

Utskottet har också ägnat uppmärksamhet åt behovet av en utökad idrottsvetenskaplig forskning. Förslag om sådana åtgärder har tidigare framförts. Gymnastikläroretredningssakkunniga föreslog 1951 bl. a. att det förutom den befintliga fysiologiska institutionen vid gymnastiska centralinstitutet också skulle inrättas institutioner för idrottsvetenskaplig forskning inom områdena anatomi och pedagogik-psykologi. Om nya och nödvändiga resurser nu kommer att ställas till förfogande för en utökad idrottsvetenskaplig forskning är det önskvärt att utökningen kommer att ske vid gymnastiska centralinstitutet där forskning på detta område redan pågår.

De erkännanden som elitidrotten får av utskottet har självfallet noterats med mycket stor tillfredsställelse av idrottens specialförbund som närmast svarar för elitidrotten här i landet. Svårigheterna för våra elitidrottsmän att hävda sig i den allt hårdare internationella konkurrensen är väl bakgrunden till utskottets förslag om att åtgärder skall prövas för att göra det möjligt att förena universitetsstudier med rationell idrottsträning, på samma sätt som sker i USA och en del andra länder. Denna tanke har kanske tidigare ansetts vara alltför djärv för svenska förhållanden, men den har nyligen aktualiserats av ordföranden i Svenska friidrottsförbundet, som anser att det på detta sätt skulle öppnas en väg att få fram elitidrottsmän inom friidrotten. När utskottet nu är inne på samma linje som företrädarna för elitidrotten, kommer detta med all sannolikhet att tolkas som ett betydelsefullt ställningstagande för elitidrotten i vårt land.

Jag vill till slut framföra ett önskemål om att den föreslagna utredningen

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

även ägnar uppmärksamhet åt studentidrotten i stort. Det är känt att förhållandena för utövande av motionsidrott och elitidrott vid våra universitet och högskolor är synnerligen otillfredsställande. Bristen på lokaler, ledare och instruktörer har tidigare påtalats här i riksdagen. Det är min förhoppning att utredningen i detta avseende skall kunna framlägga förslag som innebär väsentligt förbättrade villkor och förutsättningar för studenternas idrott vid våra universitet och högskolor.

Herr talman! Av det anförda framgår med all tydlighet att jag inte har något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Även jag är en av de djärva som vågar besvara kammaren med några reflexioner i detta ärende trots att det föreligger ett enhälligt och positivt utskottsutlåtande. Sedan jag har tagit del av huru tidningarna slagit upp och presenterat detta utlåtande anser jag det emellertid nödvändigt att kraftigt understryka den mening där utskottet säger: »Utredningen bör främst taga sikte på att alla medborgare i vårt land skall kunna få en för olika kategorier lämpligt avpassad fysisk träning.» Jag vill också särskilt betona ordet »främst», eftersom tidningarnas sätt att delge allmänheten utskottets förslag kan ha bidragit några av motionsidrottens utövare den uppfattningen att det enbart är fråga om tävlings- och elitidrottens ekonomiska situation och inte om motionsidrottens. Så är ingalunda fallet. Hela utskottets behandling av denna fråga har besjälats av insikten om att dessa båda delar av idrotten behövs såsom en komplettering till varandra: elitidrotten som en inspirationskälla och, får vi hoppas, stilbildare för vår ungdom, motionsidrotten såsom ett medel

för den enskilda människans fysiska träning som är så nödvändig för vårt bilåkande och stillasittande folk.

Detta var den ena anledningen till att jag hade djärvheten att besvara kammaren. Den andra är att min hemstad Gävle på ett särskilt sätt kommit att få del av den gagnarika verksamhet som bl. a. utövas av Skid- och friluftsförbundet, nämligen genom tillkomsten av en motionscentral som uppförts i samarbete mellan staden och arbetsmarknadsstyrelsen. Denna anläggning, som nyligen är öppnad och som har kostat 1,3 miljon kronor, har finansierats med statsbidrag till ett belopp av 720 000 kronor och med kommunalt bidrag till 580 000 kronor. Jag har redan nu velat fästa uppmärksamheten på denna anläggning, eftersom Skid- och friluftsförbundet har betonat att den kommer att stå modell för eventuella liknande anläggningar på andra håll i landet. Den utredning som skall syssla med idrottens förhållanden är därför hjärtligt välkommen, om man anser det önskvärt att besöka Gävle och studera stadens motionscentral. Representanter för Gävle stad har uttryckt sin stora glädje inför tanken att utredningen skulle vilja hedra staden med ett besök.

Den omständigheten att motionscentralen i Gävle redan utnyttjas av 1 000—1 500 personer i veckan och att den dagligen tillföres nya besökare är väl om något ett bevis för att det finns ett stort behov även för denna form av fysisk aktivitet.

Behovet av fysisk och andlig verksamhet i väl avvägda proportioner ifrågasättes numera icke av någon. Man kan i sammanhanget också fråga: Vad nyttar ökade materiella och ekonomiska resurser den enskilda människan, om hon inte har hälsan? Och får vi människor hälsans stora gåva utan fysiska ansträngningar? Nej, säger läkare och vetenskapsmän. Men förmodligen är det så som en tidning skrev i anledning av det utskottsutlåtande vi nu behandlar:

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

«Att plåga sin kropp torde i allmänhet kräva mer energi än att plåga en motor.» Jag förmodar att många av oss inte står helt främmande för denna tidningens reflexion.

En eventuell utredning har mycket att studera ute på en av främjandets nya anläggningar. Jag skall inte här trötta med någon uppräknig av vilka verksamheter som bedrivs på detta område. Jag nöjer mig med att understryka att det samarbete som etablerats med några läkare är mycket uppskattat och uppmärksammat. Det består bl. a. i att en läkare har tagit sig an uppträning av personer som skall opereras men har dålig kondition, en docent har tagit sig an uppträning av svaga ryggar o. s. v. Det anordnas också kurser för kommunalanställda, sjukgymnaster, läkare, träningsledare m. m. Jag vill här bara understryka betydelsen av att även den delen av motions- och idrottsutövandet får komma med som färdkost i den blivande utredningens arbete.

Herr talman! Jag yrkar med glädje bifall till utskottets enhälliga hemställan.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Som motionär vill jag i likhet med herr Allard framhålla att välviljan varit mycket stor vid detta ärendes behandling i utskottet. Det är sällan som motionärernas önskemål blir tillgodosedda i så hög grad som här. Utlåntandet verkar invändningsfritt, och det är tydligt att man inom utskottet har gått till verket med berömvärda ambitioner. Nöjda motionärer, erkännanden till utskottet och stor enighet i kamraren — det är inte ofta vi upplever en sådan idyll. Det är helt i sin ordning, herr talman, att detta ärende har kommit upp till behandling under den vänliga veckan.

Vi som så ofta och ibland med inslag av otålighet diskuterar idrottsanslag och, på sista tiden, bingospel, har i dag tillfälle att utan taggar och förebråelser diskutera om bättre framtida vill-

kor för den svenska idrotten. Detta ärende har på sina håll i pressen förhandsrecenserats. En tidning skrev att det förslag som vi nu behandlar är det mest positiva som gjorts för idrotten under de senaste decennierna. Detta är kanske överord, herr talman, men jag tror att en välvillig riksdagsbehandling hälsas med tillfredsställelse inom de vidaste kretsar av vårt folk.

Jag blev kanske en smula betänksam när det blev klart att utskottet skulle resa till Sovjet för att på ort och ställe studera den där i så hög grad statsdirigerade idrotten. Det är möjligt att utskottet trots allt hittar några korn där, men jag tror att Lennart Strandberg, vår gamle sprintermästare som nu är sportchef på tidningen Arbetet, har rätt när han i sin tidning framhåller att varken det ryska eller det amerikanska systemet passar här. Lennart Strandberg framhåller mot bakgrunden av sin rika erfarenhet att det västtyska systemet passar bättre för den svenska mentaliteten. Utskottet har kanske också införskaffat upplysningar om dessa förhållanden. Under alla omständigheter bör en kommande utredning studera den västtyska idrottens organisation och uppbyggnad.

Det finns ett par uppgifter av speciellt intresse i utskottets utlåtande, exempelvis den att kommunernas sammanlagda kostnader för idrotts- och friluftsliv för närvarande uppgår till mer än 200 miljoner kronor per år. Det betyder en fyrdubbling på tio år. Det är bra att det blivit klart utsagt, ty i den allmänna pressdebatten glömmar man ofta kommunernas och landstingens starka engagemang.

Trots bristande resurser har den svenska idrotten som bekant utvecklats mycket gynnsamt även under de senaste åren. Detta framgår med all önskvärd tydlighet av Riksidrottsförbundets och Korporationsidrottsförbundets yttranden som bifogats utskottets utlåtande. Riksidrottsförbundet kan exempelvis re-

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

dovisa vackra framgångar för ungdomsverksamheten och har över huvud taget en framtidsplanering som imponerar. Korporationsidrottsförbundet har vuxit ut till en väldig folkrörelse, och det ökade intresset för motionsbetonad familjeidrott skapar ständigt nya behov av idrottsplatser, isbanor och inomhushallar. Det är nästan otroligt att vi enbart inom korpfbollen har inte mindre än 10 707 fotbollslag och att ett enda företag, nämligen Asea, redovisar 32 fotbollslag.

Men vad som imponerar ännu mera är kanske att man har 50 000 tävlings- och föreningsledare, som på sin fritid och oftast utan någon som helst ersättning organiserar idrotten för arbetskamrater eller grannar i bostadsområdet.

Den av allmänna beredningsutskottet föreslagna utredningen är en angelägenhet ej blott för vår ungdom. Pensionärs-motion, husmodersgymnastik och den för varje år inom företagen alltmer populära pausgymnastiken liksom handikappidrott och rehabiliteringsidrott engagerar folk i alla åldrar.

Utskottet föreslår att utredningens uppgift anförtros en kommitté med parlamentarisk representation. Jag finner detta påpekande naturligt och riktigt. Man kan utgå ifrån att åtgärder i den av utskottet angivna riktningen blir mycket kostnadskrävande. Därför tror jag att det med tanke på den fortsatta parlamentariska behandlingen är fördelaktigt om riksdagsmän får tillfälle att delta även i utredningsarbetet. Det finns ju glädjande nog inom alla partier riksdagsmän med stark förankring även inom idrottsvärlden. Deras samlade erfarenheter av samhälls- och idrottsarbetet kan bli av stort värde för den kommande utredningen.

I detta sammanhang vill jag i likhet med fackorganet Idrottsbladet starkt understryka behovet av en verkligt snabb utredning. Denna utredning får inte onödigt dra ut på tiden.

När man efter fattig förmåga försöker hänga med i den aktuella idrottsdebatten gör man ofta den reflexionen, att det i hög grad handlar om pengar. Jag delar utskottets mening att elitidrotten är en viktig del av idrottsverksamheten i stort men tycker samtidigt att det är en smula trist att via tidningarnas idrottssidor följa vad som sker på detta område. Det går ju knappast en dag utan att nya värvningar, proffsaffärer och platsanskaffning med pengar över eller under bordet skildras på ett uppseendeväckande sätt, på ett sätt som utan tvekan på många håll skadar idrottsrörelsen.

Det är kanske mot denna bakgrund inte så märkligt att lilla Grimsås' framgångsrika kamp på senhösten mot giganterna väckte sådant intresse på alla håll. Grimsås blev en frisk fläkt inom idrottsvärlden, och dess prestationer väckte beundran långt utanför idrottens intressesfär. Den lilla föreningen har säkert med detta bevisat att man med kamratskap, träningsvilja och entusiasm kan komma långt, även om de ekonomiska och personella resurserna är mycket blygsamma. Det är skönt att någon gång konstatera detta i en tid då pengar och stora ekonomiska resurser tycks spela en avgörande roll för bedrivandet av det vi kallar elitidrott.

Allmänna beredningsutskottets positiva utlåtande till här föreliggande motioner ger oss möjlighet att nu slå ett slag för den svenska idrotten. På lång sikt skapas bättre och gynnsammare förhållanden för idrotten. Jag vill för min del varmt tillstyrka förslaget att omfattningen och utformningen av det samhälleliga stödet till idrotten blir föremål för en skyndsam utredning.

Herr SKOGLÖSA (cp):

Herr talman! Efter de många vackra ord som här är sagda skulle jag kanske inte behöva gå upp i talarstolen. Men jag kan inte underlåta att trycka på några saker som jag anser framför allt

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

vara betydelsefulla i de uttalanden och de motioner som nu behandlas.

I centerpartimotionen har man talat om många sådana frågor: bättre utvecklingsmöjligheter för elitidrotten, för motionsidrotten och friskvården. Man har också talat om förstärkt idrottsmedicinsk forskning, allmän läkarkontroll etc. Vi är väl allesammans överens om att dessa saker har mycket stor betydelse för idrotten och idrottsutövarna av i dag.

Idrotten har under många år, som också framhållits i vissa av uttalandena från remissinstanserna, kämpat med svårigheter i många avseenden. Resurserna har varit för små för att man över huvud taget skulle kunna ta upp allt det arbete som man skulle vilja göra och som skulle vara önskvärt i samband med idrottens utövande.

I centerpartimotionen och någon av de andra motionerna har det tryckts på dessa saker. Det är för oss en mycket stor glädje att man i utskottet så enhälligt har kunnat acceptera alla dessa synpunkter liksom att alla de som hittills har talat här i kammaren så enhälligt anslutit sig till vad som i detta avseende framförts.

Jag skall inte gå in på den betydelse som idrotten i dag har i olika sammanhang. Det är så väl uttryckt i utskottsutlåtandet och av dem som tidigare här har framträtt, att jag för min del skall nöja mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! Liksom övriga talare i detta ärende uttalar jag till utskottet min glädje och tacksamhet för den behandling som motionen har fått.

Jag har, herr talman, begärt ordet inte bara för att framföra denna min tacksamhet utan också därför att jag till kammarens protokoll vill anföra vissa speciella önskemål i anslutning till vår gruppmotion nr 20 i denna kammare.

Även om den svenska idrottsrörelsen

kan te sig rätt imponerande, framför allt med tanke på den fortgående snabba medlemstillväxten och den organisatoriska stabiliteten, försvåras den idrottsliga verksamheten av en rad negativa faktorer. Bland de viktigaste av dessa är utan tvivel finansieringssvårigheterna. Det är bristen på ledare och instruktörer samt bristen på idrottsplatser och klubblokaler.

Sämst ställda är i regel de mindre föreningarna, då de ju saknar nämnda tävlingsinkomster, men även åtskilliga större föreningar har tyngande ekonomiska problem att dras med. Det hör numera till ordningen för dagen att ledarna måste ta pengar ur egen ficka för att nödtorftigt hålla den aktiva idrottsverksamheten i gång. Det hör också till rutinen att syssla med insamlingar, basarer och bingspel för att få samman oundgängliga medel.

På senare tid har också framträtt tydliga tecken på en kommersialisering inom svensk idrott. Denna kommersialisering tar sig bl. a. uttryck i stötande former av privat reklam på idrottsplatser, på idrottsdräkter och på redskap samt genom att stora tävlingar liksom stipendieverksamhet äger rum i privata företags namn och utnyttjas i deras intressen. Även om enligt vår mening dylik verksamhet inte helt skall förbjudas är det ändå på så sätt att idrottsorganisationerna genom brist på pengar ofta handlar under tvång och därför inte förmår att hålla det påträngande privata intresset inom rimliga gränser.

Samhällets stödåtgärder på idrottens område måste ges en betydligt större omfattning än vad som hittills varit fallet. Jag vill i detta sammanhang erinra om riksdagsbeslutet av år 1939, vars innebörd var att 50 procent av tipsmedlen skulle anslås till idrottsliga ändamål samt 20 procent till fonden för friluftslivets främjande. Jag anser att man, utan att exakt binda sig vid den procentuella fördelning som förutsågs år 1939, bör anse denna vara en rikt-

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

punkt och att perspektivet bör ställas om till en betydligt starkare satsning på idrottsrörelsens utveckling.

Utbildningen av gymnastiklärare är för närvarande underdimensionerad i förhållande till föreliggande behov. Utbildningskapaciteten kan ökas genom inrättande av nya utbildningsinstitutioner i exempelvis Norrland, Sydsverige eller Västsverige. Vidare är det högst nödvändigt med en undersökning av möjligheterna för en utökad och förbättrad skolning av idrottskonstruktörer på olika nivåer. I detta sammanhang bör beaktas att vårt land för närvarande helt saknar möjligheter till skolning av elitinstruktörer för olika grenar. De s. k. topptränare som finns är huvudsakligen självlärda eller också skolade utomlands.

I samband med frågan om utbildningen av instruktörer måste spørsmålet om dessas anställningsmöjligheter och trygghet i anställningen också utredas. Dessutom bör frågan om en radikal förbättring av möjligheterna till en rationell idrottsutövning vid våra akademiska läroanstalter beaktas och bli föremål för behandling i den kommande utredningen.

Trots att det i vårt land under senare år förekommit en livlig byggnadsverksamhet för uppförande av olika idrottsanläggningar råder det en stor brist på anläggningar för träningsändamål. En sådan brist föreligger inte endast i tätorterna. Säkerligen kan man förutsätta att kommunerna, om möjligheterna till statliga bidrag avsevärt ökar i fortsättningen, ytterligare kommer att engagera sig i nya idrottsbyggen. Dylka idrottsanläggningar, på vilka det nu råder stor brist, skulle ha sin stora betydelse när det gäller att engagera ungdom som i dag söker utlopp för sin ungdomliga energi på områden, vilka inte alltid är de lämpligaste från samhällets synpunkt.

Korporationsidrotten har under senare år fått en väsentlig betydelse framför

allt genom att den i sin aktiva verksamhet — huvudsakligen i motionens form — lyckats till sig knyta stora grupper av människor, som tidigare inte deltagit i eller som upphört med regelbunden idrottsutövning.

Vad korporationsidrotten, denna breda idrottsrörelse, betyder för folkhälsan kan i detta sammanhang inte överskattas. Den har intresserat husmödrar, barn och ungdom samt pensionärer för aktivt deltagande i idrott och gymnastik. Viktiga initiativ har även tagits när det gäller de handikappade. Självfallet har dessa initiativ och dessa insatser sitt stora värde i socialt avseende.

Korporationsidrotten kan säkerligen också expandera ytterligare och nå betydligt fler människor. En förutsättning för detta är dock att korporationsidrotten erhåller ett väsentligt ökat stöd från samhället, finansiellt och i andra former.

Detta var, herr talman, några synpunkter och önskemål som jag gärna ville få antecknade till kammarens protokoll, och jag uttalar den förhoppningen att den kommande utredningen också tar hänsyn till de framförda önskemålen.

I likhet med övriga talare är jag helt ense med utskottet och yrkar givetvis bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! De tidigare talarna har varit glada över beredningsutskottets skrivning, och även jag är utomordentligt glad över den positiva skrivning som beredningsutskottet bestått dessa motioner, alldenstund jag är verksam på det lokala planet inom idrottsrörelsen, nämligen inom en idrottsstyrelse, och vet vilka problem idrotten har att brottas med.

Tidigare talare har också betygat idrottens och gymnastikens stora betydelse för vår folkhälsa. Man har även understrukit att den moderna företagshälsovården spelar en utomordentligt

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

viktig roll i förebyggandet av yrkesskador och i rehabiliteringsarbetet, och det vill jag instämma i.

Den stora betydelse idrotten har när det gäller att påverka ungdomens levnadsvanor och livsstil i positiv riktning känner alla som arbetar på detta område väl till. Vi vet också att elitidrotten därvidlag har ytterligt stor betydelse.

Vi är medvetna om att vi med en god elitidrott har betydligt större möjligheter att sporra våra ungdomar till träning. Ungdomen vill ha idoler och förebilder att se upp till. Vi kan erinra oss 1940-talets Gunder Hägg- och Arne Andersson-yr, under vilken vi fick fram så många utomordentliga idrottsmän.

Elitidrottsmännen har trots allt en del problem under och även efter den tid som de är aktiva. De får ändå, vilket utskottet också tryckt på i sin skrivning, eftersätta sin utbildning, och sedan de upphört med sin tävlingsidrott uppstår i många fall problem med försörjningen. Därför är jag glad åt att utskottet givit den anvisningen, att dessa idrottsmän bör ha möjligheter att kunna utbildas till tränare, instruktörer och ledare.

När man arbetar på det kommunala planet får man klart för sig hur utomordentligt svårt idrottsföreningarna har det i ekonomiskt avseende. Det har tidigare nämnts att kommunerna satsar över 200 miljoner kronor om året på idrotten. I min egen stad satsar man ungefär 3,5 miljoner på olika former av idrott. De olika idrottsföreningarna i staden får i statsbidrag 44 022 kronor, vilket markerar den kraftiga skillnaden mellan statens och kommunernas åtaganden på detta område.

När det gäller de nya idrottsanläggningar som byggs vill väl ingen klandra kommunerna för deras ambitioner. Det är helt i sin ordning att man vill ge publiken bättre möjlighet att se idrott och att man vill ge de idrottande bättre möjligheter till träning. Detta har emel-

lertid också medfört att hyrorna många gånger blivit för höga för föreningarna.

Många mindre idrottsföreningar har svårt att fortsätta sin verksamhet, speciellt bandyklubbarna, som inte orkar med hyrorna för de konstfrusna banor som tillkommit.

Vi har från folkpartihåll vid flera riksdagar motionerat om ett kraftigt ökat stöd till idrotten. När nu allmänna beredningsutskottet tar upp idrottens problem i hela dess vidd i sin positiva skrivning är vi glada över att utskottet givit frågan dess rätta dimensioner. Utskottet har därvid också tagit upp de flesta av de spörsmål som är angelägna för idrotten.

Herr talman! Jag skall icke orda mera i detta ärende utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att rikta en fråga till beredningsutskottets ordförande.

I likhet med övriga talare vill jag uttala min tillfredsställelse över det grepp på frågan som beredningsutskottet har tagit. Det innebär många väsentliga ting. Jag skall bara nämna något av vad utskottet vill ha, herr talman.

Utskottet vill ha en allmän upprustning av idrottsverksamheten, och det förutsätter ökad tillgång till anläggningar av olika slag inte endast för elit- och tävlingsidrott utan även för motionsidrott och träning och andra mindre publikdragande former av idrottsutövning, skriver utskottet. Vidare vill utskottet att bristen på tränare och instruktörer skall avhjälpas, att inom universitetet och på andra ställen utbildningen i idrottsliga ämnen skall vidgas samt att den idrottsvetenskapliga forskningen skall utbyggas både vad gäller elitidrott och motionsidrott. Utskottet vill också ha särskilda anordningar för att bereda elitidrottsmän möjlighet att vid sidan av sin idrottsutövning få teoretisk och praktisk yrkesutbildning.

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

Frågan om läkarundersökning och läkarvård i samband med idrott berörs också av utskottet, liksom ytterligare några ting.

Detta är, som senast herr Andersson i Örebro framhöll, ett mycket ambitiöst program, och liksom ett par föregående talare, som tidigare verkat för ett större grepp, vill jag uttala min tillfredsställelse över programmet. Men det är alldeles klart att förverkligandet kommer att kräva väsentligt ökade uppoffringar från det allmännas sida, och det gläder mig verkligen att herr Lindahl nyss uttalade, att det måste bli kostnadskrävande.

Låt oss därför inte diskutera om vad som har varit utan rikta blicken framåt. Jag konstaterar emellertid att utskottet skrivit: »De reformer en utredning torde leda till kan komma att ställa ökade krav på ekonomiska insatser från det allmänna.» Jag anser att allvaret i det program som utskottet skisserat inte kan vara så stort, om man inte vill erkänna att förverkligandet *kommer att* kräva väsentligt ökade insatser från det allmännas sida. Utskottet skriver att det »kan komma att» kosta pengar, men om man menar allvar med denna väl motiverade önskelista måste man ju klargöra att förverkligandet *kommer att betyda* väsentligt ökade uppoffringar. Den utredning som nu föreslås bli igångsatt är så viktig, tycker jag, att den bör ha med sig ett besked om att riksdagens andra kammare är villig att rekommendera väsentligt ökade ekonomiska uppoffringar.

Därför frågar jag utskottets ordförande, fru Eriksson i Stockholm: Vill fru Eriksson instämma med herr Lindahl och mig och — jag är säker — åtskilliga andra talare?

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Svaret på herr Ohlins fråga finns i utskottsutlåtandet. Herr Ohlin har ju själv läst upp vad som står

i utskottsutlåtandet. Där står att detta kan komma att ställa ökade krav. Är det inte riktigt? Vill herr Ohlin bestrida att det kan komma att ställa ökade krav? Utskottet bestrider det inte; vi har ju tvärtom skrivit det i utskottsutlåtandet.

Sedan vill jag säga ett par ord om hur jag ser på denna fråga. Jag tycker inte att det först och främst är en fråga om huruvida vi skall rösta för 2, 3 eller 4 miljoner kronor mera i anslag än vi nu har. Jag ser saken betydligt vidare. Det investeras i dag och det kommer under de närmaste åren att investeras, särskilt av kommunerna, oerhört stora summor. Det planeras och färdigställs just nu idrottshallar och utomordentligt flotta simhallar över hela vårt land. Om de skall bli räntabla, om de verkligen skall så att säga löna sig, måste det finnas folk som kan undervisa där och fungera som tränare. Det är helt enkelt en fråga om lönsamhet att se till att man har utbildat folk så att investeringarna kan utnyttjas. Annars blir investeringarna till döda pengar.

Jag ser en utbyggnad av idrottsverksamheten på olika områden som ett mycket väsentligt bidrag till hälsovården. Jag tror nämligen inte att vår hälsovård i framtiden först och främst kommer att vara beroende av att vi har en rad stora sjukhus, utan jag tror, som jag sade häromdagen, att det avgörande kommer att bli att vi har en förebyggande hälsovård, och dit räknar jag fysisk fostran.

Jag ser inte dessa pengar som utgifter på så och så många miljoner i dag utan som utgifter som vi mer och mer kommer att få igen i form av minskade kostnader på hälsokontot och minskade kostnader, tror jag, för uppfostran av ungdom.

Jag tror vidare att om en så stor del av vår ungdom som vi i dag har räknat med och planerat för skall bedriva teoretiska studier, så måste vi ha en mycket bättre beredskap för att de skall kunna bevara sina fysiska krafter. Detta

Utbyggnad av Gymnastiska centralinstitutet, m. m.

läter kanske naivt, men det är min uppfattning att den stora del av vår ungdom som i dag inte går ut i arbetslivet utan ägnar sig åt studier måste få en komplettering till sina studier i en väl utbyggd idrottsverksamhet. Jag anser att vi får igen även de pengarna. Om arbetslivet skall kunna fungera i de former det alltmer utvecklas i behövs det också ett stöd för arbetskraften, vilket jag tror man kan åstadkomma genom en utbyggd idrottsverksamhet, en utbyggd korporationsidrott bl. a.

Jag är inte övertygad om att väsentliga utbyggnader av den fysiska fostran kommer att innebära att vi satsar mycket mer pengar, utan jag tror att det kommer att bli en mycket god hushållning på längre sikt. Därmed tycker jag mig ha besvarat herr Ohlins fråga, huruvida vi som har förordat en utredning är beredda att satsa pengar på idrotten. Vi är också beredda att ta emot de vinster som man får genom att satsa på idrottsutbildning. Jag tror att vi får igen pengarna på många andra sätt. Då blir det inget äventyr. Jag tror att herr Ohlin kan vara lugn på den punkten.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det begärs en allmän upprustning av idrottsverksamheten, och en hel del av de saker som detta kommer att innebära konkretiseras mycket väl, tycker jag. Nu säger utskottsordföranden att det är väl riktigt att detta kan komma att ställa ökade krav på ekonomiska insatser från det allmänna. Det vare mig fjärran att vilja märka ord — uttryckssätt intresserar mig inte. Men min fråga var enkel och rakt på sak: Får vi tolka det så, att utskottet delar den uppfattning som uttryckts av bl. a. herr Lindahl och mig att detta kommer att kräva väsentligt ökade insatser av det allmänna — inte att det kan tänkas att det gör det, utan att det är säkert att det gör det? Allvarret bakom detta program beror i hög grad på om man också är villig att re-

kommendera ökade ekonomiska insatser.

Sedan är det en helt annan sak att fru Eriksson och jag är överens om att samhället får tillbaka mycket, både i ekonomiskt avseende och i andra avseenden. Det är den andra sidan av saken, men här diskuterar vi den insats man vill göra, om man vill erkänna att det inte går att begära allt detta utan att vara villig att från samhällets sida göra de ökade uppoffringar som kan göra allvar av programmet.

Herr EDLUND (h):

Herr talman! Herr Allard inledde denna debatt med att påpeka att motionärerna lämpligen borde visa sin tacksamhet över utskottets positiva ställningstagande och tillstyrkan genom att inte uppta kammarens dyrbara tid med extra utläggningar. Men eftersom flertalet motionärer ändå inte följt det goda rådet, är det kanske befogat att även jag såsom en av motionärerna uttalar min stora tillfredsställelse över och mitt tack för utskottets ingående studium av och positiva ställningstagande i denna för hela vårt folk så oerhört betydelsefulla fråga.

Låt mig alltså, herr talman, bidra med ytterligare en ros till de många som under debatten överräckts till utskottets ärade ordförande.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag skall inte göra några längre utläggningar i detta ärende, och jag skall heller inte tala om idrottens betydelse; den känner vi nog till. Det har riktats många vackra tacksamhetens ord till allmänna beredningsutskottet, och det kan också jag göra. Det är inte varje dag som centerns partimotioner får en så välvillig behandling som denna motion fått eller består med så många vackra ord som i dag yttrats från denna talarstol.

Jag vill bara understryka en sak. Vad allmänna beredningsutskottet säger på

Kommunernas upphandlingsverksamhet

s. 6 är mycket värdefullt: »Ett av den svenska idrottens f. n. mest brännande problem synes vara bristen på tränare och instruktörer samt ledare som är kvalificerade för olika uppgifter inom idrottsverksamheten.»

Det är nu tredje året i följd som denna fråga behandlas, och riksdagen har enhälligt uttalat sig för att den bör utredas. Vid en interpellationsdebatt som jag hade med statsrådet Lange under vårriksdagen sade statsrådet att han inte hade för avsikt att tillsätta någon utredning i denna fråga. När nu riksdagen för andra gången uttalar sig i denna riktning hoppas jag att vi äntligen får denna brännande fråga ordentligt utredd.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14**Kommunernas upphandlingsverksamhet**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner angående kommunernas upphandlingsverksamhet.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **NORDGREN** (h):

Herr talman! Genom 1952 års upphandlingskungörelse har det för större delen av den statliga sektorn stadgats hur upphandling skall ske. Upphandlingskungörelsen tillkom för att »förbilliga, rationalisera och standardisera» den statliga upphandlingen. Liknande regler finns för närvarande inte för kommunernas upphandling. Från näringslivet har man liksom i ett flertal riksdagsmotioner, som under senare riksdagar blivit avslagna, framfört önskemål om att den kommunala upphandlingen skall underkastas upphandlingskungörelsens bestämmelser. Härvid har understrukits att den ojämförligt största delen av kommunernas upphandling

sker under fullt tillfredsställande former men att avsaknaden av formella regler ofta medfört osäkerhet vid de kommunala myndigheternas handläggning av upphandlingsärenden och ibland lett till ganska egendomliga beslut.

Enligt vissa beräkningar torde värdet av den kommunala upphandlingen uppgå till drygt fem miljarder kronor per år. Det kan därför fastslås att den kommunala upphandlingen är en viktig faktor i landets ekonomi samt näringslivets verksamhet och inriktning.

En företagare bör då han avger ett anbud känna trygghet i förvisningen att alla anbud bedöms med hänsyn till ekonomiska och kvalitetsmässiga faktorer. Detta är tyvärr för närvarande inte alltid fallet.

Eftersom den kommunala upphandlingen liksom den statliga till övervägande del finansieras med skattemedel bör det också ligga i skattebetalarnas intresse att upphandlingen sker på ett sådant sätt, att skattemedlen kommer till bästa möjliga användning.

Utskottet säger sig ha erfarit att det nu föreligger ett genom en särskild utredning inom de kommunala förbunden utarbetat förslag till allmänna bestämmelser om upphandling och arbete m. m. för kommunernas räkning. Förslaget kommer att behandlas under november månad av de kommunala förbundens styrelser.

Med anledning av vad utskottet erfarit och anförut har jag i dag inget yrkande. Jag ber bara att få uttala den förhoppningen, att de normer som de kommunala förbunden kommer att anta skall tillgodose såväl skattebetalarnas som näringslivets intressen och att alla företag — oavsett företagsform — erbjuds möjligheter att inlämna anbud och få dem prövade på lika villkor och med hänsyn till ekonomiska och kvalitetsmässiga grunder.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Interpellation ang. undersökning av orsakerna till trafikolyckor — Interpellation ang. statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar i anslutning till fritidsbebyggelse

§ 15

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckta motioner angående mättningsförfarandet inom byggnads- och anläggningsverksamheten, samt

nr 44, i anledning av väckta motioner angående utbyggnad av Södertälje kanal m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16

Interpellation ang. undersökning av orsakerna till trafikolyckor

Ordet lämnades på begäran till

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp), som yttrade:

Herr talman! Vägdödens härjningar inger oss alla stark oro. Alldeles särskilt har de rekordolyckssiffror, som redovisats för oktober månad, blivit en allvarlig tankeställare. Många frågar sig, vad som ytterligare kan göras för att begränsa eller nedbringa olycksfrekvensen.

I åtskilliga fall synes förklaringen till uppkommande trafikolyckor ge sig utan vidare. I andra fall återigen torde ett klarläggande icke kunna ske utan ingående undersökningar. Som ett allmänt omdöme gäller, att vår kunskap om de verkliga orsakerna till trafikolyckorna är tämligen begränsad. Några noggranna och inträngande analyser av vilka faktorer som bidragit till att framkalla en svårare trafikolycka görs som regel inte. Visserligen sker normalt en polisundersökning. Denna syftar emellertid huvudsakligen till att vara en grund för den rättsliga bedömningen av trafikolyckan.

Man kan dra en parallell med de olyckor som drabbar flygtrafiken. Vid dy-

lika tillfällen tillsätts en haverikommission för att söka kartlägga orsakerna till olyckan, i syfte att bl. a. skapa underlag för en profylaktisk verksamhet i trafiksäkerhetens intresse.

Vid vägtrafikolyckor förekommer emellertid inte något liknande. Ingen försöker sig på att göra en ingående granskning och analys av de faktorer som påverkat olyckan, av bilarnas kondition, vägens beskaffenhet, förarnas kapacitet i de enskilda fallen osv. Det är uppenbart att om vi verkligen skall kunna komma till rätta med den oroväckande höga olycksfallsstatistiken krävs att svårare trafikolyckor måste bli föremål för en ordentlig undersökning, på liknande sätt som sker just vid flygolyckor. Man skulle alltså kunna tänka sig att tillsätta speciella trafikhaverikommissioner, som skulle kunna undersöka svårare olyckor och ge oss konkreta kunskaper om de faktorer som bidragit till olyckornas uppkomst.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidta åtgärder — t. ex. i form av tillsättande av speciella trafikhaverikommissioner — i syfte att skapa bättre konkret kunskap om vilka faktorer som bidrar till uppkomsten av trafikolyckor på våra gator och vägar?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Interpellation ang. statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar i anslutning till fritidsbebyggelse

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FRANZÉN** i Träkumla (cp), som yttrade:

Herr talman! Den ökade fritiden och

Interpellation ang. antalet prästtjänster

de förbättrade möjligheterna att utnyttja denna på ett värdefullt sätt är utmärkande drag i dagens samhälle. På olika sätt har »fritidslivet» stimulerats och dess positiva värde understrukits. Om »fritidskonsumenten» skall få den service han har rätt att kräva måste emellertid planeringen ligga före den faktiska situationen. Vatten- och avloppsproblemet måste t. ex. vara löst och denna uppgift åvilar kommunerna. Många glesbygdskommuner med betydande områden lämpliga för fritidsbebyggelse har emellertid ställts inför stora problem när det gäller att ordna denna service. Något statsbidrag har hittills i princip inte utgått till vatten- och avloppsarbeten i anslutning till fritidsbebyggelse. Detta förhållande får anses vara föråldrat och 1962 års fritidsutredning har även föreslagit viss ändring härvidlag. Enligt utredningen bör statsbidrag i framtiden kunna utgå till vatten- och avloppsanläggningar om särskilda skäl härtill föreligger. Sådana skäl kan t. ex. anföras av gottländska kommuner där vattenförsörjningen är särskilt kostsam att ordna.

Fritidsutredningens betänkande i denna del är för närvarande under remissbehandling, men då vatten- och avloppsproblemen för kommuner med betydande inslag av fritidsbebyggelse i många fall fordrar omedelbara åtgärder synes det berättigat att statsmakterna snabbbehandlar frågan om statsbidrag för detta ändamål. Detta inte minst på grund av kommunernas ytterst begränsade möjligheter att lånevägen finansiera åtgärder av denna karaktär.

Vatten- och avloppsfrågorna måste ordnas i samma takt som fritidsbyggelsen ökar. Det behöver knappast påpekas att resultatet i annat fall blir sanitära olägenheter och allmän otrivsel i stället för den avkoppling och rekreation som bör höra samman med fritiden.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att

till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande fråga:

Är statsrådet beredd att, med tanke på problemets brådskande karaktär, snarast medverka till införandet av statsbidrag till vatten- och avloppsanläggningar i anslutning till fritidsbebyggelse?

Denna anhållan bordlades.

§ 18**Interpellation ang. antalet prästtjänster**

Ordet lämnades på begäran till

Herr HEDIN (h), som yttrade:

Herr talman! Kungl. Maj:t har i skrivelse den 23 april 1965 anbefallt kammarkollegiet att undersöka i vilka fall inträffad folkmängdsminskning med hänsyn till vederbörliga normer bör föranleda ändring i pastoratens prästerliga organisation samt att till Kungl. Maj:t inkomma med utredning och förslag i ämnet.

Kammarkollegiet håller för närvarande på med denna undersökning, varvid förslag bl. a. presenterats i fråga om Uppsala, Strängnäs och Linköpings stift, innebärande indragning av vardera fem tjänster. Av dessa förslag att döma skulle det för hela rikets del kunna bli aktuellt med indragning av ett 60-tal tjänster.

Riksdagen beslutade 1957 i princip om en ny pastoratsindelning, vilken genomfördes 1962. Det måste för pastoratens del anses vara synnerligen önskvärt att organisationen utan förändringar får bestå under rimligt tilltagen tid. Anledningen härtill är dels att den kyrkliga aktiviteten inom pastoratet som regel är direkt avhängig av antalet prästtjänster, dels att investeringar av olika slag t. ex. i prästgårdar och församlingshem också har samband med den kyrkliga organisationen.

Det måste anses angeläget att pastoraten och dess församlingar ges underlag för en framtidsplanering av här be-

rört slag, som bl. a. kan baseras på att antalet prästtjänster inte minskas inom en näraliggande framtid. Mot bakgrunden av ovanstående är det enligt min mening förvånansvärt att departementschefen ifrågasätter en indragning av prästtjänster så kort tid som fyra år efter det att den nya pastoratsindelningen satts i kraft. Lika förvånansvärt är det att departementschefen ensidigt tagit upp frågan om förändringar i fall av inträffad folkmängdsminskning — alltså indragning av tjänster — men däremot inte berört frågan om utökning av antalet tjänster i vissa fall i samband med delning av pastorat till följd av folkmängdsökning.

Svenska pastoratens riksförbund har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 12 juli 1965 anhållit om »dels att stor försiktighet iakttages vid eventuell förändring av organisationen och att därvid beaktas samtliga de särskilda omständigheter som utöver folkmängdstalet anses böra påverka den prästerliga organisationen, dels att utredningsuppdraget utvidgas att omfatta jämväl de fall då inträffad folkmängdsökning bör föranleda en utökning av antalet prästtjänster».

Då det gäller »särskilda omständigheter» bör inte minst beaktas tillfällig folkmängdsökning i form av vistelse under fritid och semester på vissa områden. Folkmängdstalet kan härigenom vissa tider ökas avsevärt på berörda orter.

Aberopande det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få ställa följande frågor:

1. På vilka grunder anser herr statsrådet det påkallat att redan fyra år efter det att riksdagens beslut rörande pastoratsindelningen trätt i kraft ompröva frågan om tilldelning av prästtjänster inom pastoraten?

2. Avser herr statsrådet att i samband med frågan om en eventuell indragning av prästtjänster beakta samtliga de omständigheter som utöver folkmängdsta-

Interpellation ang. antalet prästtjänster
let kan anses böra påverka den prästerliga organisationen?

3. Har herr statsrådet för avsikt att utvidga det kammarkollegiet ålagda utredningsuppdraget till att jämväl omfatta fall då inträffad folkmängdsökning kan föranleda utökning av antalet prästtjänster?

Denna anhållan bordlades.

§ 19

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 352, i anledning av motioner angående avskaffande av konkurshindret för kommunal valbarhet och behörighet; och

nr 353, med uppgift på vilande förslag till vissa ändringar i grundlagarna m. m.; samt

från statsutskottet:

nr 351, i anledning av riksdagens år 1964 församlade revisorers berättelse angående statsverket, i vad berättelsen avser den praktiska tillämpningen av vissa avlöningsbestämmelser.

§ 20

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 164, angående godkännande av avtal mellan Sverige och Brasilien för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet,

nr 165, angående godkännande av avtal mellan vattenfallsstyrelsen och Bolidens gruvaktiebolag om utbyggnad av Grytfors kraftstation m. m., samt

nr 167, om upphävande av reglerna i konkurrensbegränsningslagen angående särskilt forum vid talan om ämbetsbrott.

Dessa propositioner bordlades.

§ 21

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. måndagen den 15 dennes tills vidare för att medverka vid en av den s. k. USA-kampanjen anordnad föreläsningsresa i USA och därefter under någon tid delta i FN-arbetet i New York.

Torsten Nilsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 22

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr Bengtsson i Varberg, som vid kammarens sammanträde den 18 nästlidne oktober beviljats ledighet tills vidare från riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 23

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts sju enkla frågor, nämligen av:

herr *Fridolfsson* i Stockholm, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder mot läkarbristen,

herr *Nilsson* i Bästekille, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående vuxenutbildningen för handikappade,

herr *Hedin*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående delningstal och lärarlöner i grundskola och folkskola,

fröken *Ljungberg*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående kvarsittningsfrekvensen vid stockholmsgymnasierna,

herr *Grebäck*, till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående medel för vägar inom kommunblock,

herr *Gomér*, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder mot provinsialläkarbristen, samt

herr *Wennerfors*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående studiemedel till vissa äldre studerande.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.34.

In fidem
Sune K. Johansson